

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Justina KRUMPLYTĖ, Rūta POCEĻUIKAITĖ

**TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ĮTAKOS LIETUVOS
EKONOMIKAI 2003-2009 METAIS TYRIMAS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Justina KRUMPLYTĖ, Rūta POCELUIKAITĖ

**TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ĮTAKOS LIETUVOS
EKONOMIKAI 2003-2009 METAIS TYRIMAS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)**

Mes, Justina Krumplytė, Rūta Pocelukaiūtė teigiame, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiame Ekonomikos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas

(parašas)

Magistro darbo autorius _____

(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas _____

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas _____

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

ANOTACIJA

Justina Krumplytė, Rūta Poceluikaitė

Tiesioginių užsienio investicijų įtakos Lietuvos ekonomikai 2003-2009 metais tyrimas.

Magistro darbas.

Magistro darbe išsamiai nagrinėjamos tiesioginės užsienio investicijos (TUI), jų įtaka, svarba ir poveikis Lietuvos ekonomikai. Remiantis Lietuvos ir užsienio autorių atliktais tyrimais, įstatymais, mokslinės literatūros šaltiniais, teorinėje dalyje pateikiama TUI samprata ir esmė, formos ir klasifikacija. Teigiami ir neigiami TUI poveikiai šaliai grindžiami per ekonomikos augimo, žinių nutekėjimo masto, darbo vietų formavimo ir konkurencingumo koncepcijas. Antroje darbo dalyje atliktas 2003-2009 metų TUI šalyje tyrimas: nagrinėjama TUI dinamika, pasiskirstymas pagal šalies regionus, ūkio sektorius ir jų ekonomines veiklas bei investuotojus. Pritaikius koreliacinės regresinės ir daugianarės koreliacijos metodus, nustatyta TUI įtaka šiems makroekonominiais rodikliams: BVP, eksportui, nedarbo lygiui, infliacijos lygiui. Dalinai patvirtinama autorių suformuluota mokslinio tyrimo hipotezė, kad TUI tiesiogiai įtakoja BVP augimą ir eksporto plėtrą, tačiau nedidina užimtųjų skaičiaus.

ABSTRACT

Justina Krumplytė, Rūta Poceluikaitė

The study of foreign direct investment influence to Lithuanian economy in 2003-2009.

Master's work.

Masters's paper detailed analysis the foreign direct investments (FDI), their influence, importance and effect of Lithuanian economy. According to Lithuanian and foreign authors carried out studies, laws, scientific literature, the theoretical work presented FDI conception, essence, forms and classification. Positive and negative effects of FDI in the country based by economic growth, knowledge scale losses, job creation and competitiveness conceptions. In the second part of the work carried out the study of FDI in 2003-2009: analysis FDI dynamics issue, the distribution of areas of the country, economic sector and their economic activities, and by investors. Application of correlation regression and multiple correlation methods, determined FDI influence for these macroeconomic indicators such as GDP, export, unemployment rate, inflation. Partially approved authors formulated the research hypothesis that FDI directly affect GDP growth and export expansion, but does not increase the number of employed.

LENTELĖS

1.1 lentelė. Investicijų klasifikavimas pagal požymius.....	14
1.2 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų formų palyginimas.....	17
1.3 lentelė. LEZ mokami mokesčiai bei įmokos Lietuvoje.....	24
2.1 lentelė. Užsienio investicijų struktūra Lietuvoje 2003-2009 metais (mln. Lt, proc.).....	34
2.2 lentelė. TUI dinamika Lietuvoje 2003-2009 metais (mln. Lt).....	36
2.3 lentelė. TUI Lietuvoje pagal šalis investuotojas 2003-2009 metais (mln. Lt, proc.).....	40
2.4 lentelė. TUI Lietuvoje pagal apskritis 2003-2009 metais (mln. Lt, proc.).....	46
2.5 lentelė. TUI Lietuvoje pagal ekonominės veiklos rūšis 2003-2009 metais (mln. Lt, proc.).....	50
2.6 lentelė. TUI ūkio sektoriuose ir BVP Lietuvoje 2003-2009 metais (mln. Lt).....	57
2.7 lentelė. TUI ūkio sektoriuose ir BVP Lietuvoje koreliacinė matrica.....	58
2.8 lentelė. Koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenys.....	58
2.9 lentelė. Ryšio tarp TUI Lietuvos ūkio sektoriuose ir juose sukuriama BVP įvertinimas 2003-2009 metais (mln. Lt).....	60
2.10 lentelė. Lietuvos BVP paslaugų sektoriuje ir TUI paslaugų sektoriaus ekonominėse veiklose 2003-2009 metais (mln. Lt).....	62
2.11 lentelė. Lietuvos BVP paslaugų sektoriuje ir TUI paslaugų sektoriaus ekonominėse veiklose koreliacinė matrica.....	63
2.12 lentelė. Koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenys.....	64
2.13 lentelė. Lietuvos BVP pramonės sektoriuje ir TUI pramonės sektoriaus ekonominėse veiklose 2003-2009 metais (mln. Lt).....	66
2.14 lentelė. Lietuvos BVP pramonės sektoriuje ir TUI pramonės sektoriaus ekonominėse veiklose koreliacinė matrica (mln. Lt).....	66
2.15 lentelė. Koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenys.....	67
2.16 lentelė. TUI Lietuvos apskrityse ir jose sukuriama BVP ryšio įvertinimas 2003-2009 metais (mln. Lt).....	68
2.17 lentelė. Eksportas ir TUI Lietuvos ūkio sektoriuose 2003-2009 metais (mln. Lt).....	74
2.18 lentelė. TUI ūkio sektoriuose ir eksporto koreliacinė matrica.....	74
2.19 lentelė. Koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenys.....	75
3.1 lentelė. Kriterijai paramai gauti.....	89

PAVEIKSLAI

1.1 paveikslas. Tiesioginių užsienio investicijų formos.....	16
1.2 paveikslas. Tiesioginėms užsienio investicijoms įtakos turintys veiksniai.....	18
1.3 paveikslas. Veiksniai, lemiantys bendrą Lietuvos investicinį klimatą.....	20
1.4 paveikslas. Pagrindiniai investicinę veiklą Lietuvoje reglamentuojantys įstatymai.....	22
2.1 paveikslas. Tyrimo modelis.....	32
2.2 paveikslas. Užsienio investicijų struktūra Lietuvoje 2003-2009 metais (proc.).....	35
2.3 paveikslas. TUI Lietuvoje padidėjimo tempas 2003-2009 metais (proc.).....	37
2.4 paveikslas TUI Lietuvos vienam gyventojui 2003-2009 metais (litas).....	39
2.5 paveikslas. TUI Lietuvoje dalis iš šalių investuotojų per 2003-2009 metus (proc.).....	43
2.6 paveikslas. TUI tenkančios vienam Lietuvos gyventojui apskrityse 2003-2009 metais (litas).....	49
2.7 paveikslas. TUI Lietuvos ekonominėse veiklose 2003-2009 metais (proc.).....	52
2.8 paveikslas. TUI ir BVP Lietuvoje dinamika 2003-2009 metais (mln. Lt).....	54
2.9 paveikslas. TUI ir BVP Lietuvoje padidėjimo tempas 2003-2009 metais (proc.).....	55
2.10 paveikslas. TUI ir BVP vienam Lietuvos gyventojui dinamika 2003-2009 metais (litas).....	70
2.11 paveikslas. TUI ir eksporto Lietuvoje dinamika 2003-2009 metais (mln. Lt).....	71
2.12 paveikslas. TUI ir eksporto Lietuvoje padidėjimo tempas 2003-2009 metais (proc.).....	72
2.13 paveikslas. TUI ir nedarbo lygio Lietuvoje dinamika 2003-2009 metais (mln. Lt, proc.).....	76
2.14 paveikslas. TUI ir bedarbių Lietuvoje dinamika 2003-2009 metais (mln. Lt, tūkst.).....	77
2.15 paveikslas TUI mln. Lt ir užimtųjų kitimo tūkst. tendencijos 2003-2009 metais (mln. Lt, tūkst.).....	78
2.16 paveikslas. TUI ir infliacijos lygio Lietuvoje dinamika 2003-2009 metais (mln. Lt, proc.).....	80
2.17 paveikslas. TUI ir infliacijos lygio padidėjimo tempas 2003-2009 metais (mln. Lt).....	82

TURINYS

ĮVADAS.....	7
TERMINŲ ŽODYNĖLIS	10
1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TEORINIAI KLAUSIMAI.....	12
1.1. Investicijų ir tiesioginių užsienio investicijų samprata ir formos	12
1.2. Veiksniai, lemiantys bendrą investicinį klimatą.....	18
1.3. Tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui	27
2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ĮTAKOS LIETUVOS EKONOMIKAI 2003-2009 METAIS TYRIMAS.....	32
2.1. Tiesioginių užsienio investicijų tyrimo metodika.....	32
2.2. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvoje	34
2.3. Tiesioginių užsienio investicijų įtakos Lietuvos ekonomikai įvertinimas.....	53
2.3.1. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka bendrajam vidaus produktui.....	53
2.3.2. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka eksportui.....	71
2.3.3. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka darbo rinkos rodikliams	76
2.3.4. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka infliacijos lygiui.....	80
3. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ Į ŠALIES ŪKĮ PRITRAUKIMO GERINIMO KRYPTYS IR PRIEMONĖS	83
3.1. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo priemonės.....	84
3.2. Paskatų sistema užsienio investuotojams.....	88
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	92
LITERATŪRA	99
PRIEDAI	102
1 priedas. Analizės formulės	103
2 priedas. Kiekybinio ryšio tarp TUI ir pagrindinių makroekonominių rodiklių įvertinimas	104
3 priedas. Tarptautinių investicijų ketvirtinis balansas.....	106
4 priedas. Tiesioginės užsienio investicijos metų pabaigoje pagal šalis investuotojas	108
5 priedas. Tiesioginės užsienio investicijos metų pabaigoje pagal ekonominės veiklos rūšis	110

IVADAS

Tyrimo problema. Užsienio autorių (N. F. Campos, Y. Kinoshita (2008); M. Busse, J. Groizard (2006); M. A. Desai, C. F. Foley, J. R. Hines (2003), M. Blomstrom, A. Kokko (2003)) atlikti tyrimai parodė, kad tiesioginės užsienio investicijos yra svarbus šalies ekonomikos augimui poveikį darantis veiksnys. Tačiau jų atlikti tyrimai taip pat atskleidė, kad mažiau išsivysčiusios, silpnesnę ekonomiką turinčios valstybės nesugeba pritraukti ir įsisavinti tiesioginių užsienio investicijų. Nors būtent besivystančiose valstybėse (2008 metais Brukingso instituto (JAV) sudarytame 141 silpniausių pasaulio valstybių sąrašė Lietuva – viena stipriausių besivystančių valstybių užėmusi 4-ąją vietą) tiesioginės užsienio investicijos yra vienintelis būdas vystyti ūkį nepatraukliose regionuose, kadangi Lietuvos regionai nėra vienodai konkurencingi bei patrauklūs užsienio investuotojams, tiesioginių užsienio investicijų srantai labai skiriasi apskrityse ir ūkio sektoriuose bei jų ekonominėse veiklose (Narbutienė, 2009).

Temos aktualumas. Tiesioginė užsienio investicija (TUI) laikoma tokia investicija, kurios pagrindu susiklosto ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės (Davulis, 2003). Kiekvienai šaliai, kokia ji bebūtų: didelė, maža, išsivysčiusi ar besivystanti, užsienio investicijos yra ekonominio augimo pagrindas. Lietuvos mokslininkai (Kvainauskaitė, Samuolis, Barzdenytė, Davulis, Ginevičius ir kt.) teigia, jog investicijos reikšmingos tuo, kad tai indėlis į šalies gerovę. TUI per pastaruosius dešimtmečius labai prisidėjo prie ekonominio pasaulio vystymosi, jos traukia kapitalą į projektus, kurių vietinis kapitalas negalėtų patenkinti. Šis procesas panaudojamas technologijų pritaikymui, regionų ar šalies ekonominiam vystymui. *FDI Intelligence* duomenimis, nuo 2003 m. sausio mėn. iki 2010 m. vasario mėn. Lietuvoje buvo įgyvendinti 247 investiciniai projektai, t.y. daugiau nei Latvijoje (239) ir Estijoje (235). TUI dėka, įdiegiamos modernesnės technologijos, o įmonės verslo sėkmė dažnai apibrėžiama pažangos tempu ir gebėjimu prisitaikyti besikeičiančioje rinkoje. Šiuolaikinėje rinkoje dauguma įmonių vertinamos ne dėl turimos pramoninės gamyklos, bet dėl turimų technologijų ir verslo ryšių. Įmonės, kurios turi stiprius tarptautinius ryšius, gali greičiau perimti naujas technologijas ir įdiegti jas gamyboje (Samuolis, 2001). Šalyje, pritraukusiose TUI, eksportas didėja lėtai, bet vėliau sudaro didelę įplaukų dalį. Ilgu laikotarpiu poveikis prekybos balansui tampa aiškiai teigiamas (Barzdenytė, 2001).

Užsienio autoriai (Cuthbertson, Nietzsche, Cameron, Neal, Brakman ir kt.) išskiria teigiamą ir neigiamą tiesioginių užsienio investicijų įtaką šalies ekonomikai bei patvirtina tiesioginio užsienio investuotojo ir investicijas priimančios šalies TUI naudą.

TUI tikslas – būsimos pinigų cirkuliacijos, kurios viršys grynuosius pinigus, panaudotus finansavimui (Cuthbertson, Nietzsche, 2001). Svarbiausias motyvas iš investuotojo pusės užsienio

investicijoms yra laukimas aukštesnės normos sugrįžimo užsienyje negu savo šalyje (Cameron, Neal, 2003). Atvira ekonomika turi prieigą prie sukurtų žinių užsienyje pirmiausia per savo tarptautinę prekybą ir kapitalo srautus (Brakman ir kt., 2006). Kiekviena šalis, sulaukianti TUI srautų, pripažįsta ir vertina investicijų įtaką šalies ekonomikai, tačiau kita vertus, bijo užsieniečių dominavimo, jų įsitvirtinimo vietinėje rinkoje.

Tiesioginėms užsienio investicijoms Lietuvoje yra skiriamas didelis dėmesys, nes esant ribotiems kapitalo ištekliams, TUI efektyviai skatina gamybos augimą, eksportą, naujų darbo vietų kūrimąsi. Darbe TUI analizuojamos keliais pjūviais: šalyje, apskrityse, ūkio sektoriuose, jų ekonominėse veiklose, išskiriamos šalys investuotojos, kadangi dažniausiai analizuojama tik bendra TUI įtaka šalies makroekonominiams rodikliams, neįvertinant TUI nevienodo poveikio ūkio sektoriuose, jų ekonominėse veiklose. Atliekant TUI įtakos Lietuvos ekonomikai tyrimą, svarbu įvertinti TUI poveikį Lietuvos ekonomikai atliekant TUI ir pagrindinių makroekonominių rodiklių, tokių kaip BVP, eksporto, darbo rinkos rodiklių, infliacijos lygio tarpusavio priklausomybės analizę. Didėjantis TUI kiekis skatina atsižvelgti į veiksnius, turinčius įtakos jų srautų dinamikai. Labai svarbu ne tik apskaičiuoti TUI dinaminis rodiklius, bet ir išsiaiškinti, kokia TUI skatinimo politika yra vykdoma, t.y. kokius veiksmus atlieka valstybė, norėdama pritraukti didesnius TUI srautus. Svarbiausias veiksnys yra ne TUI apimtys, o tai, kaip tomis investicijomis pasinaudoja šalis, į kurią investuojama. Labai svarbu, kad TUI keliu atėjusios lėšos ir technologijos būtų išskaidomos tarp ūkio sektorių, kadangi ekonomikos augimo tempai priklauso nuo TUI dalių pasiskirstymo į atitinkamus sektorius. Gerai veikiančios institucijos, patikima žmoniškojo kapitalo formavimo sistema ir politinė aplinka, netrukdanti laisvai veikti verslui, yra TUI efektyvaus panaudojimo sąlygos.

Darbo objektas. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka Lietuvos ekonomikai.

Darbo tikslas. Įvertinti tiesioginių užsienio investicijų įtaką Lietuvos ekonomikai.

Darbo tikslui pasiekti iškelti šie **uždaviniai**:

1. Apibūdinti tiesiogines užsienio investicijas teoriniu aspektu;
2. Išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų dinamiką bei pasiskirstymą;
3. Įvertinti tiesioginių užsienio investicijų įtaką Lietuvos pagrindiniams makroekonominiams rodikliams.

Hipotezė. Tiesioginių užsienio investicijų didėjimas tiesiogiai veikia Lietuvos ekonomiką: TUI tiesiogiai įtakoja BVP augimą ir eksporto plėtrą bei didina užimtųjų skaičių.

Darbo metodai. Mokslinės literatūros analizė, statistinių duomenų grupavimas, lyginamoji analizė, kiekybinių bei kokybinių rodiklių skaičiavimas, regresinė ir koreliacinė daugianarė analizė. Statistiniai duomenys apdoroti rankiniu bei kompiuteriniu būdu.

Teorijos parinkimas. Rašant šį darbą remtasi moksline literatūra bei internetiniais šaltiniais. Analizuojamos mokslinės knygos, moksliniai straipsniai, LR Investicijų įstatymas, Lietuvos banko bei statistikos departamento medžiaga.

TERMINŲ ŽODYNĖLIS

A

Akcininkas – fizinis ar juridinis asmuo (tame tarpe gali būti valstybė, savivaldybė, kita akcinė bendrovė) turintis vieną ar kelias akcinės bendrovės akcijas.

B

Bendrasis vidaus produktas (BVP) – galutinė materialių prekių, sukurtų šalyje, rinkos vertė per tam tikrą laiko tarpą.

D

Dividendas – dalis akcinės bendrovės pelno, paskirstoma akcininkams priklausomai nuo jų turimų akcijų kiekio ir rūšies.

E

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

EBVO (anglų k. OECD, t. y. Organization for Economic Cooperation and Development) – Ekonominio bendradarbiavimo ir vystymo organizacija.

Ekonominis augimas – tai pastovus ūkio gamybinio pajėgumo kilimas, pasireiškiantis nacionalinio produkto (pajamų) apimties didėjimu.

Eksportas – įstatymais reglamentuotas prekių ir paslaugų išvežimas iš vienos valstybės į kitą, dažniausiai jas ir parduodant.

Emitentai – tai fiziniai arba juridiniai asmenys (tarp jų ir Finansų ministerija ir Lietuvos bankas), savo vardu siūlantys leisti ar leidžiantys vertybinius popierius, siekiant pritraukti laisvas investuotojų lėšas.

I

Infliacija – bendrojo kainų lygio kilimas, dėl kurio krinta piniginio vieneto perkamoji galia. Ji paprastai matuojama vartojimo materialių prekių ir paslaugų kainų indekso padidėjimu per metus.

Investavimas – tai kapitalo panaudojimo būdas, kuris privalo užtikrinti kapitalo saugumą ir vertės augimą. Plačiaja prasme žodis investavimas reiškia lėšų, būtinų šalies ekonomikos finansavimui didinti ir jai plėsti, paskirstymo mechanizmą.

Investavimo objektas – ūkio subjekto nuosavas kapitalas, visų rūšių vertybiniai popieriai, ilgalaikis materialusis ir ilgalaikis nematerialusis turtas.

Investicijos – piniginės lėšos ir įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintas materialusis, nematerialusis ir finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą.

Investicijų aplinka – įmonės veiklos sąlygos šalyje, apimančios mokesčius, infrastruktūrą, darbuotojų kvalifikaciją, makroekonominę ir valiutos stabilumą bei kt.

Investuotojai – valstybės, tarptautinės organizacijos, vietiniai ir užsienio juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie investuoja nuosavą, skolintą ar patikėjimo teise valdomą ir naudojamą turtą.

K

Kapitalas – tai žmogaus darbu pertvarkyti ir pritaikyti tolesniam perdirbimui gamtiniai išteklių, kuriant žmogui reikalingas gėrybes; tai finansinių ir fizinių fondų, kurie gali būti naudojami materialių prekių gamybai ir paslaugoms kurti, vertė; tai turtas, vertybė.

Konkurencija – gamintojų, vartotojų ir kitų ekonomikos subjektų varžymasis dėl rinkų, prekių ir kitų išteklių, atsirandantis tada, kai vienoje sferoje atsiranda keli subjektai, užsiimantys tokia pat veikla.

N

Natūralus nedarbo lygis – tai nedarbo lygis, susidarantis esant stabiliam infliacijos lygiui, ir šiomis sąlygomis gaminant potencialųjį bendrąjį nacionalinį produktą.

Nedarbas – socialekonominis reiškiny, kada dalis ekonomiškai aktyvių gyventojų neturi darbo ir uždarbio.

Nedarbo lygis – nedirbančių asmenų, kurie galėtų ir norėtų dirbti (bedarbių), tačiau neturi tokios galimybės, santykis su visais darbingais asmenimis, išreikštas procentais.

P

Pelnas – ūkinės veiklos finansuose, iš veiklos gaunama nauda, išreikšta pinigiais vienetais (turto padidėjimas).

Pramoninis parkas – teritorijų planavimo dokumentuose apibrėžta teritorija, kuri skirta daugiau kaip vienam plynio lauko investicijų projektui įgyvendinti, turi inžinerinius tinklus, susisiekimo komunikacijas, valdoma vieno operatoriaus ir kurioje įgyvendinami gamybos plėtros investicijų projektai.

Privatizacija – turto perdavimas iš visuomeninės arba valstybinės nuosavybės privačiai nuosavybei, taip pat turto valdymo perleidimas privačioms įmonėms.

R

Reinvesticijos – iš investicijų gauto pelno (pajamų) arba nuostolio investicijos tame ūkio subjekte, kuriame šis pelnas (pajamos) arba nuostolis buvo gautas.

Rizika – potencialiai galimi laukiamų rezultatų pakitimai.

T

Tiesioginio investavimo įmonė – turinti ar neturinti juridinio asmens teisių įmonė, kurioje tiesioginiam investuotojui – kitos šalies rezidentui – priklauso 10 ir daugiau procentų paprastųjų akcijų arba balsavimo teisių (turinčiai juridinio asmens teises) arba lygiavertė nuosavybės dalis (neturinčiai juridinio asmens teisių). Tiesioginio investavimo įmonės apima dukterines bendroves, partnerius ir filialus.

Tiesioginis užsienio investuotojas – tai fizinis asmuo, akcinė arba neakcinė, valstybinė ar privati įmonė, vyriausybė, tarpusavyje susijusių akcinių ir (arba) neakcinių įmonių grupė, turinti tiesioginio investavimo įmonę užsienio šalyje.

TVF – Tarptautinis valiutos fondas.

U

Užimti gyventojai – tiriamo amžiaus gyventojai, tiriamąją savaitę dirbę bet kokį darbą ne mažiau kaip 1 valandą, už kurį gavo darbo užmokestį pinigais arba natūra (maisto produktais ar kitais gaminiais) ar turėjo pelno (pajamų). Tai visi asmenys, turintys užimtumo statusą: darbdaviai, savininkai, samdomi darbuotojai, šeimyninėje įmonėje dirbantys šeimos nariai, gaunantys ar negaunantys atlyginimą arba pelną (pajamas), savarankiškai dirbantys asmenys.

Užimtumo lygis – užimtų gyventojų santykis su atitinkamo amžiaus gyventojais.

Užsienio investicijos – užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investicijos Lietuvos Respublikoje.

Užsienio kapitalo įmonė – pagal Lietuvos Respublikos įmonių ir įmonių rūšių įstatymus veikiantis ūkinis vienetas, kurio kapitalas yra užsienio kilmės.

Užsienio kilmės kapitalas – investavimo subjektui nuosavybės teise priklausantis kapitalas, kuris buvo sukurtas arba kitaip teisėtai įgytas ne LR teritorijoje ir ne Lietuvos juridinių ar fizinių asmenų.

Užsienio tiesioginio investavimo subjektai – Lietuvos Respublikoje užsienio kilmės kapitalą investuojančios užsienio valstybių įmonės, ne Lietuvos piliečiai arba nuolat užsienyje gyvenantys asmenys be pilietybės, kurių kapitalas investavimo metu yra užsienio kilmės.

Užsienio valstybės įmonė – juridinio asmens teises turinti ar juridinio asmens teisių neturinti įmonė, susivienijimas ar kitokia pelno siekianti organizacija, kurios buveinė yra užsienio valstybėje ir kuri įsteigta ir įregistruota pagal užsienio valstybės įstatymus.

W

WAIPA – Pasaulinė investicijų skatinimo agentūrų asociacija.

1. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TEORINIAI KLAUSIMAI

Šiame skyriuje, remiantis Lietuvos ir užsienio autoriais pateikiamos investicijų ir tiesioginių užsienio investicijų sampratos, kur tiesioginės investicijos yra tokios, kurių pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai – finansiniai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. Platus tiesioginių užsienio investicijų klasifikavimas parodo, kad tiesioginės užsienio investicijos gali būti pritraukiamos įvairiausiai būdais ir formomis. O pasirinkus vieną iš investavimo būdų visada susiduriama su tam tikrais privalumais ir trūkumais. Taip pat aptariami pagrindiniai tiesioginių užsienio investicijų srautams įtakos turintys veiksniai, iš kurių svarbiausi – pelnas ilgalaikėje perspektyvoje ir politiniai sprendimai. Išskiriamas tiesioginių užsienio investicijų teigiamas ir neigiamas poveikis šaliai, kur teigiamas yra daug didesnis nei neigiamas. Pateikiami tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje veiksniai, lemiantys bendrą Lietuvos investicinį klimatą, teisinį investicinės veiklos reglamentavimą ir investicijų skatinimo ir pritraukimo į Lietuvą formas.

Dabartinėmis globalizacijos sąlygomis tarptautinis kapitalas vis intensyviau eksportuojamas ir importuojamas užsienio investicijų forma. Dažniausiai užsienio investicijos iš vienos šalies į kitą perkeliamos tiesioginių užsienio investicijų forma, sukuriant ilgalaikius bendradarbiavimo santykius tarp tiesioginio užsienio investuotojo šalies bei investicijas priimančios šalies. Tiesioginės užsienio investicijos nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo vertinamos kaip vienas pagrindinių šalies ūkio plėtros bei renovacijos, didėjančių našumą, o kartu ir ekonominį augimą skatinančių veiksnių. Toks palankus požiūris į tiesiogines užsienio investicijas padiktavo atitinkamą valstybės ekonominę politiką užsienio kapitalo atžvilgiu: Lietuva visokeriopai skatina ateiti tarptautinį kapitalą, jam suteikiamos ir mokesčių lengvatos, ir ypatingos strateginio investuotojo teisės.

1.1. Investicijų ir tiesioginių užsienio investicijų samprata ir formos

Terminas „investicijos“ kilęs iš lotyniško žodžio „invest“, reiškiančio „įdėti“. Platesniu požiūriu investicija reiškia kapitalo įdėjimą siekiant vėlesnio jo padidėjimo. Kartu kapitalo prieaugio turi pakakti tam, kad investuotojui būtų kompensuota tai, kad jis šiuo metu atsisako naudoti turimas lėšas, jis taip pat turi būti įvertintas už riziką ir jam turi būti atlyginti būsimi infliacijos nuostoliai (Атрощенко, 2004).

Investicijos plačiausia prasme – tai lėšų įdėjimas siekiant gauti tam tikrą naudą. Kiekvienai investicijai būdingi trys pagrindiniai bruožai:

1. investavimo metu kažko atsisakoma;

2. investuojant tikimasi naudos ateityje;
3. investuojant visada rizikuojama (Cibulskienė, Butkus, 2007).

Investicijos yra ilgalaikių lėšų (materialinių ir intelektualinių vertybių) į gamybinę, prekybinę ar kitą veiklą, siekiant organizuoti produkcijos gamybą, darbus, paslaugas ir pelno gavimą arba kitų galutinių rezultatų įdėjiniai. Kitaip tariant, tai ilgalaikiai ekonominių išteklių įdėjiniai, siekiant gauti pelno ateityje.

Investicija reiškia bet kurios rūšies turtą, investuotą vieno iš investitoriaus tam tikroje teritorijoje su sąlyga, kad investicija atliekama pagal tos teritorijos įstatymus ir apima:

- kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą, kitas turtines teises, tokias kaip hipoteka, užstatas ar turto areštas, ir kitas panašaus pobūdžio teises;
- akcijas, dalis bendrovėse, obligacijas bei kitas dalyvavimo bendrovėse formas;
- pretenzijas į pinigus, kuriuos naudojant buvo sukurta ekonominė vertė ar į bet kurią veiklą pagal kontraktą, turintį ekonominę vertę bei su investicija susijusias paskolas;
- intelektualinės ir pramoninės nuosavybės teises, patentus, prekių ženklus, techninius procesus, know-how ir bet kurias panašias teises;
- koncesijas pagal viešąją teisę, įskaitant koncesijas gamtinių išteklių žvalgybai bei kitas teises, suteiktas įstatymų ar valdžios atstovų sprendimu (Tiesioginės užsienio investicijos [interaktyvus]).

Kapitalo prieaugio šaltinis ir pagrindinis investicijų įgyvendinimo motyvas yra gaunamas iš jų pelnas. Investuojant kapitalo įdėjimas ir pelno gavimas – gali vykti skirtingais laikotarpiais.

Išanalizavusios šiuolaikinę mokslinę literatūrą tiesioginių užsienio investicijų klausimu, padarėme išvadą, jog nėra vienareikšmio investicijų apibrėžimo. Mūsų nuomone, tiksliausiai investicijas apibūdina Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas, kuris investicijas apibrėžia kaip pinigines lėšas ir įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintą materialų, nematerialų ir finansinį turtą, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą (švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos ir socialinės apsaugos bei kitų panašių sričių) arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą.

Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad investicijos yra piniginių lėšų materializavimas, tačiau pinigines lėšas gali būti investuojamos ne tik į materialų turtą, bet ir į akcijas ar obligacijas. Investuotojai skirtingai pasirenka investicijų objektus, siekdami reikalaujamų pelningumų, tačiau be didesnės rizikos pasiekti didesnio pelningumo neįmanoma.

Investicijos patenka į įvairias verslo sritis įvairiomis formomis. Kad būtų galima įvertinti investicijas, mokslininkai jas klasifikuoja pagal tam tikrus požymius: investicijų objektus, dalyvavimą investavimo procese, investicinių lėšų priklausomybę (žr. 1.1 lentelę).

Investicijų klasifikavimas pagal požymius

Investicijų klasifikavimas:		
<i>Pagal investicijų objektus</i>	<i>Pagal dalyvavimą investavimo procese</i>	<i>Pagal investicinių lėšų priklausomybę</i>
<ul style="list-style-type: none">• Daiktinės investicijos;• Nematerialios investicijos;• Finansinės investicijos.	<ul style="list-style-type: none">• Tiesioginės investicijos;• Netiesioginės investicijos.	<ul style="list-style-type: none">• Privačios investicijos;• Valstybinės investicijos;• Užsienio investicijos;• Bendrosios investicijos.

Šaltinis: sudarytas autorių, remiantis [34, 51] šaltiniais.

Žinoma, pateiktas investicijų klasifikavimas yra ne galutinis ir ne vienintelis. Teoretikai išskiria daugiau požymių, pagal kuriuos būtų galima klasifikuoti investicijas. Kad vyktų investavimo procesas, būtini investavimo proceso dalyviai, tuo tikslu teoretikų išskirti pagrindiniai investicinio proceso dalyviai – valstybė, kompanijos ir privatūs asmenys, kurie gali investiciniame procese formuoti paklausą arba teikti pasiūlą.

Dabartinėmis globalizacijos sąlygomis tarptautinis kapitalas vis intensyviau eksportuojamas ir importuojamas užsienio investicijų forma. Dažniausiai užsienio investicijos iš vienos šalies į kitą perkeliama tiesioginių užsienio investicijų (toliau – TUI) forma, sukuriant ilgalaikius bendradarbiavimo santykius tarp tiesioginio užsienio investuotojo šalies bei investicijas priimančios šalies. Vieni ekonomistai teigia, jog tiesioginės užsienio investicijos yra vienoje valstybėje esančių firmų investicinės išlaidos įkurti įmones kitose valstybėse, kiti pateikia, jog TUI yra užsienio firmos kontrolinio paketo įsigijimas arba kai pati firma užsienio valstybėje įkuria antrinę firmą.

Pagal ekonominio bendradarbiavimo ir vystymosi organizacijos (EBVO) pateiktą apibrėžimą TUI yra tiesioginiai kapitalo srautai į šalį, kurie padeda suformuoti ilgalaikius santykius tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir įmonės bei reikšmingą tos įmonės valdymui įtakos laipsnį.

TUI apibrėžiantys kriterijai nediferencijuoja užsienio kapitalo įplaukimo būdų, todėl apima ir vadinamąsias „plyno lauko“ investicijas, ir dėl privatizavimo atėjusį kapitalą, nors naujų gamybinių pajėgumų gali ir nesukurti. TUI dažniausiai sudaro:

1. Tiesioginiai pervedimai iš pirminės kompanijos į užsienio filialą pinigais, turtu ar paskola;
2. Užsienio kapitalo reinvestuotas pelnas.

TUI sudaro ne tik pirminis kapitalo investavimas, bet ir visos vėlesnės operacijos tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir investavimo įmonės, t.y.:

- Tiesioginiam užsienio investuotojui tenkanti įmonės nuosavo kapitalo dalis (priklausanti nuo turimų balsavimo teisių, t.y. nuo turimos įstatinio kapitalo dalies);

- Reinvesticijos – tiesiogiai užsienio investuotojui priklausanti pelno dalis, kuri jam nepaskirstyta dividendų forma, o likusi įmonėje (procentais nuo turimų balsavimo teisių);
- Tiesioginio užsienio investuotojo ilgalaikės ir trumpalaikės paskolos, suteiktos investavimo įmonei (paskolos, gautos valstybės vardu ir paimtos su Vyriausybės garantija, nėra tiesioginės užsienio investicijos);
- Kitas įmonės kapitalas – tai tiesioginio užsienio investuotojo ir investavimo įmonės prekybinės skolos, neišmokėti dividendai, privilegijuotos akcijos, nesuteikiančios teisės į turtą likviduojant įmonę, palūkanos už paskolas ir t.t.

Analizuotoje literatūroje TUI apibrėžiamos kaip investuotojo įsikūrusio vienoje šalyje investicijos turto pavidalu į kitą šalį su tikslu valdyti tą turtą.

Eurostat parengtoje metodologijoje tiesiogines užsienio investicijas yra siūloma skirstyti į šias grupes (<http://europa.eu.int/>):

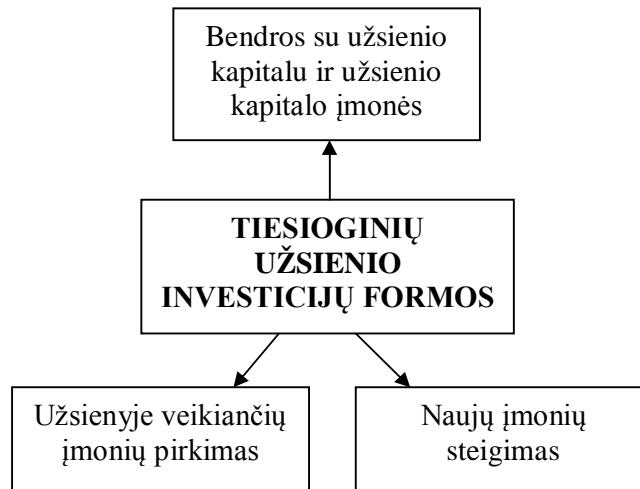
- įeinančios tiesioginės užsienio investicijos, tai užsienio įmonių investicijos į šalies įmones, siekiant ekonomikos augimo;
- išeinančios tiesioginės užsienio investicijos, tai tokios investicijos, kai vidaus rinkos įmonės investuoja į užsienio firmų filialus.

Galima pritarti Z. Bodie požiūriui, jog TUI taip pat gali būti skirstomos į horizontaliąsias ir vertikaląsias. Horizontaliosios TUI yra tokios, kai investuojama į firmą, kuri yra tokioje pačioje pramonės šakoje, o vertikaliosios – kai investuojama į firmą, kuri teikia žaliavas ar tarpininkauja.

Šiuo metu dar nėra teorijos, kuri paaiškintų visus tiesioginių užsienio investicijų atvejus, tačiau mūsų nuomone, aiškiausiai ir tikslingiausiai tiesiogines užsienio investicijas apibrėžia teorija, teigianti jog tiesioginėmis užsienio investicijomis laikomos tokios investicijos, kurių pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės, t.y. tokios užsienio investicijos, kurios suteikia teisę užsienio investuotojui daryti įtaką įmonės valdymui, todėl moksliniame tiriamajame darbe bus remiamasi būtent šiuo apibrėžimu. Tiesioginės užsienio investicijos dažnai apibrėžiamos kaip vienas pagrindinių ūkio plėtros bei ekonominio augimo veiksnių, jos turi didelę reikšmę ekonomikos globalizacijos procesui, kaip vienas iš tarptautinių ekonominių santykių ir jų plėtojimosi elementų. Tiesioginės užsienio investicijos kuria tiesioginius ir nuodugnesnius šalių ryšius, skatina ekonomikos plėtrą. Šalies konkurencingumo gerinimas labai priklauso nuo investicinio efektyvumo lygio bei investicinės veiklos apimčių. Būtent todėl pasaulyje itin sparčiai didėja konkurencija dėl investicijų pritraukimo: valstybės stengiasi išryškinti šalies privalumus, taiko įvairias paskatas, skirtas užsienio investuotojams. Ūkio subjektų bei šalių

ekonominė veikla apibūdinama vykdomų investicijų apimtimi ir formomis. Ekonomistų teigimu, TUI visame pasaulyje, taip pat ir Lietuvoje, pasireiškia tam tikromis formomis.

Apibendrinant mokslinę literatūrą, galima teigti, jog daugelis autorių išskiria šias TUI formas (žr. 1.1 pav.).

1.1 pav. Tiesioginių užsienio investicijų formos

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis [20] šaltiniu.

Naujų įmonių steigimas reikalauja pradėti visas operacijas nuo pat pradžios, t.y. nuo vietos statyboms įsigijimo ir statybos vykdymo. Investuojanti įmonė gali pasirinkti vietą, geriausiai atitinkančią reikalavimus, ir sukurti modernias gamyklas. Tam dažnai pritariama, nes tokios investicijos, sukuria daug naujų darbo vietų. Sėkmingas investicijų įgyvendinimas ilgai trunka, yra brangus. Žemė geriausiose vietose dažnai būna jau užstatyta, labai brangi arba neparduodama užsieniečiams; naujas statybas riboja šalies teisinės, kultūrinės ir ekonominės aplinkos aspektai.

Užsienyje veikiančių įmonių pirkimo paskatos yra akivaizdžios. Juk investuotojas greitai perima visišką įsigytos struktūros kontrolę – jis iš karto gauna pastatus, įrengimus, darbuotojus, patentus ir platinimo tinklą. Tačiau investuotojas prisiima ir įmonės finansinius, valdymo ir kitus įsipareigojimus. Ne visada gaunama išsami informacija apie šalies mikro ir makro aplinką, reikia didelių finansinių išteklių, galimi konfliktai su įmonės personalu.

Bendros su užsienio kapitalu ir užsienio kapitalo įmonės – tai tokia bendradarbiavimo su užsienio partneriais forma, kuriai būdinga bendra gamybinė ir komercinė veikla, bendras valdymas, pelno ir rizikos padidėjimas. Įmonės skatinamos mokesčių ir muitų lengvatomis, joms teikiamos investuotojų pelno, pajamų dividendų bei interesų gynimo garantijos. Be to, leidžiama pelną, pajamas ar dividendus išvežti vidaus rinkoje nupirktų prekių bei paslaugų forma arba reinvestuoti į ūkį. Bendrų su užsieniu įmonių kūrimas apsaugo nestabilios ekonomikos šalis nuo vidaus ūkio subjektų žlugimo ir užsieniečių kontrolės rizikos (Kvainauskaitė, 2004).

Kiekviena tiesioginė užsienio investicija turi privalumų investuotojo bei investicijas priimančios šalies atžvilgiu, tačiau kiekvienai jų būdingi tam tikri trūkumai (žr. 1.2 lent.).

1.2 lentelė

Tiesioginių užsienio investicijų formų palyginimas

Forma	Privalumai	Trūkumai
<i>Naujų įmonių steigimas</i>	Nereikia ieškoti partnerių; Lengvai formuojama nauja įmonės veiklos strategija ir politika; Kuriamos naujos darbo vietos.	Nėra finansavimo šaltinių; Sunkumai įeinant į rinką; Informacijos apie šalies mikro- ir makroaplinką trūkumas; Didelis atotrūkis tarp investicijų pradžios ir to momento, kai objektas pradedamas eksploatuoti; Kultūriniai skirtumai.
<i>Esamų įmonių užsienyje pirkimas</i>	Greitai perimamos įsigytos struktūros (įmonės) turtas ir kontrolė; Nereikia formuoti personalo, rūpintis patentų, licencijų ar kitų reikalingų dokumentų gavimu.	Ne visada gaunama išsami informacija apie šalies mikro- ir makroaplinką; Sunku prisitaikyti prie vietinių sąlygų; Reikia didelių finansinių išteklių; Ilgas jau veikiančios įmonės paieškos laikotarpis; Galimi konfliktai su įmonės personalu.
<i>Bendros su užsienio kapitalu ir užsienio kapitalo įmonės įkūrimas</i>	Vietinio partnerio dalis įstatiniame kapitale gali būti papildomas finansavimo šaltinis; Vietinis partneris suteikia daug informacijos apie savo šaką ar rinką, jis gerai žino šalies socialinę, politinę ir ekonominę aplinką.	Sunku rasti patikimą partnerį; Gali kilti nesutarimų organizaciniais, marketingo ar finansiniais klausimais.

Šaltinis: Bernatonytė, D. (2007). *Tarptautinė prekyba*. Kaunas: Technologija.

Investavimo tikslas – įkurti firmą paprastai yra vertės sukūrimas. Savininkai didina „grynuosius pinigus“ įvairiais būdais, tam naudoja įsigytas medžiagas, įrangą ir darbo jėgą. Tikslas – būsimos pinigų cirkuliacijos, kurios viršys grynuosius pinigus, panaudotus firmos finansavimui. Firmos įvertinimas yra svarbus sprendžiant ar pirkti kontrolinį paketą, čia technika taip pat naudinga.

Išanalizavus mokslinėje literatūroje išskirtas TUI formas, mūsų nuomone, tikslinga išskirti „plyno lauko investicijų“ ir „rudo lauko investicijų“ koncepcijas. „Plyno lauko investicijų“ pagrindas yra visiškai naujos įmonės steigimas, o „rudo lauko investicijos“ vykdomos per susiliejimus ir įsigijimus bei užsienio įmonių privatizavimą. Nors kiekviena užsienio investicijų teorija naudinga tuo, kad įgalina priimti sprendimą per užsienio investicijas įsiskverbti į užsienio rinkas, turint tam tikrų privalumų, atsižvelgiant į kaštų, konkurencinius ir kitus veiksnius, tačiau kiekviena jų pateikia sąlygas, kuomet naudingiau investuoti ir gaminti užsienyje, išskiriant konkurencinius pranašumus konkrečiose šalyse.

Kiekviena veikla, jos plėtra bei konkurencingumo gerinimas labai priklauso nuo investicinio efektyvumo lygio bei investicinės veiklos apimčių. Užsienio investicijas galima suskirstyti į tris stambias dalis – tiesiogines, portfelines ir kitas užsienio investicijas. Magistro baigiamajame

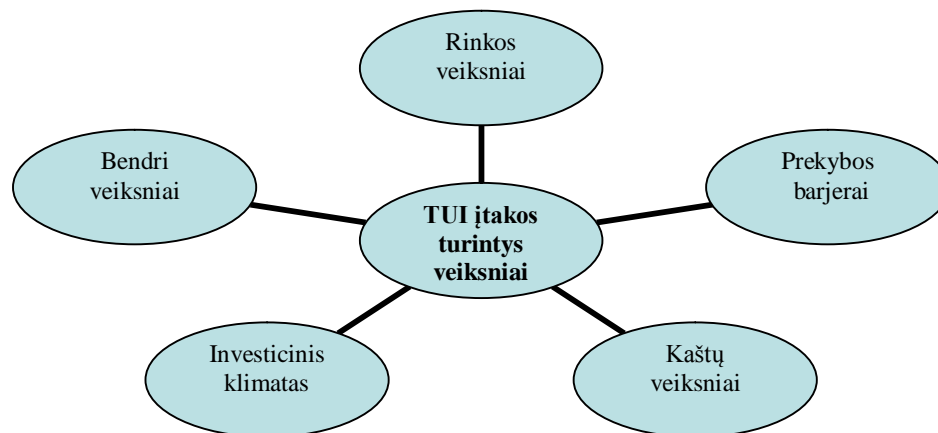
darbe pasirinkome analizuoti tiesiogines užsienio investicijas, kadangi pastarosios yra svarbiausios iš užsienio investicijų. Rinkos ekonomikos sąlygomis, atsižvelgiant į šalies situaciją, TUI yra vienas iš svarbiausių būdų didinti pragyvenimo lygį ir ekonominę gerovę bei dažnai apibrėžiamos kaip vienas pagrindinių ūkio plėtros bei ekonominio augimo veiksnių.

TUI gali būti pervedamos ne tik pinigais, bet ir turtu, paskolomis ar reinvestuotu pelnu bei jų pagrindu susiklosto ilgalaikiai santykiai tarp investuotojo ir investavimo įmonės. Pasirinkus vieną iš investavimo būdų, visada susiduriama su tam tikrais privalumais ir trūkumais. Investuotojas atsižvelgdamas į visus galimus privalumus ir trūkumus pasirenka jam patraukliausią investavimo formą, kuri būsimoju laikotarpiu jam būsianti naudingiausia.

1.2. Veiksniai, lemiantys bendrą investicinį klimatą

Svarbiausius veiksnius, nulemiančius investuotojo apsisprendimą investuoti užsienyje įvardijo J. H. Dunning, R. Narula, V. Kvainauskaitė, A. Miškinis, E. Lukoševičiūtė ir kiti. Mūsų manymu, tiesiogines užsienio investicijas šalyje skatina rinkos veiksniai. Tiesioginiai užsienio investuotojai investuoja į kitas šalis siekdami įsigyti papildomų rinkos segmentų, užsitikrinti pelno lygį ir veiklos plėtrą naujoje rinkoje.

Analizuotose mokslinės literatūros šaltiniuose išskiriami šie TUI įtakos turintys veiksniai (žr. 1.2 paveikslą).

1.2 pav. Tiesioginėms užsienio investicijoms įtakos turintys veiksniai

Šaltinis: sudarytas autorių, remiantis [20] šaltiniu.

Pagrindinis veiksnys, kaip jau įvardijo J. H. Dunning ir R. Narula, yra rinka, jos dydis, galimi augimo tempai. Papildomi rinkos segmentai padeda užtikrinti atitinkamą pelno lygį ir lyderio pozicijas. Netgi didžiulė vietinė rinka turi savo augimo limitus. Dažnai įmonės investuoja užsienyje, siekdamos išsaugoti klientus toje šalyje, kad jų nepasiglemžtų vietinės rinkos įmonės ir nesusilpnėtų įmonės autoritetas savoje šalyje.

Itin svarbūs kaštų veiksniai, kadangi dauguma tarptautinių įmonių padeda išgauti retas žaliavas ir taip užtikrina pigesnes žaliavas savai produkcijai. Dėl transportavimo išlaidų firma vengia importuoti žaliavas iš kurios nors šalies, ypač kai ji planuoja pagamintą produkciją parduoti vartotojams toje šalyje, iš kurios tiekia žaliavas. Tokiomis sąlygomis pravartu gaminti (vystyti) produktą šalyje, kurioje yra reikalingų žaliavų (Kvainauskaitė, 2004).

TUI yra pigus būdas apsirūpinti žaliavomis steigiant įmones šalyse, turtingose reikalingų žaliavų. Autoriai, kaip pagrindinius TUI veiksnius išskiria verslo aplinką, geografinę padėtį, kvalifikuotą ir pigią darbo jėgą, mokesčių lengvatas, išvystytą infrastruktūrą. Jų teigimu, ypač didelę įtaką investiciniams sprendimams turi kalba, anot jų, investuotojai vertina tas šalis, kuriose daugelis moka anglų kalbą. Taip pat tvirtina, jog tiesioginiai užsienio investuotojai rinkdamiesi šalį į kurią investuoti, labiausiai atsižvelgia į teisinę ir kontrolės bazę, stiprią vietinę ekonomiką ir stabilią politinę aplinką, o gerai išplėtotą infrastruktūrą su angliškai kalbančiomis ir lanksčiomis darbo rinkomis ir pažengusia informacinių technologijų sistema, strateginė geografinė vieta, gera gyvenimo kokybė įvardijami kaip antraeiliai veiksniai.

Rinką galima išplėsti sumažinant ar panaikinant tarifines ir netarifines prekybos kliūtis. Infrastruktūros kokybė tiesiogiai lemia TUI, ypač jeigu investuotojas nori įeiti į rinką su moderniomis technologijomis. Pasak autoriaus, užsienio investuotojai vengia šalių, kuriose jų investavimo šakoje yra didelis koncentracijos laipsnis, nors dažnai pagalbinių bei susijusių šakų koncentracija sudaro prielaidą lengviau pasiekti masto ekonomiką, pvz., verslo branduolių ar klasterių kūrimasis skatina TUI.

Pritariame V. Kvainauskaitės teiginiui, jog investicijas skatina tinkamas investicinis klimatas: teigiamas visuomenės požiūris į tiesiogines užsienio investicijas, politinis stabilumas, nuosavybės maži apribojimai, valiutos kurso reguliavimo veiksniai, tarptautinės prekybos stabilumas, palanki mokesčių struktūra, draugiški tarpusavio šalių santykiai. Bendri investicijas skatinantys veiksniai gali būti didesnio pelno siekimas, firmos įvaizdžio kūrimas ir kt.

Užsienio investuotojai susiduria su vadinama valiutos rizika ir politine rizika. Valiutos rizika susijusi su tuo, kad laikui bėgant kinta užsienio valiutos keitimo kursas ir kinta ne visada palankia investuotojui linkme. Dėl valiutos kurso svyravimo investuotojas gali prarasti nemažai savo pinigų, tačiau gali ir uždirbti. Politinė rizika yra galimybė, kad valstybę, į kurią investuojama, ištiks politiniai sukrėtimai, politinis nestabilumas, o tai neigiamai veikia ir investicijas.

TUI leidžia panaikinti prekybos barjerus ir suteikia teisę veikti kaip vietinei įmonei, neveikiamai muitų tarifų ir kitų prekybinių apribojimų.

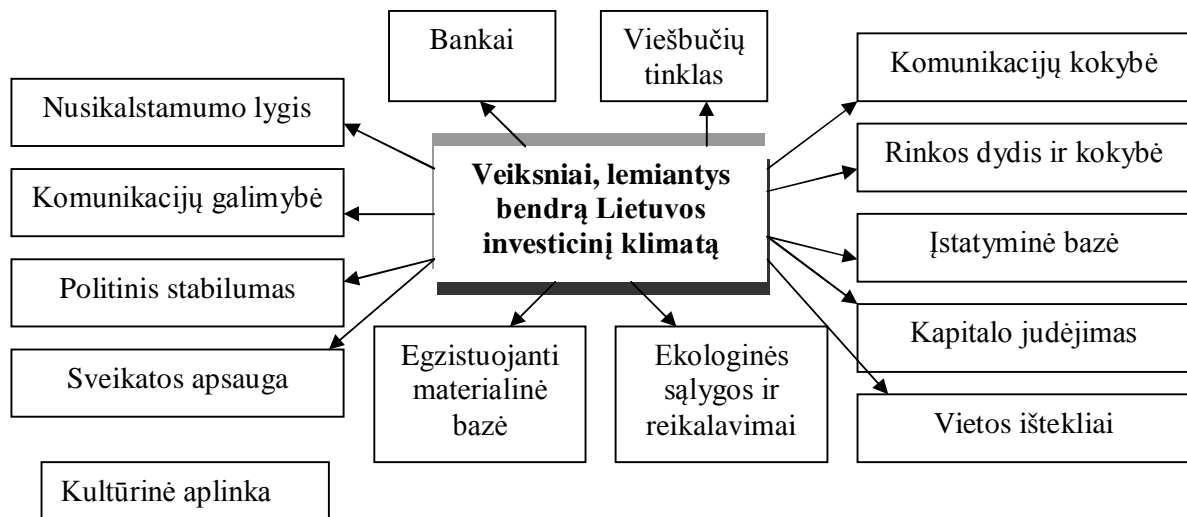
Tarptautinės investicijos susijusios su daugeliu rizikingų veiksnių ir yra gerokai rizikingesnės nei vidinės investicijos. Tačiau daugiau rizikos dažnai atsiperka dėl aukštesnių uždarbių iš užsienio investicijų nei iš vidinių.

Pasak Carson, C.S. (2003) tarptautinių ryšių skatinimas per tiesiogines užsienio investicijas yra svarbus finansinės globalizacijos reiškinys metantis iššūkį politinei sistemai ir vienodam statistiniam šalių išsivystymui.

Baltijos šalys, siekdamos kurti konkurencingą ir pasaulinius standartus atitinkančią ekonomiką, per paskutinįjį dešimtmetį sėkmingai išnaudojo pagrindinius savo privalumus: mažesnes darbo jėgos sąnaudas, žemesnes energetikos išteklių kainas, patogią geografinę padėtį (šalia kitų Šiaurės regiono šalių), užsakyimų perkėlimo į Baltijos šalių regioną tendencijas. Buvo pasiekti įspūdingi šalies ekonomikos plėtros tempai.

Pagal TUI srautus Lietuva nėra tarp pirmaujančių ES šalių, TUI Lietuva gauna mažiau, nei panašios kitos šalys ir mažiau, negu norėtų šalies analitikai, todėl labai svarbu įvardinti kliūtis, ribojančias užsienio investuotojų sprendimą investuoti Lietuvoje. Itin svarbu nustatyti, kokias ekonominės politikos priemones reikia taikyti siekiant į šalį pritraukti daugiau tiesioginių užsienio investicijų.

Apibendrinamos analizuotą mokslinę literatūrą, išskyrėme veiksnius, lemiančius bendrą Lietuvos investicinį klimatą (žr. 1.3 pav.).

1.3 pav. Veiksniai, lemiantys bendrą Lietuvos investicinį klimatą

Šaltinis: sudarytas autorių, remiantis [20] šaltiniu.

Beveik visi Lietuvos bankai turi savo atstovybes didesniuose miestuose. Toks išplėtotas atstovybių tinklas traukia investuotojus. Daugiausiai užsienio investicijų turėtų pritraukti užsienio bankai, kurie, konkuruodami su Lietuvos bankais, ateityje plėš savo infrastruktūrą.

Politinis stabilumas Lietuvoje beveik neturi įtakos užsienio investicijoms, nes centrinė valdžia valdo šalį, o savivaldybės turi kur kas mažiau valdžios. Ne visur sąlygos yra vienodos, nes investicijų pritraukimas priklauso nuo savivaldybių gebėjimo pritraukti investuotojus.

Politinė-teisinė aplinka lemia veiklos riziką užsienio šalyje, todėl pablogėję dvišaliai politiniai santykiai taip pat gali atsiliesti ekonominiams ryšiams. Politinį klimatą lemia ne tik vyriausybės, bet ir tos šalies suinteresuotų grupių veiksmai bei politinė sistema. Investuotojai vengia investuoti į tas valstybes, kuriose nėra aiškios ir stabilios politikos (Miškinis, Lukoševičiūtė, 2008).

Kapitalo judėjimas yra reglamentuotas įstatyminės bazės ir yra vienodas visoje šalyje. Išimtys gali atsirasti tik kai kuriose savivaldybėse.

Valstybės sienų kontrolė užsienio investicijoms turi įtakos tiek, kiek pasienio zonose ekonominį aktyvumą reguliuoja įstatymai, regioninė valstybės politika ir tarptautinės sutartys. Apskritai galima sakyti, kad investicijos į pasienio zonas yra mažesnės. Išimtį čia sudaro pakrantės zona, tarptautiniai centrai ir regionai bei laisvosios ekonominės zonos.

Nusikalstamumo lygis taip turi įtakos TUI pritraukimui į šalį. Mažesni miestai šiuo atžvilgiu pranašesni, nes juose nusikalstamumas mažesnis.

Darbo rinka – vienas iš svarbiausių investicijas lemiančių veiksnių. Lietuvoje geresnė padėtis šiuo atžvilgiu yra didesniuose miestuose, nes čia daugiau sutelkta kvalifikuotos darbo jėgos. TUI paprastai patenka į tuos regionus, kur yra įkurtos panašaus profilio įmonės.

Viešbučių tinklas yra gana svarbus veiksnys lemiantis TUI pritraukimą į šalį. Lietuvoje išplėtotą viešbučių infrastruktūra, tad tikėtina, kad bus pritrauktos užsienio investicijos.

Sveikatos apsaugos srities problemos bei stringanti sveikatos apsaugos reforma, nesuderinta teisinė bazė dėl kompensuojamų vaistų neigiamai veikia investicinę aplinką.

Komunikacijų galimybė tampa vis svarbesnė pritraukiant TUI. Akivaizdu, kad investicijos telkiasi ties didesnėmis automagistralėmis, oro ir jūrų uostais, geležinkelio centrais. Tai susiję ir su paslaugų sritimi, ir su lengvesniu prekių bei paslaugų pervežimu.

Komunikacijų kokybė Lietuvoje pasiskirsčiusi nevienodai ir laikui bėgant keičiasi. Atsižvelgiant į investicijų pobūdį, šie veiksniai gali būti papildyti specifiniais veiksniais.

Rinkos dydis ir kokybė labai svarbūs, kai investicijų tikslas – gaminti vietos rinkai. Tačiau tokioje mažoje valstybėje kaip Lietuva šis veiksnys nėra labai svarbus būtent dėl nedidelės rinkos.

Vietos išteklių yra visi šalyje esantys prieinami išteklių, išskyrus darbo jėgą. Lietuvoje beveik visi išteklių, o ypač gamtiniai, yra riboti, taip pat ribotos ir jų naudojimo galimybės. Greičiausiai dėl to dauguma užsienio investicijų Lietuvoje nėra orientuotos į išteklius. Lietuvoje gamtinių išteklių potencialas yra sąlygiškai skurdus.

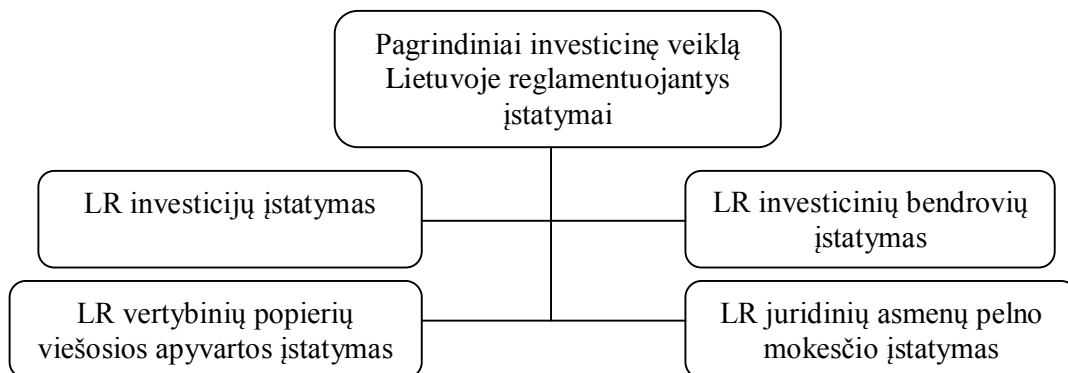
Egzistuojanti materialinė bazė yra svarbus veiksnys, nes kartais kur kas geriau investuoti į jau egzistuojančią įmonę, nei kurti visiškai naują. Atsižvelgiant į senosios įmonės lygį, esamą padėtį, reikalavimus, galima optimaliai apskaičiuoti investicijų kiekį.

Ekologinės sąlygos ir reikalavimai yra vienas iš svarbiausių veiksnių, į kurį atsižvelgiama, renkantis vietą investicijoms. Kai kurioms šakoms ekologiniai reikalavimai gali tapti lemiamu dalyku (Ginevičius ir kt., 2005).

Kultūrinė aplinka, anot A. Miškinio ir E. Lukoševičiūtės (2008) taip pat turi įtakos TUI. Kultūra – tai vertybių visuma, kuri yra bendra žmonių grupei ir daro įtaką šios grupės gyvenimo būdui, jos įsitikinimams, požiūriams. Kuo veiksniai yra palankesni ir stabilesni, tuo jų poveikis didesnis.

Įstatyminė bazė stipriai veikia užsienio investicijų kiekį ir paskirstymą šalyje. Laisvųjų ekonominių zonų nustatymas ir skirtingų sąlygų investuotojams miesto ir kaimo vietovėse sudarymas daro įtaką šalies investicijų geografiniam pasiskirstymui.

Lietuvos teisinė sistema susideda iš daugiau kaip 50 įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių investicinę veiklą, sukuriančių investicinės veiklos teisinio reguliavimo pamatą. Tačiau svarbiausi yra vos keli pagrindiniai įstatymai (žr. 1.4 pav.).

1.4 pav. Pagrindiniai investicinę veiklą Lietuvoje reglamentuojantys įstatymai

Šaltinis: sudarytas autorių, vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymais.

Lietuvoje galiojantys teisės aktai kartu su investuotojų teisėmis nustato ir tam tikras jų pareigas. Investuotojas privalo:

- Teikti finansiniams organams deklaracijas dėl vykdomų investicijų apimčių ir šaltinių;
- Norint statyti (plačiąja prasme), gauti būtiną leidimą ar suderinimą iš tam tikrų valstybinių organų ir tarnybų (siekiama proporcingai skatinti visų ūkio šakų plėtojimą);
- Gauti investicinių objektų, kuriuose numatoma atlikti technologijos, sanitarijos ir higienos, radiacijos, ekologijos ir architektūros reikalavimus bei ekspertizų išvadas;
- Gauti licenciją specialių rūšių darbams, kurie reikalauja vykdytojo atestacijos.

Investicinės veiklos subjektai privalo laikytis nustatytų valstybinių normų ir standartų, teikti nustatyta tvarka buhalterinę ir statistinę atskaitomybę, neleisti nesąžiningai konkuruoti bei vykdyti antimonopolinio reguliavimo reikalavimus (Tiesioginės užsienio investicijos [interaktyvus]).

Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas nustato investavimo Lietuvos Respublikoje sąlygas, investuotojų teises ir investicijų apsaugos priemones visų rūšių investuotojams, įstatymas taip pat nustato užsienio investuotojams draudžiamas veiklos sritis: valstybės saugumo ir gynybos užtikrinimo, psichotropinių medžiagų gamybos, perdirbimo ir pardavimo, loterijų organizavimo.

Užsienio investicijas Lietuvos Respublikoje reglamentuoja ir dvišalės bei daugiašalės LR sutartys dėl investicijų skatinimo ir apsaugos bei kitos tarptautinės sutartys. Šios sutartys turi pirmenybę prieš LR įstatymus, reglamentuojančius užsienio investicijas Lietuvoje. Užsienio investuotojų ir LR ginčus šalių susitarimu nagrinėja Lietuvos Respublikos teismai, tarptautiniai arbitražai arba kitos institucijos, palikdamos teisę užsienio investuotojams tiesiogiai kreiptis į Tarptautinį investicinių ginčų sprendimo centrą (Davulis, 2003, p. 310).

Ne tik valstybė nustato tam tikras teises ir pareigas investuotojams, užsienio potencialūs investuotojai iš valstybės reikalauja būtinų sąlygų:

- Investicijų saugumo užtikrinimo;
- Valstybės ekonominio, teisinio stabilumo užtikrinimo;
- Fiskalinių nuolaidų pritaikymo;
- Šalyje turi būti pereinama prie rinkos ekonomikos.

Valstybinės institucijos ar pareigūnai neturi teisės uždrausti ar apriboti užsienio kapitalo investicijų, jei investuojama pagal įstatymą. Investavimo laikotarpiu užsienio investuotojai, turi tas pačias teises ir įsipareigojimus, kurie reguliuoja veiklą, kaip ir Lietuvos Respublikos juridiniai ir fiziniai asmenys (Foreign direct investment in Lithuania, 2008, p. 40-40).

Užsienio investuotojai suinteresuoti, kad investuojančių šalių vyriausybės užtikrintų šalies į kurią investuojama saugumu. Svarbiausias motyvas iš investuotojo pusės užsienio investicijoms yra laukimas (ne visada suprastas) aukštesnės normos sugrįžimo užsienyje negu savo šalyje.

Įvertinusios Lietuvos sugebėjimą pritraukti TUI, padarėme išvadą, kad investicijų srautas šalyje yra mažesnis nei vidutinis srautas į naująsias ES šalis. Lietuva, siekdama kurti konkurencingą ir pasaulinius standartus atitinkančią ekonomiką, per paskutinįjį dešimtmetį sėkmingai išnaudojo pagrindinius savo privalumus: mažesnes darbo jėgos sąnaudas, mažesnes energetikos išteklių kainas, patogią geografinę padėtį (šalia kitų Šiaurės regiono šalių), užsakymų perkėlimo į Baltijos šalių regioną tendencijas, tačiau Lietuvos sugebėjimas pritraukti tiesiogines užsienio investicijas yra nepakankamas, todėl susidarė paradoksali situacija, kai

dauguma tarptautinių organizacijų Lietuvą laiko konkurencinga valstybe, kurioje yra palankus investicijoms klimatas, tačiau šalis pritraukia daug mažesnę TUI kiekį nei pagal istorines aplinkybes, ekonominę išsivystymą bei verslo aplinką mažai besiskiriančios Vidurio ir Rytų Europos valstybės. Labai daug diskutuojama apie tai, kas daro įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms į pereinamosios ekonomikos šalis. Išanalizavusios literatūros šaltiniuose pateiktas TUI teorijas, išskiriame bendriausius TUI į pereinamosios ekonomikos šalis lemiančius veiksnius: norą garantuoti įeitį į rinką, galimybę dalyvauti privatizacijos procese ir politinio bei ekonominio stabilumo lygį. Tačiau manome, jog nederėtų pamiršti, kad investicijas skatinančios priemonės bus veiksmingos tik tuo atveju, jei buvo teisingai įvardytos žemų TUI Lietuvoje priežastys.

Mūsų nuomone, vieni svarbiausių veiksnių, į kuriuos atsižvelgiama, renkantis investuoti Lietuvoje yra rinkos dydis ir kokybė, vietos išteklių bei egzistuojanti materialinė bazė, o pastaruoju metu ir ekologinės sąlygos bei reikalavimai šalyje. Vienu svarbiausiu veiksmu, atbaidančiu investuotojus išskiriame įstatymę bazę.

Užsienio vyriausybės TUI gali skatinti arba riboti įvairiomis priemonėmis (mokesčių lengvatomis, palankiu kreditavimu, infrastruktūra, kitomis paskatomis). Viena iš investicijų skatinimo ir pritraukimo į šalį formų yra laisvųjų ekonominių zonų (LEZ) Lietuvoje steigimas. LEZ pritraukia užsienio investuotojus, kadangi juose taikomos mokesstinės lengvatos. Zonoje įregistruotos įmonės ir jų darbuotojai LR įstatymų nustatyta tvarka moka valstybės rinkliavą ir tik šiuos mokesčius bei įmokas (žr. 1.3 lentelę).

1.3 lentelė

LEZ mokami mokesčiai bei įmokos Lietuvoje

Mokestis	%	Mokesčiai LEZ
Pelno mokestis	15	nėra pelno mokesčio pirmus 6 metus ir tik 50% pelno mokestis per kitus 10 metų
PVM	21	nėra PVM*
Dividendų apmokestinimas	nuo 0* iki 15	nėra dividendų apmokestinimo užsienio investuotojams**
Gyventojų pajamų mokestis	15 (+6% sveikatos draudimo įmoka)	15 (+6% sveikatos draudimo įmoka)
Darbdavio socialinio draudimo įmoka	31 (+darbdavio įmoka 3%)	31 (+ darbdavio įmoka 3%)
Nekilnojamojo turto mokestis	0,3-1	nėra nekilnojamojo turto mokesčio

* nėra PVM tuo atveju, kai akcininkas (įmonė) neeksportuoja savo produkcijos.

** 0% dividendų apmokestinamas tuo atveju, kai akcininkas (įmonė) ne trumpiau kaip 12 mėnesių valdo ne mažiau kaip 10% balsų suteikiančių akcijų.

Šaltinis: sudarytas autorių, remiantis [38] šaltiniu.

Pagrindiniai LEZ privalumai Lietuvoje pateikti lentelėje, kiti LEZ išskiriami privalumai: neribojamas valiutų keitimas ir jų išvežimas, netaikomas pajamų mokestis užsienyje išmokamiems dividendams, gerai organizuotos ir supaprastintos muitinių bei administravimo procedūros, LEZ įmonėms taikomos tokios pačios teisinės garantijos, kaip ir įmonėms už LEZ ribų.

Kita svarbi TUI pritraukimo forma yra pramoninių parkų kūrimas. Siekiant į plynus laukus pritraukti vietas ir užsienio investicijų, jau pradėti kurti pramoniniai parkai, tinkami įvairių sričių gamybos plėtrai. Viliamasi, kad pramoniniai parkai taps patraukliu jauku užsienio investuotojams, nes tuščiuose laukuose bus įrengti tiek inžineriniai tinklai, tiek visos komunikacijos (Pramoniniai parkai [interaktyvus]).

Pramoniniai parkai nuo LEZ skirsis – juose nebus taikoma dauguma mokesčių lengvatų, galiojančių LEZ. Tačiau kai kurių savivaldybių atstovai mano, kad nepaisant to, pramoninių parkų operatoriai galės konkuruoti su LEZ. Sutartį su savivaldybe pasirašę investuotojai bus atleisti nuo nekilnojamojo turto ir žemės nuomos mokesčių (Lietuvos pramonė būdinama iš letargo miego [interaktyvus]).

Pramoninių parkų sukūrimas palengvina ir paspartina užsienio kapitalo atėjimą. Priimant TUI sprendimą svarbiausiu veiksniu tampa *šalies rinkos dydis*, kuriam išmatuoti naudojami geografiniai, demografiniai, ekonominiai ir kiti rodikliai. Geografiniai rodikliai yra pastovesni, o kitus rodiklius veikia valstybė. Valstybė gali skatinti, riboti emigraciją, kelti pajamas išmokomis, perskirstyti mokesčius ir pan. Didelė šalies teritorija, žemas urbanizacijos ir tankumo lygis gali padaryti rinką nepatrauklią dėl per didelių sąnaudų potencialiam vartotojui pasiekti. *Rinką charakterizuoja ne tiek gyventojų skaičius, kiek jų perkamoji galia*, kuri priklauso nuo pajamų, kainų, taupymo ir skolinimosi galimybių.

Tai pat šalyje nuolat rašomos programos skirtos TUI pritraukimui bei vykdoma kita su tiesioginių užsienio investicijų pritraukimu susieta veikla. Viena svarbiausiu tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo programų buvo sukurta 2007 m. – Investicijų skatinimo 2008–2013 m. programos ir jos įgyvendinimo priemonių parengimas ir patvirtinimas. Programa padės vykdyti kryptingą investicijų skatinimo politiką, o jos įgyvendinimo priemonės leis sudaryti palankias teisinės, ekonomines, finansines ir administracines sąlygas investuoti privatų kapitalą. Kai kurie programos uždaviniai pradėti vykdyti jau 2007 metais.

Įgyvendinant uždavinį „*Užtikrinti Lietuvos ekonominę pažangą ir tarptautinį konkurencingumą*“ VšĮ Lietuvos ekonominės plėtros agentūra vykdė projektą „Investicinės aplinkos palyginimo modulio ir tiesioginių užsienio investicijų marketingo instrumentų sukūrimas“. Įgyvendinus projektą buvo sukurtas efektyvus intranetinis modulis, skirtas investavimo aplinkos ir sąlygų palyginimui su kitomis Europos šalimis atlikti. Sukurta priemonė

tiesiogiai prisidės prie efektyvesnio TUI į Lietuvą pritraukimo ir skatins Lietuvos tarptautinį konkurencingumą.

Įgyvendinant uždavinį „*Formuoti verslui ir investicijoms palankų Lietuvos įvaizdį*“ finansuotas Lietuvos parodų ir konferencijų centro vidaus infrastruktūros pritaikymo aukšto lygio susitikimams rengti projektas. Modernizuotoje LITEXPO infrastruktūros bazėje planuojami projekto „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ renginiai, o 2013 metais – Lietuvos pirmininkavimo ES renginiai. Projekto įgyvendinimas prisidės prie Lietuvos, kaip patrauklios investicijoms ir verslui šalies, įvaizdžio formavimo (Lietuvos pramonė būdinama iš letargo miego [interaktyvus]).

Rengiami potencialių investuotojų vizitai į Lietuvą, organizuojamos investicinės misijos užsienyje, aplankomos įmonės, rengiami investiciniai seminarai (Pramoniniai parkai [interaktyvus]).

Kiekvienos šalies tiesioginių užsienio investicijų srautą lemia šalies gebėjimas pritraukti investuotojus, todėl itin svarbu kokias sąlygas jiems sukuria šalis. Būtent investicinis klimatas šalyje lemia investuotojų skaičių ir investicijų srautą. Žinoma, jei šis klimatas palankus, šalis gali tikėtis užsienio investuotojų dėmesio. Svarbus veiksnys, kuris atbaido investuotojus yra įstatyminė bazė, norint pritraukti daugiau investuotojų į Lietuvą, būtina ją koreguoti. Užsienio investuotojams nevienodai patrauklios yra šalies apskritys, tai daro įtaką šalies investicijų geografiniam pasiskirstymui, į vienas apskritis plūsta didžiuliai investicijų srautai, kitos tenkinasi mažomis investicijų injekcijomis.

Lietuva vykdydama ekonomines reformas, padarė nemažą pažangą pritraukdama tiesiogines užsienio investicijas. Tačiau dar yra daug dalykų, kuriuos reikėtų koreguoti, taip panaikinant kliūtis investicijoms pritraukti į Lietuvą. Užsienio investuotojų sprendimą investuoti į Lietuvą pristabdo LR Seimo priimti įstatymai bei administracinis-biurokratinis aparatas. Pasaulio Banko grupė, tirianti administracines investicijų pritraukimo priemones, nustatė tokias pagrindines kliūtis: atvykimo, registracijos, vietos radimo licencijų bei leidimų gavimo, operacijų, į kurias įeina mokesčiai, muitinės procedūros, pelno repatriacijos, darbo ir kitos inspekcijos. Investuotojai pabrėžia, kad gana lėtai ir sunkiai dirba Migracijos departamentas. Firma, norėdama pasamdyti užsienio darbuotojų, turi gauti licenciją, o darbininkai – leidimą dirbti. Tokia nustatyta forma tikrai atbaido investuotojus, kurie, norėdami investuoti, daugiau laiko praleidžia tvarkydami administracinius reikalus. Šalies ekonomika negali normaliai vystytis, o investicijos nėra investuojamos jeigu valstybė nesuteikia būtinų sąlygų šiam procesui vykdyti.

1.3. Tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies ūkiui

Kiekvienai naujai susikuriančiai ar atsikuriančiai valstybei, kur ekonomikos pokyčiai (perėjimas nuo planinės prie rinkos ekonomikos) ir augimas susiję su politinėmis pertvarkomis, savaime iškyla TUI problema. TUI yra ne tik valstybės ekonominio augimo rodiklis, bet ir priemonė, kryptingai naudojama tam rodikliui pasiekti.

Didėjant pasaulio ekonomikos globalizacijos bei internacionalizacijos laipsniui vis svarbesnis tampa TUI klausimas. Kaip įprasta, šalys, pritraukiančios daugiau užsienio kapitalo, vertinamos geriau nei šalys, kuriose TUI yra mažos (Miškinis, Lukoševičiūtė, 2008).

Užsienio investicijos yra tiek didelių, tiek mažų, tiek išsivysčiusių, tiek besivystančių šalių ekonomikos augimo pagrindas. TUI per pastaruosius dešimtmečius labai prisidėjo prie ekonominio pasaulio vystymo, jos traukia kapitalą į projektus, kurių vietinis kapitalas negalėtų patenkinti. Šis procesas panaudojamas technologijų pritaikymui, regionų ar šalies ekonominiam vystymui (Kvainauskaitė, V. 2004).

Esamą ekonomikos atotrūkį nuo industrinių šalių valstybės gali sumažinti tik didesnėmis investicijomis. To pasiekti savų investicijų, kurių šaltinis yra taupymas, nepakanka, todėl šalys deda daug pastangų pritraukti kuo daugiau kapitalo iš užsienio ir visų pirma TUI: gerina verslo aplinkas, taiko užsienio investuotojams paskatas ir pan. (Miškinis, Lukoševičiūtė, 2008).

Kiekviena šalis, sulaukianti TUI srautų, pripažįsta ir vertina investicijų įtaką šalies ekonomikai, tačiau kita vertus, bijo užsieniečių dominavimo, jų įsitvirtinimo vietinėje rinkoje.

Teigiamą TUI poveikį pagrindėme keturiomis koncepcijomis: ekonomikos augimo, žinių nutekėjimo masto, darbo vietų formavimo ir konkurencingumo.

Ekonomikos augimo koncepciją pagrindėme J. H. Dunning teorija. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka, anot J. H. Dunning, priimančiai šaliai yra visuotinai pripažinta, TUI kaip plėtros veiksnys augančiu produktyvumu gali paspartinti pramonės vystymąsi. TUI sukuria naujus gamybinius pajėgumus dėl kurių kyla šalies BVP bei realiosios pajamos. Baltijos šalyse TUI vertinamos kaip vienas iš ūkio plėtros veiksnių, buvo ir yra laikomos svarbia produktyvumą, o kartu ir ekonominį augimą skatinančia sąlyga. TUI valstybių ekonominėje politikoje dažniausiai besąlygiškai yra laikomos teigiamu reiškiniu ir kryptingai naudojamos ekonominiam augimui pasiekti. TUI ypač akcentuojamos kaip viena iš veiksmingiausių priemonių ekonomikos augimui plėtoti pereinamojo laikotarpio šalims, tarp jų ir Lietuvai, todėl šalys visokeriopai skatino ir skatina tarptautinio kapitalo atėjimą. TUI sukuria naują pagrindinį kapitalą, tuo didindamos visą šalies gamybinį pajėgumą. TUI įplaukos padidina turimų išteklių sumą bei efektyvumą ūkyje. TUI stiprina ekonomikos augimą ir verslo konkurencingumą, vietinės verslo įmonės gali gauti naudos iš bendradarbiavimo su užsienio kapitalo įmonėmis, todėl pritraukti

užsienio investicijas yra nacionalinė plėtros strategija, siekiant tikslo – ekonomikos augimo šuolio. TUI tampa reikšmingu šalies ekonominės plėtros veiksmu.

Tačiau ši koncepcija yra kritikuotina, kadangi atlikus TUI įtakos nacionalinės ekonomikos augimui tyrimą, buvo nustatyta, kad TUI įtaka ekonomikos augimui priklauso nuo investavimo sektorių, t.y. ekonomikos augimo tempai priklauso nuo TUI dalių į atitinkamus sektorius. Atliktas tyrimas atskleidė, jog didėjant TUI į pramonės sektorių daliai, skatinamas ekonomikos augimas, tačiau didėjant investicijų paslaugų sektoriuje daliai (t.y. mažėjant investicijoms į pramonę), ekonomikos augimo tempai lėtėja. TUI yra labai svarbios šalies ekonomikos plėtrai, tačiau vien didelis investicijų kiekis neužtikrina greitos ūkio plėtros, ekonominis augimas priklauso nuo investicijų pobūdžio ir struktūros, žmogiškojo kapitalo bei technologinės patirties.

Žinių nutekėjimo masto koncepcija. Šią koncepciją pagrindė R. Findlay TUI teigiamos įtakos teorija, aiškinančia, jog žinių nutekėjimas iš pažangios užsienio kompanijos keliais būdais nusako produktyvumo augimą. Pirmiausia, vietinė firma gali padidinti savo produktyvumą kopijuodama kai kurias technologijas. Antra, ji gali efektyviau naudoti jau egzistuojančias technologijas arba dėl išaugusios konkurencijos rinkoje gali ieškoti naujų technologijų. Trečia, užsienio investuotojas gali apmokyti vietinius darbininkus, kurie vėliau įsidarbina vietinėse firmose. Išteklių kiekio didinimas ir jų kokybės gerinimas dėl mokslo ir technikos naujovių diegimo padidina gamybinį visuomenės pajėgumą, kas lemia šalies ūkio produktyvumą, didėja parduodamų ir suteikiamų paslaugų kokybė ir kiekis, o kartu auga ekonomika, tai atspindi bendrasis vidaus produktas. Organizacijų lygiu, TUI suteikia prieinamus išteklius verslui, remiantis naujomis technologijomis, skatinami nauji vadybos ir rinkodaros metodai. Lietuva, kaip ir daugelis besivystančių šalių, yra daugiau technologijų kopijuotoja ir diegėja, negu kūrėja, todėl naujų technologijų įdiegimas TUI pagalba šaliai turėtų būti itin reikšmingas, kadangi įmonės verslo sėkmė dažnai apibrėžiama pažangos tempu ir gebėjimu prisitaikyti besikeičiančioje rinkoje (Žemgulienė, J., Zaleskytė, J. 2006). Šiuolaikinėje rinkoje dauguma įmonių vertinamos ne dėl turimos pramoninės gamyklos, bet dėl turimų technologijų ir verslo ryšių. TUI dėka perimtos pažangios technologijos bei vadybos patirtis yra teigiamas netiesioginis poveikis šalies ekonomikai. Iš technologijų perdavimo ir įmonių vertikalios integracijos kyla internalizacijos privalumai. Užsienio kapitalo investicijos į šalies įmones lydi naujų technologijų diegimą ir gaminių asortimento atnaujinimą, kokybės gerinimą ir išėjimą į naujas užsienio rinkas. TUI stimuliuoja rinkų plėtrą, nes užsienio kapitalo įmonės labiau nei vietinės suinteresuotos eksportu. Tarptautinės korporacijos yra išplėtojusios rinkas užsienyje, turi gerą verslo kontaktų tinklą daugelyje šalių. Užsienio investuotojai kartu su užsienio kapitalu taip pat perduoda ir verslo ryšius su tarptautinėmis finansų institucijomis, tai lemia eksporto plėtrą, naudingą tiek įmonei, tiek visai šaliai.

Tačiau ši koncepcija yra kritikuotina, kadangi vietinės ekonomikos uždirbtas pelnas priklauso ne tik nuo žinių nutekėjimo masto, bet ir pagrindinių užsienio kapitalo įplaukų dydžio, išlaidų elastingumo bei sukauptos patirties. Naujos ir progresyvios vadovybės idėjos, labiausiai būdingos toms ekonominėms veikloms, kurios tradiciškai laikomos strateginėmis ir nuo senų laikų buvo valstybės nuosavybė. Lietuvoje jaučiamas kapitalo stygius, todėl užsienio kapitalo pritraukimas suteikia galimybę greičiau pertvarkyti dideles įmones.

Darbo vietų formavimo koncepcija. TUI sudaro prielaidas ir skatina naujų įmonių kūrimąsi, produktų plėtotę bei naujų darbo vietų formavimą. Naujos darbo vietos yra viena svarbiausių užsienio investicijų priėmimo priežasčių. Mokami atlyginimai tarptautinėse firmose yra didesni nei vidaus įmonėse; be to, tobulėja darbo jėga, gerėja jos kokybė, plečiant veiklą, sukuriamos naujos darbo vietos, pagerėja darbo sąlygos. Užsienio investuotojai reguliariai investuoja (reinvestuoja) ir skiria daugiau pinigų darbuotojų kvalifikacijai kelti bei naujiems darbo įgūdžiams formuoti. TUI pagalba pakyla darbo našumas, nes investuotojas modernizuoja gamybos procesus ir apmoko darbo jėgą. Didesnis produktyvumas leidžia įmonei teikti geresnes ir įvairesnes paslaugas, dažnai mažesnėmis kainomis, o tai naudinga ne tik vartotojams, bet ir šalims, turinčioms kapitalo trūkumų (Miškinis, A., Lukoševičiūtė, E. 2008).

Ši koncepcija yra kritikuotina, kadangi užsienio kapitalo turinčios įmonės dažnai pradeda veiklą mažindamos darbuotojų skaičių, kadangi investuotojas modernizuoja gamybos procesus, tobulėja darbo jėga bei gerėja jos kokybė.

Konkurencingumo koncepcija. Ekonominėje teorijoje teigiama, kad investicijų pritraukimo laipsnis nusako šalies konkurencingumą tam tikroje ekonominėje erdvėje. Besivystančiose valstybėse tiesioginės užsienio investicijos yra vienintelis būdas vystyti ūkį nepatraukliuose projektuose, diversifikuojant industrinę bazę ir mažinant šalies priklausomybę nuo vieno iki kelių ūkio sektorių. Intensyvesnė konkurencija apima naujas technikas, produktus, paslaugas, idėjas (Makki, Somwaru, 2004). Nacionalinis konkurencingumas bendrai suprantamas kaip lanksčios medžiagos, kurios gali būti formuojamos atsižvelgiant į jų savininko poreikius. Kai kuriems, tai reiškia, didesnės apimties pardavimą tarptautinėse rinkose, kitiems – tiesioginių užsienio investicijų padidėjimą, didesnę pelną arba didesnę efektyvumą. Įmonės lygyje TUI suintensyvina konkurenciją ir ekonominę naudą, didina produktyvumą, mažina kainas. Analizuojant atskirų šalių ekonomikos konkurencingumą naudotini pasaulinio konkurencingumo rodikliai yra bendrasis vidaus produktas; darbo efektyvumas; tiesioginės užsienio investicijos; prekybos rezultatai. Autorių analizė rodo, kad nacionalinis šalies konkurencingumas priklauso nuo įmonės ir šakos konkurencingumo ir atvirkščiai, Sąjungos narių konkurencingumas priklauso nuo šalių padėties ir kitų valstybių narių vystymosi.

Mūsų grindžiamoji koncepcija – ūkio plėtros koncepcija. Pastaroji, apima visas prieš tai išskirtas koncepcijas. Tiesioginės užsienio investicijas apibrėžiame kaip vieną pagrindinių ūkio plėtros veiksnių, kadangi TUI sąlygomis didinamas kapitalo augimas, skatinamas našumo ir užimtumo augimas. Atvira ekonomika turi prieigą prie sukurtų žinių užsienyje pirmiausia per savo tarptautinę prekybą ir kapitalo srautus (Brakman ir kt., 2006, p. 324). Darome prielaidą, jog Lietuva, kaip ekonominiu požiūriu laisva ir priklausoma nuo užsienio prekybos valstybė, turėtų ekonomiškai vystytis daugiau eksportuodama. Tarptautinės bendrovės per savo verslo tinklus išplečia produkcijos realizavimą užsienio rinkose, o tai padidina šalies eksportą ir pagerina prekybos balansą (Miškinis, A., Lukoševičiūtė, E. 2008). Šalyje, pritraukusiose TUI, eksportas didėja lėtai, bet vėliau sudaro didelę įplaukų dalį ir ilgu laikotarpiu poveikis prekybos balansui tampa aiškiai teigiamas. Investicijos reikšmingos tuo, kad tai indėlis į šalies gerovę. Statant naujas gamyklas, investuojant į naują techniką ir naują produkciją, pramonei leidžiama pateikti daugiau geresnių prekių ir paslaugų vartotojams, o investicijos į socialinį kapitalą (mokyklos, sveikatos apsauga) prisideda prie bendro gyvenimo lygio kėlimo (Liučvaitis, S. 2002). TUI teigiama poveikių kombinacija leidžia pasiekti bendro gyvenimo lygio kilimą, šalies įtakos stiprėjimą pasaulinėje rinkoje ir tarptautinėje konkurencijoje. TUI sąlygoja padidėjusias mokesčių įplaukas į valstybės išdą, tuo pačiu nuimdamos dalį mokesčių naštos nuo vietos įmonių ir gyventojų. Užsienio bendrovės dažniausiai puoselėja skaidraus verslo ir apskaitos tradicijas, yra patikimos mokesčių mokėtojos ir rečiau suinteresuotos neteisėtais korumpuotais ryšiais. TUI teigiamai veikia investicijas gaunančios šalies saugumą, skatina didesnę šalies suinteresuotumą išlaikyti ilgalaikį suverenitetą ir demokratijos stabilumą. Kitos šalys, žinodamos, kad šalyje sparčiai auga TUI, drąsiau remia ekonomiškai besivystančios šalies nepriklausomybę ir nerystę tarptautinėse organizacijose.

Nacionalinės ekonomikos nauda iš tiesioginių užsienio investicijų yra neginčytina, tačiau mokslinėje literatūroje, analizuojant TUI, išskiriamas ir neigiamas TUI poveikis ekonomikos augimui. Užsienio bendrovės gali pakeisti vidaus įmones, padidinti koncentraciją, gauti ekonominį pelną ir išvežti kapitalą iš šalies, didėja šalies valdžios priklausomybė nuo užsienio investuotojų, kai ne visada dalijamasi gaunama nauda su šalimi, priėmusia investicijas. Užsienio kapitalo kompanijos dažnai veikia ypač didelė koncentracija pasižyminčiuose ūkio šakose, turinčius aukštus patekimo barjerus, o TUI didelę koncentraciją gali dar labiau padidinti. Tai leistų užsienio kapitalo įmonėms „pasiimti“ ekonominę rentą bei „ištraukti“ iš vietinės šalies kapitalą, kas savo ruožtu lemtų šalies ekonomikos vystymosi tempų sulėtėjimą (Tvaronavičienė, M., Kalašinskaitė, K. 2003). Šalies ūkis įgyja technologinę priklausomybę nuo užsienio investicijas suteikusio subjekto. Be to, tarptautinės įmonės, atlikdamos bendrus mokslinius tyrimus, panaudoja investicijas priėmusios šalies žmonių idėjas ir žinias, sukelia „proto

nutekėjimą“. Bendrai galima teigti, kad užsienio investicijos veikia šalies kultūrą. Kyla nesutarimų dėl darbo užmokesčio, tiekėjų sistemoje dėl žaliavų kainų, užsienio investuotojai ima kištis į vyriausybės veiklą, nes siekia ekonominės ir politinės galios. V. Kvainauskaitė (2004) teigia, kad TUI gali iš rinkos išstumti vietinius gamintojus bei pakeisti juos užsienio tiekėjais ar gamintojais. Užsienio kapitalo įmonės gali reinvestuoti į tas pačias ūkio šakas, taip išplėsdamos savo rinkos dalį.

Tačiau A. Miškinis, E. Lukoševičiūtė (2008) teigia, kad užsienio kapitalas paprastai neturėtų išstumti iš rinkos vietinio kapitalo ar kelti didelę grėsmę vietiniams gamintojams, greičiau atvirkščiai – vietinės firmos gali gauti netiesioginę naudą dėl žinių iš užsienio kompanijų nutekėjimo. Vietinių įmonių produktyvumas gali padidėti dėl užsienio firmos technologijų imitavimo, o padidėjusi konkurencija skatina vietines įmones efektyviau naudoti esamas technologijas arba diegti naujas. Dažnai investuojančios ir vietinės kompanijos vykdo bendrą ekonominę veiklą.

Kadangi ekonomikos augimui didelę įtaką daro inovacijų plėtra, todėl konkurencijos sąlygomis didėja TUI apimtys atskirose apskrityse, tačiau ne visos apskritys yra vienodai patrauklios investicijoms, skatinančioms ekonominį augimą. Kitų Lietuvos apskričių ekonominio augimo galimybės nepilnai išnaudojamos. Pabrėžiama, kad šalys, stokojančios finansinių išteklių, dažniausiai nepaiso neigiamų TUI veiksmų įtakos dalykų ir įvairiais būdais skatina tiesiogines užsienio investicijas. Besivystančios šalys siekia pritraukti tiesiogines užsienio investicijas ir išryškinti jų teigiamą poveikį (Žemgulienė, J., Zaleskytė, J. 2006).

TUI gali būti labai svarbios šalies ekonomikos plėtrai, tačiau vien didelis investicijų kiekis neužtikrina greitos ūkio plėtros, ekonominis augimas priklausys nuo investicijų pobūdžio ir struktūros, žmogiškojo kapitalo bei technologinės patirties (Miškinis, A., Lukoševičiūtė, E. 2008). Jei šalis nepritraukia užsienio kapitalo, rizikuoja likti nepastebėta pasaulinėje rinkoje. Norint sumažinti atotrūkį nuo ekonomiškai išsivysčiusių šalių ir užtikrinti pakankamai aukštus ekonomikos augimo rodiklius, reikalingas daug didesnis TUI augimo tempas nei išsivysčiusiose šalyse. TUI atlieka svarbų vaidmenį ekonominiame šalies gyvenime, todėl būtina turėti tikslią jų apskaitą, kuri suteiktų galimybę atlikti įvairiapusę analizę.

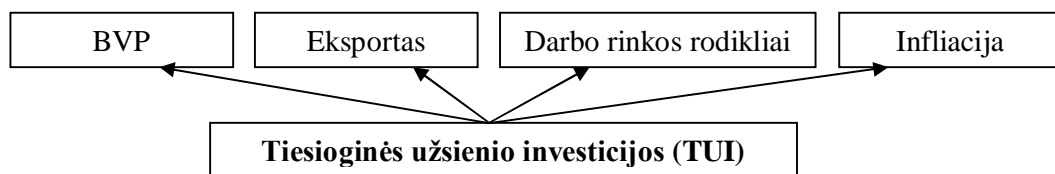
Tiesioginių užsienio investicijų teigiamas poveikis šalyje yra daug didesnis nei neigiamas, todėl verta pritraukti užsienio investicijas, kurios skatina šalies ekonominį išsivystymą. Investuotojo ir investicijas priimančios šalies santykiai nebūtinai turi būti konfrontuojantys. Tarptautinė firma gali tenkinti savus tikslus ir priimtinais veiki vietos ekonomiką efektyvumo, lygiateisiškumo, bendradarbiavimo ar kūrybingumo tikslais.

2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ ĮTAKOS LIETUVOS EKONOMIKAI 2003-2009 METAIS TYRIMAS

2.1. Tiesioginių užsienio investicijų tyrimo metodika

Žmogus nuolat ieško būdų, kaip išspręsti problemas, išskylančias jo poreikių netenkinančiomis, nepalankiomis sąlygomis, atsižvelgdamas į turimus išteklius jis siekia efektyvių sprendimų. Atsiradus šiuolaikinei skaičiavimo technikai, ekonomikos bei kitų socialinių mokslų disciplinų tyrinėjimai tampa vis labiau kiekybiniai, o į pagalbą pasitelkiamas ekonometrikos mokslas, tiriantis kiekybinius ekonominių procesų dėsninumus bei kintamųjų tarpusavio priklausomybes, siekiant numatyti šių procesų vystymąsi. Ekonominė analizė yra būtina, norint suprasti pagrindinius procesus ekonominėje aplinkoje, įvertinti dabartinę ekonominę būklę ir suformuoti lūkesčius būsimosios raidos atžvilgiu.

Tiriant TUI, jų pasiskirstymą pagal šalies regionus, ūkio sektorius ir jų ekonomines veiklas bei jų poveikį tam tikriems ekonominiams rodikliams antroje darbo dalyje bus naudojami šie metodai: ūkio reiškinių grupavimas pagal tam tikrus požymius, duomenys bus palyginami laiko ir teritorijos aspektais, o tai leis nustatyti dinamiškumo tendencijas, struktūros poslinkius, ūkio reiškinių ir procesų kaitos laike tendenciją. Tiriant ryšį tarp atskirų ekonominių kategorijų, bus naudojama daugianarė koreliacinė bei regresinė analizė, kuri parodys kategorijų tarpusavio priklausomybę. Nuo pat Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo TUI buvo vertinamos kaip vienas iš ūkio plėtros veiksnių, buvo ir yra laikomos svarbia produktyvumą, o kartu ir ekonominį augimą skatinančia sąlyga. Toks palankus požiūris į TUI padiktavo atitinkamą valstybės ekonominę politiką ir užsienio kapitalo atžvilgiu: Lietuva visokeriopai skatino ir skatina ateiti tarptautinį kapitalą, jam suteikiamos ir mokesčių lengvatos, ir ypatingos strateginio investuotojo teisės, privatizuojant svarbius valstybei objektus. Gregorio (2003) teigia, jog TUI turi įtakos BVP augimui išsivysčiusios ir besivystančiose šalyse, tuo tarpu Nair-Reichert, Weinhold (2001), nustatė, kad TUI teigiamai veikia ekonomikos augimą ir padarė išvadą, kad esant aukštesniam pajamų lygiui, TUI duoda didesnę efektą ekonomikos augimui. TUI yra šalių ekonominę plėtrą skatinanti priemonė, todėl siekiant atlikti visapusišką TUI šalyje analizę, nustatyti jų poveikį ekonominiam augimui, buvo sudarytas šis tyrimo modelis (žr. 2.1 pav.).

2.1 pav. Tyrimo modelis

Šaltinis: sudaryta autorių.

Tarpusavyje sąveikauja darbe analizuojami ekonomikos augimą atspindintys makroekonominiai rodikliai: TUI, BVP, eksportas, darbo rinkos rodikliai bei infliacija. Bendrasis vidaus produktas yra vienas iš svarbiausių makroekonominių rodiklių, atspindinčių šalies ekonomikos padėtį, pastarojo augimą įtakoja kiti minėtieji makroekonominiai rodikliai, o kiekvienas šių rodiklių (išskyrus infliaciją) įvertinami kaip ekonomikos augimo varomoji jėga.

Eksportas laikomas viena iš strateginių Lietuvos ekonomikos plėtros krypčių, nes mažos valstybės gerovė daugeliu atveju priklauso nuo integravimosi į tarptautinę aplinką – per eksportą galima palaikyti ekonomikos augimą. Eksportas yra BVP augimo šaltinis, dėl naujos technologijos įsisavinimo per TUI gamintojai tampa labiau konkurencingi, auga eksportas ir tuo pačiu BVP, tarp eksporto ir BVP galimas grįžtamojo ryšio efektas.

Efektyvus darbo jėgos panaudojimas yra kitas svarbus ekonomikos augimo veiksnys. Makroekonominiu požiūriu, nedarbas yra neefektyvaus darbo išteklių panaudojimo pasekmė. Jeigu nedarbo lygis šalyje yra didesnis už natūralų nedarbo lygį, nesukuriamas potencialus BVP, t.y. patiriamas nuostolis dėl sumažėjusios gamybos esant nedarbo lygiui. Nuo darbo jėgos efektyvaus panaudojimo priklauso, kiek bus sukurta bendrojo vidaus produkto. Didėjantis užimtumas sudaro spartaus ekonomikos augimo prielaidas, o kartu garantuoja šalies stabilumą ir gyventojų gerovę. Siekiant didesnio užimtumo, gyventojai turi nuolat kelti kvalifikaciją, kad galėtų prisitaikyti prie rinkos pokyčių, o tiesioginės užsienio investicijos per darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir modernių vadybos idėjų diegimą prisideda prie BVP augimo.

Visi minėti rodikliai teigiamai veikia ekonomikos augimo tempus, o infliacija neigiamai veikia pagrindinius ekonomikos augimą skatinančius veiksnius: tiesiogines užsienio investicijas ir eksportą. Infliacija neigiamai veikia BVP augimo tempus, per perkamosios galios, eksporto konkurencingumo sumažėjimą, nepalankias sąlygas investuotojams.

Ekonomikos augimą galima susieti su daugelio ekonominių rodiklių kitimu, tačiau darbe pasirinkta analizuoti TUI įtaką Lietuvos ekonomikai, t.y. pagrindiniams makroekonomikos rodikliams, eliminuojant kitų veiksnių įtaką, kadangi Lietuvos ekonomika labai priklauso nuo tiesioginių užsienio investicijų, kurios yra ne tik naujos technologijos, finansiniai ištekliai ar prieiga prie naujų rinkų, bet ir ekonominio augimo pagrindas, jos sukuria stabilią makroekonominę aplinką. Ekonominį augimą stipriai įtakoja technologinė pažanga, kuri reikalauja užsienio investicijų, TUI sukeltas mokslo ir technologijų vystymasis yra pagrindinė ilgalaikio ekonominio augimo priežastis. Investicijos yra indėlis į šalies ekonominę gerovę: statant naujas gamyklas, pramonėje diegiant naujas technologijas, sukuriant naujų darbo vietų, investuojant į socialinį sektorių, plėtojant infrastruktūrą, kyla gyvenimo lygis, didėja nacionalinės ir biudžeto pajamos, gerėja prekių ir paslaugų kokybė, sukuriama daugiau bendrojo vidaus produkto. Šalis įvertinama teigiamą TUI poveikį ekonomikos augimui, skatina užsienio

kapitalo pritraukimą. Siekiant įvertinti makroekonominių rodiklių įtaką ekonomikos augimui, tikslinga ieškoti kiekybiškai išreikšto ryšio tarp TUI ir šalies BVP, taip pat tikslinga įvertinti ir TUI į atskiras ūkio šakas poveikį šalies BVP. TUI atėjimas į šalį, daro teigiamą įtaką tiek eksporto rinkai, tiek ūkio raidai ir ekonomikos augimui. TUI tendencijų ir jų didinimo galimybių įvertinimas įgalina įvertinti dabartinę tarptautinės prekybos aplinką, todėl tikslinga ieškoti kiekybiškai išreikšto ryšio tarp TUI ir eksporto. Pagrindiniai šiuolaikinės ekonomikos būsenos rodikliai yra nedarbo ir infliacijos lygis, mokslininkų teigimu, TUI mažina nedarbo lygį, tačiau didina ne tik eksporto apimtį, bet ir infliacijos lygį, todėl būtina įvertinti kiekybiškai išreikštą ryšį tarp TUI ir darbo rinkos rodiklių bei TUI ir infliacijos lygio.

2.2. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvoje

Tiesioginės užsienio investicijos (TUI) dažnai apibrėžiamos kaip vienas pagrindinių ūkio plėtros bei ekonominio augimo veiksnių, pastarosios turi didelę reikšmę ekonomikos globalizacijos procesui, kaip vienas iš tarptautinių ekonominių santykių ir jų plėtojimosi elementų. Produktivių investicijų pritraukimas, atsižvelgiant į šalies situaciją, yra vienas iš svarbiausių būdų didinti pragyvenimo lygį ir ekonominę gerovę, o pakeisdamos prekybą, TUI kuria tiesioginius ir nuodugnesnius šalių ryšius, skatina ekonomikos plėtrą. Todėl pasaulyje itin sparčiai didėja konkurencija dėl investicijų pritraukimo: valstybės stengiasi išryškinti šalies privalumus, taiko įvairias paskatas, skirtas užsienio investuotojams.

TUI yra viena sudėtinių užsienio investicijų dalių, todėl svarbu išanalizuoti kokią dalį užsienio investicijų jos sudaro (Tarptautinių investicijų balansas pateikiamas 3 priede) (žr. 2.1 lent.).

2.1 lentelė

Užsienio investicijų struktūra Lietuvoje 2003-2009 metais (mln. Lt, proc.)

	2003		2004		2005		2006	
	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.
TUI	13699	39,47	16193	40,05	23896	41,65	28925	38,05
Portfelinės investicijos	5738	16,53	7127	17,63	8677	15,12	12027	15,82
Kitos investicijos	15270	44,00	17115	42,33	24796	43,22	35071	46,13
Viso:	34707	100,00	40435	100,00	57369	100,00	76022	100,00
	2007		2008		2009			
	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.		
TUI	35504	35,32	32040	31,36	33696	32,65		
Portfelinės investicijos	13448	13,38	9821	9,61	17260	16,72		
Kitos investicijos	51564	51,30	60304	59,03	52245	50,62		
Viso:	100516	100,00	102165	100,00	103200	100,00		

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Lietuvos banko duomenimis [37].

Iš pateiktos lentelės matyti, jog visu analizuojamu laikotarpiu TUI ir kitos investicijos sudarė didžiąją visų investicijų dalį, mažiausią – portfelinės investicijos. TUI (akcijos,

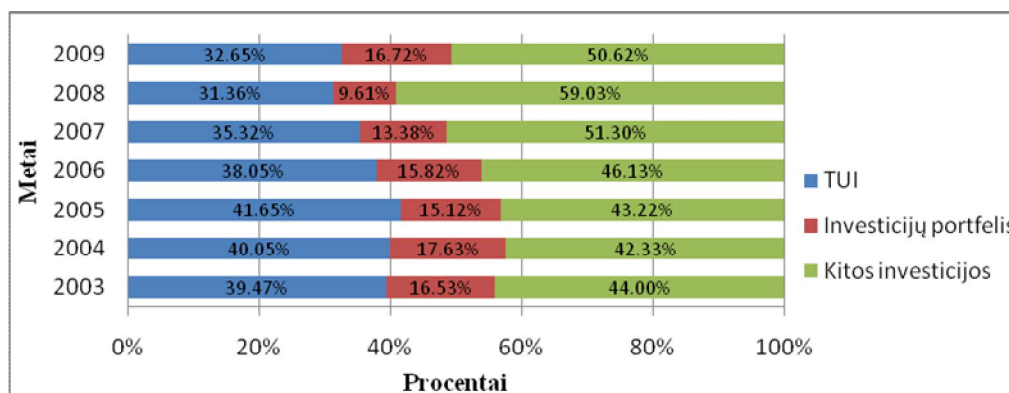
reinvesticijos ir kitas kapitalas) analizuojamaisiais metais vidutiniškai sudarė apie 36,94 proc. visų investicijų. Tiesioginių užsienio investicijų srautas 2003-2007 m. sparčiai augo ir 2007 m. pabaigoje pasiekė 35,504 mlrd. litų ribą. Tačiau 2008 m. tiesioginių užsienio investicijų srautas sumažėjo dėl pasaulinės finansų krizės. Tiesioginių užsienio investicijų sumažėjimą lėmė įmonių akcijų kainų kritimas ir reinvesticijų sumažėjimas, nors tiesioginės užsienio investicijos į akcinį kapitalą ir kitą kapitalą padidėjo. 2009 m. tiesioginės užsienio investicijos išaugo 5,17 procento, tiesioginės užsienio investicijos 2010 m. sausio 1 d. sudarė 33,28 mlrd. litų ir buvo 5,3 procento didesnės nei 2009 m. sausio 1 d. (31,59 mlrd. Lt). Vidutiniškai vienam šalies gyventojui teko 9997 litai (2009 m. sausio 1 d. – 9431 Lt) tiesioginių užsienio investicijų.

Tiesioginių užsienio investicijų lyginamoji dalis visose investicijose 2006-2008 metais mažėjo, o paskutiniaisiais analizuojamaisiais metais išaugo labai nežymiai, vos 1,29 procentiniais punktais. Per analizuojamą laikotarpį TUI išaugo 2,5 karto.

Portfelinės investicijos (nuosavybės vertybiniai popieriai, skolos vertybiniai popieriai) analizuojamu laikotarpiu vertine išraiška didėjo iki 2008 m., o procentine – kito netolygiai, kasmet pastebimas mažėjimas arba didėjimas, investicijų portfelis sudarė mažiausią procentinę dalį visose investicijose, nuo 2003 m. iki 2009 m. portfelinės investicijos išaugo 3 kartus.

Kitos investicijos (įsiskolinimai už prekes ir paslaugas, paskolos, grynieji pinigai ir indėliai, kiti įsipareigojimai) kiekvienais metais sudarė didžiausią dalį visose investicijose (daugiau nei 40 proc.) ir kasmet iki 2008 metų pabaigos augo tiek skaitine, tiek procentine verte, o 2009 metais užfiksuotas 8,41 proc. punkto sumažėjimas, lyginant su ankstesniais metais, nuo 2003 m. iki 2009 m. pastarosios išaugo 3,4 karto.

2.2 paveiksle vaizdžiai matyti, kokį lyginamąjį svorį sudarė TUI, investicijų portfelis ir kitos investicijos visose investicijose, kurias gavo Lietuva per analizuojamą 2003-2009 metų laikotarpį.

2.2 pav. Užsienio investicijų struktūra Lietuvoje 2003-2009 metais (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

TUI srautas iki 2007 metų pabaigos nuolat augo, nes Lietuva, tapusi Europos Sąjungos nare buvo pripažinta kaip tinkama investavimui šalis, dveju paskutiniųjų metų TUI srauto sumažėjimą įtakėjo pasaulinė ekonomikos recesija. Teisinė bazė parengta pagal ES standartus ir investavimo saugumas yra tokie patys, kaip ir bet kurioje kitoje ES šalyje, tačiau TUI Lietuva gauna mažiau, nei panašios kitos šalys ir mažiau, negu norėtų šalies analitikai.

Apibendrinant galima teigti, jog užsienio investuotojai labiau linkę investuoti į įmonių nuosavą kapitalą, įsigydami daugiau nei 10 proc. balsų, įgyjant galimybę dalyvauti valdant tiesioginio investavimo įmonę nei įsigydami portfelinių investicijų. Nuo 2006 metų TUI dalies bendrose užsienio investicijose mažėjimas rodo, jog užsienio investuotojai vis labiau linksta investuoti kitur, nei į įmonių nuosavą kapitalą. Nors analizuojamu laikotarpiu tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje suma padidėjo, tačiau vis vien jaučiamas jų stygius, o tam reikalinga tolesnė sisteminė Lietuvos Vyriausybės aktyvi politika šalies įvaizdžio bei investicinės veiklos aplinkos gerinimo klausimu.

TUI Lietuvoje gana sparčiai augo iki 2007 metų pabaigos, tačiau prasidėjus pasaulinei finansų krizei, TUI srautas į Lietuvą sumažėjo (žr. 2.2 lent).

2.2 lentelė

TUI dinamika Lietuvoje 2003-2009 metais (mln. Lt)

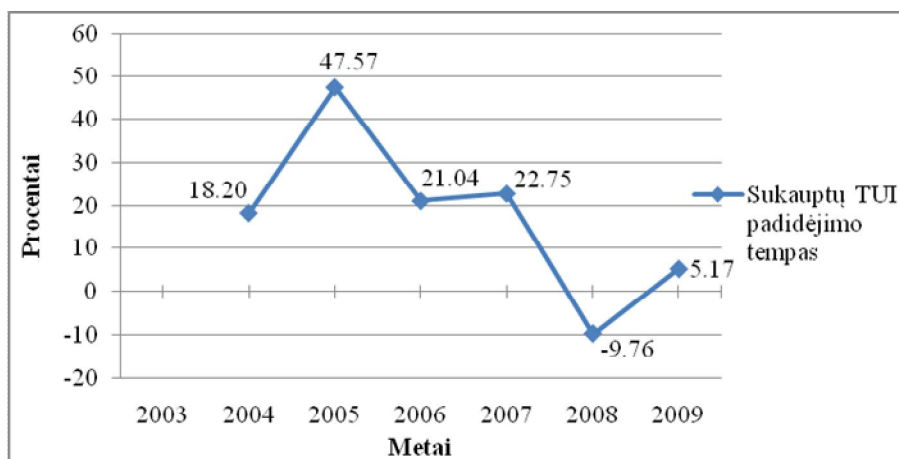
Metai	TUI, mln. Lt.	Absoliutus lygio padidėjimas, mln. Lt		Didėjimo tempas, proc.		Padidėjimo tempas, proc.		Absoliuti padidėjimo 1% reikšmė, mln. Lt
		Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	
2003	13699	-	-	-	-	-	-	-
2004	16193	2493,20	2493,20	118,20	118,20	18,20	18,20	136,99
2005	23896	7703,20	10196,40	147,57	174,43	47,57	74,43	161,93
2006	28925	5028,80	15225,20	121,04	211,14	21,04	111,14	238,96
2007	35504	6579,30	21804,50	122,75	259,16	22,75	159,16	289,25
2008	32040	-3463,60	18341,40	90,24	233,89	-9,76	133,89	355,04
2009	33696	1655,50	19996,90	105,17	245,97	5,17	145,97	320,40

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis [42].

Analizuotant TUI dinamiką baziniu būdu, kuomet bazinis laikotarpis yra 2003-ieji metai, iš 2.2 lentelės matyti, jog TUI srautas tiek skaitine, tiek procentine išraiška didėjo iki 2007 metų pabaigos, paskutiniaisiais analizuojamaisiais metais TUI tiek skaitine, tiek procentine išraiška nebesiekė 2007 metų lygio. 2003 metais į šalį pritraukta 13699 mln. Lt. TUI. Sekančiais metais, palyginus su baziniu laikotarpiu gauta 18,20 proc. (t.y. 2493,20 mln. Lt), 2005 m. – 74,43 proc. (10196,40 mln. Lt), 2006 m. – 111,14 proc. (t.y. 15225,20 mln. Lt), 2007 – 159,16 proc. (t.y. 21804,50 mln. Lt), 2008 – 133,89 proc. (t.y. 18341,40 mln. Lt), o paskutiniaisiais

analizuojamaisiais metais – 145,97 proc. (t.y. 19996,90 mln. Lt) daugiau, palyginus su baziniu laikotarpiu.

Analizuojant, TUI kitimą grandininio būdu, iš pateiktos lentelės matyti, jog TUI Lietuvoje gana sparčiai augo iki 2007 metų pabaigos, 2008 metais TUI srautas sumažėjo beveik 10 procentų palyginus su ankstesniais metais, o 2009 metais TUI srautas vėl išaugo, tačiau nepasiekė buvusio 2007 metų lygio. Statistikos departamento duomenimis, tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2003 metais sudarė 13699 mln. Lt. 2004 metais gauta 18,20 proc. (t.y. 2493,20 mln. Lt) daugiau TUI, lyginant su ankstesniais metais, 2005 m. – 47,57 proc. (t.y. 7703,20 mln. Lt), 2006 m. – 21,04 proc. (t.y. 5028,80 mln. Lt), 2007 m. – 22,75 proc. (6579,30 mln. Lt) daugiau, nei ankstesniais metais. Tačiau 2008 metais situacija pasikeitė kardinaliai dėl įvykusio pasaulinio ekonominio nuosmukio ir to pasekoje gauta 9,76 proc. (t.y. 3464,10 mln. Lt) mažiau TUI, lyginant su ankstesniais metais, 2009 m. – 5,17 proc. (t.y. 1656,1 mln. Lt) daugiau, nei 2008 metais ir siekė 33696 mln. Lt. Statistikos departamento duomenimis, 2010 m. sausio 1 d. vidutiniškai vienam šalies gyventojui teko 9997 litai (2009 m. sausio 1 d. – 9431 Lt, o 2008 m. sausio 1 d. – 10547 Lt) tiesioginių užsienio investicijų. 2009 metais daugiausia investavo Švedijos investuotojai – 3,93 mlrd. litų (11,8 proc. visų TUI), Lenkijos - 3,49 mlrd. litų (10,5 proc.), Danijos – 3,47 mlrd. litų (10,4 proc.), Vokietijos – 3,45 mlrd. litų (10,4 proc.). Tiesioginės investicijos iš 27 ES valstybių narių sudarė 26,2 mlrd. litų (78,7 proc.), iš NVS šalių - 2,33 mlrd. litų (7 proc. visų TUI). Daugiausia tiesioginių užsienio investicijų – 21,18 mlrd. litų (63,7proc.) – teko Vilniaus apskrčiai. 2010 m. sausio 1 d. duomenimis, daugiausia investuota į apdirbamąją gamybą – 27,7 procento, apdirbamojoje gamyboje daugiausia investuota į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą – 4,75 mlrd. litų (51,6 proc. visų apdirbamosios gamybos investicijų), maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą – 1,51 mlrd. litų (16,4 proc.). Kasmet TUI didėjo nevienodu tempu (žr. 2.3 pav.).

2.3 pav. TUI Lietuvoje padidėjimo tempas 2003-2009 metais (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

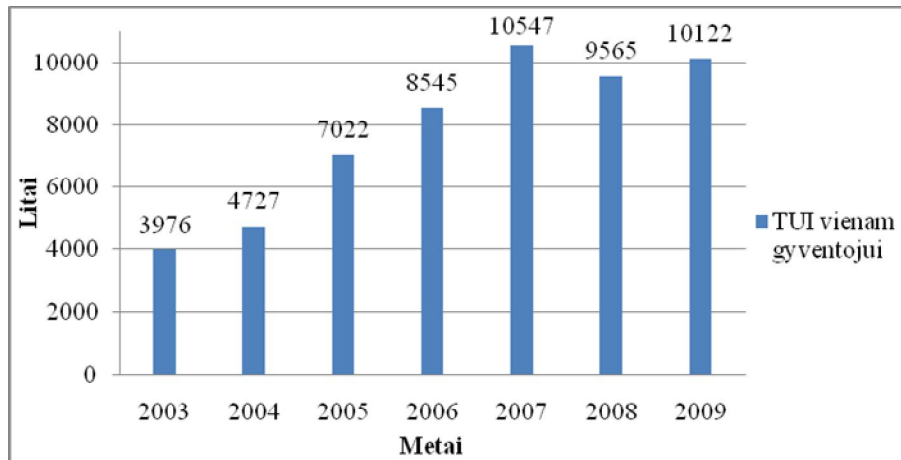
Analizuojamo laikotarpio pradžioje TUI išaugo tik 18,20 proc., kadangi daug stambių privatizavimų tais metais nebuvo, o pagrindiniai investuotojai buvo šalies įmonės. 2003 metais Prancūzijos kompanija „Belvedere SA“ už 20,7 mln. Lt įsigijo AB „Vilniaus degtinė“ valstybei nuosavybės teise priklausančias akcijas. 2004 metais Rusijos kompanija „OAO GAZPROM“ už 100,0 mln. Lt įsigijo 34,0 proc. valstybei nuosavybės teise priklausiusių AB „Lietuvos dujos“ akcijų. Helsinki Securities and Derivatives Exchange, Clearing House Ltd. už 5,8 mln. litų įsigijo 32,0 proc. AB „Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas“ akcijų, o už 5,01 mln. litų įsigijo 44,31 proc. AB „Nacionalinė vertybinių popierių birža“ akcijų.

Didžiausias TUI srauto augimas užfiksuotas 2005 metais, kuomet TUI palyginus su praėjusiais metais išaugo 47,57 proc. TUI ženkliai išaugo, kadangi šiais metais užsieniečiai viešo konkurso būdu privatizavo nemažai įmonių. Tais metais AB „Empower“ (Suomijos kapitalo bendrovė) už 8,11 mln. Lt įsigijo 85,72 proc. valstybei priklausiusių AB „Elektros tinklų statyba“ (užsiimančia pramoninių statinių statyba ir vamzdynų, elektros perdavimo linijų tiesyba) akcijų. Austrijos bendrovė „Osterreichische Kreditversicherung Coface AG“ už 21,0 mln. Lt įsigijo 99,92 proc. valstybei priklausiusių draudimo įmonės UAB „Lietuvos eksporto ir importo draudimas“ (užsiimančia ne gyvybės draudimo šakos kredito draudimo veikla bei kita negyvybės draudimo veikla) akcijų.

2008 metais užfiksuotas 9,76 proc. sumažėjimas, kurį lėmė įmonių akcijų kainų kritimas ir reinvesticijų sumažėjimas, nors tiesioginės užsienio investicijos į akcinį kapitalą ir kitą kapitalą padidėjo. Privatizavimo fondo pajamos, gautos 2008 metais iš privatizavimo sandorių ir pardavus valstybei (savivaldybei) nuosavybės teise priklausančius akcijų paketus, siekė vos 25,375 mln. Lt.

2009 metais TUI Lietuvoje, lyginant su ankstesniais metais neženkliai (5,17 proc.) išaugo. Didžiausią įtaką bendram tiesioginių užsienio investicijų sumos padidėjimui per 2009 m. (III ketv.) turėjo Rusijos investicijų sumos išaugimas 594 mln. Lt arba 35 proc. bei Danijos tiesioginių užsienio investicijų sumos Lietuvoje padidėjimas 571 mln. Lt arba 19 proc. Tiesioginių užsienio investicijų padidėjimą antrame šių metų ketvirtyje daugiausia lėmė Lenkijos investuotojų įsigytos akcinės bendrovės „Orlen Lietuva“ akcijos. Tiesioginių užsienio investicijų sumas Lietuvoje neigiamai veikė Švedijos bankų daromi milijoniniai atidėjiniai, sumažinę bankų nuosavą kapitalą (Švedijos tiesioginių užsienio investicijų suma krito 761 mln. Lt). Nors tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje suma per 2009 metus padidėjo, tačiau dar nepasiekė TUI lygio, buvusio iki prasidedant pasaulinei finansų krizei, šiuo metu vis vien dar jaučiamas TUI stygius Lietuvoje, o tam reikalinga tolesnė sisteminė Lietuvos vyriausybės šalies įvaizdžio bei investicinės veiklos aplinkos gerinimo aktyvi politika.

Lietuvai įstojus į ES, į šalį pradėjo plūsti didesni tiesioginių užsienio investicijų srautai, vienam šalies gyventojui tenkanti TUI dalis labai sparčiai augo iki 2007 metų pabaigos (žr. 2.4 pav.).

2.4 pav. TUI Lietuvos vienam gyventojui 2003-2009 metais (litais)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

2003-2007 metų laikotarpiu TUI vienam šalies gyventojui išaugo daugiau nei 2,5 karto ir siekė 10547 Lt. Ir nors TUI vienam Lietuvos gyventojui 2008 metais smuko iki 9565 Lt, o 2009 metais išaugo neženkliai, tik iki 10122 Lt ir nepasiekė 2007 metais buvusio lygio, TUI atėjimas į Lietuvą vistiek teigiamai veikia šalies gerovę ir jos gyventojus, kadangi TUI šalyje skatina įmonių konkurenciją, prekių ir paslaugų kokybės gerinimą bei naujų darbo vietų atsiradimą. Tačiau tenka paminėti, jog pagal tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam Lietuvos gyventojui rodiklį, Lietuva yra tarp atsiliekančių Europos Sąjungos valstybių.

Apibendrinant TUI dinamiką 2003-2009 metų laikotarpiu galima teigti, jog TUI srautas augo 2003-2007 metų laikotarpiu, nors augimo tempai buvo nevienodi, o nuo 2008 metais TUI sumažėjo ir augimo tempas buvo neigiamas, 2009 metais TUI srautas išaugo neženkliai ir nesiekė ikikrizinio lygio. Didžiausias augimas užfiksuotas 2005 metais, mažiausias – 2008 metais. TUI srautas augo iki 2008 metų pradžios, kadangi Lietuvai, tapus ES nare, ji buvo pripažinta kaip tinkama investavimui šalis. TUI srauto mažėjimą sąlygojo pasaulio ekonomikos recesija, kurios pasekoje 2008-2009 metais labai sumažėjo užsienio šalių ekonomikos aktyvumas, pasaulinės investicijos nuo kurių priklauso ir Lietuvos TUI.

Išanalizavus TUI srautus į Lietuvą, tikslinga analizuoti iš kokių užsienio šalių tiriamuoju laikotarpiu gauta daugiausiai investicijų. Statistikos departamente skelbiama, jog į Lietuvą kasmet investavo 37 pagrindinės šalys, be jų išskiriamos ir kitos investavusios šalys. Tačiau šalių investicijos skiriasi savo verte, todėl darbe išskiriama 10 šalių, investavusių didžiausias sumas į

Lietuvą. Remiantis 4 priede pateiktais duomenimis, išskiriamos daugiausiai tiriamuoju laikotarpiu į Lietuvą investavusios šalys (žr. 2.3 lent.).

2.3 lentelė

TUI Lietuvoje pagal šalis investuotojas 2003-2009 metais (mln. Lt, proc.)

	2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.
Danija	2374	17,33	2466	15,23	3792	15,87	4396	15,20	4491	12,65	2756	8,60	3357	9,96
Švedija	2010	14,67	2435	15,04	2644	11,06	3040	10,51	4057	11,43	5319	16,60	3942	11,70
Rusija	796	5,81	1366	8,44	5880	24,61	1804	6,24	3467	9,77	1682	5,25	2150	6,38
Vokietija	1335	9,74	1839	11,36	2552	10,68	2793	9,65	3040	8,56	3176	9,91	3446	10,23
Lenkija	278	2,03	290	1,79	393	1,64	6493	22,45	6259	17,63	1922	6,00	3561	10,57
Estija	1151	8,40	1239	7,65	1777	7,43	1713	5,92	2030	5,72	2743	8,56	2498	7,41
Suomija	1173	8,56	1256	7,75	1526	6,39	1933	6,68	1811	5,10	1768	5,52	1594	4,73
JAV	1162	8,48	1034	6,39	654	2,74	702	2,43	677	1,91	837	2,61	891	2,64
Nyderlandai	468	3,41	704	4,35	705	2,95	711	2,46	1496	4,21	2116	6,61	2311	6,86
Norvegija	421	3,07	461	2,84	489	2,04	766	2,65	1098	3,09	1249	3,90	1242	3,69
Kitos	2532	18,48	3103	19,16	3485	14,58	4575	15,82	7078	19,94	8472	26,44	8704	25,83
Viso	13699	100,00	16193	100,00	23896	100,00	28925	100,00	35504	100,00	32040	100,00	33696	100,00

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis [51].

Tiriamuoju laikotarpiu į Lietuvą daugiausiai investavo Danija, Švedija, Lenkija, Vokietija, Rusija, Estija ir kitos šalys.

2003 metais Lietuva sulaukė 13699 mln. Lt TUI, į šalį per metus investavo 2652 investuotojai. Daugiausiai investavo Danija (17,33 proc., 212 investuotojų), Švedija (14,67 proc., 162 investuotojai), Vokietija (9,74 proc., 457 investuotojai), Suomija (8,56 proc., 143 investuotojai), JAV (8,48 proc., 198 investuotojai) ir kitos šalys. Daugiausia investuota į apdirbamąją gamybą – 33,2 proc., finansinio tarpininkavimo veiklas – 14,6 proc., prekybą – 14,5 proc., transporto sandėliavimo ir ryšių įmones – 12,9 proc. visų TUI.

2004 metais buvo investuota 16193 mln. Lt, iš viso investavo 2901 investuotojas. Daugiausiai investavo Danija (15,23 proc., 234 investuotojai), Švedija (15,04 proc., 174 investuotojai), Vokietija (11,36 proc., 451 investuotojas), Rusija (8,44 proc., 149 investuotojai), Suomija (7,75 proc., 166 investuotojai) ir kitos šalys. 2004 m. tiesioginės investicijos iš ES šalių padidėjo 1873,0 mln. litų, arba 17,9 proc., ir sudarė 76,3 proc. TUI. Tiesioginės investicijos iš NVS šalių padidėjo 589,0 mln. litų ir sudarė 8,7 proc. visų TUI. Daugiausia investuota į apdirbamąją gamybą (34,0 proc.), prekybą – 16,0 proc., finansinio tarpininkavimo veiklas – 14,4 proc., transporto, sandėliavimo ir ryšių įmones – 14,3 proc. visų TUI. Per 2004 m. daugiausia išaugo investicijos į apdirbamąją gamybą, elektros, dujų ir vandens tiekimo, nekilnojamojo turto ir finansinio tarpininkavimo įmones. Apdirbamojoje gamyboje

daugiausia investuota į maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą – 30,3 proc., naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą – 24,1 proc., guminių ir plastikinių dirbinių gamybą – 10,3 proc. visų apdirbamosios gamybos investicijų (Tiesioginės užsienio..., 2008d).

2005 metais Lietuva gavo 23896 mln. Lt TUI, į ją investavo 3150 investuotojų, daugiausiai investavo Rusija (24,61 proc., 157 investuotojai), Danija (15,87 proc., 234 investuotojai), Švedija (11,06 proc., 204 investuotojai), Vokietija (10,68 proc., 467 investuotojai), Estija (7,43 proc., 248 investuotojai) ir kitos šalys. Per 2005 m. tiesioginės investicijos iš ES šalių padidėjo 1720,8 mln. litų (13,9 proc.) ir sudarė 14070,0 mln. litų (74,8 proc.) visų TUI. Tiesioginės investicijos iš NVS šalių padidėjo 1067,3 mln. litų (75,3 proc.) ir sudarė 2484,0 mln. litų (13,2 proc.) visų TUI. Daugiausia investuota į apdirbamąją gamybą (33,1 proc.), finansinio tarpininkavimo veiklas – 15,7 proc., didmeninę ir mažmeninę prekybą – 13,9 proc., transporto, sandėliavimo ir ryšių įmones – 12,5 proc. visų TUI. Per 2005 m. daugiausia išaugo investicijos į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą ir guminių bei plastikinių dirbinių gamybą, elektros, dujų ir vandens tiekimo, apdirbamąją gamybą ir finansinio tarpininkavimo įmones. Apdirbamojoje gamyboje daugiausia investuota į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą – 29,7 proc., maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą – 24,4 proc., guminių ir plastikinių dirbinių gamybą – 11,1 proc. visų apdirbamosios gamybos investicijų.

2006 metais į Lietuvą įplaukė 28925 mln. Lt TUI, investavo 3151 investuotojas, daugiausiai: Lenkija (22,45 proc., 141 investuotojas), Danija (15,20 proc., 241 investuotojas), Švedija (10,51 proc., 211 investuotojų), Vokietija (9,65 proc., 440 investuotojų), Suomija (6,68 proc., 185 investuotojai) ir kitos šalys. Tiesioginės investicijos iš ES 27 šalių sudarė 24,3 mlrd. litų (84,4 proc.), iš NVS šalių – 1,9 mlrd. litų (6,5 proc.) visų TUI. Pasikeitus lyderiams padidėjo ES 27 šalių TUI, o NVS šalių dalis atitinkamai sumažėjo. Daugiausia investuota į apdirbamąją gamybą – 39,9 proc. (iš jos į naftos ir chemijos produktų gamybą – 24,1 proc.), finansinį tarpininkavimą – 16,0 proc., transportą, sandėliavimą ir ryšius – 10,9 proc., didmeninę ir mažmeninę prekybą – 10,7 proc., elektros, dujų ir vandens tiekimą – 10,6 proc., nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos įmones – 7,6 proc. visų TUI. Per 2006 m. daugiausia padidėjo tiesioginių investicijų į apdirbamąją gamybą ir finansinio tarpininkavimo veiklas. Apdirbamojoje gamyboje daugiausia investuota į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą – 60,3 proc., maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą – 12,5 proc., guminių ir plastikinių dirbinių gamybą – 6,1 proc. visų apdirbamosios gamybos investicijų (Tiesioginės užsienio..., 2007c).

2007 metais gauta 35504 mln. Lt TUI, į šalį investavo 3396 investuotojai, iš jų daugiausiai investavo Lenkija (17,63 proc., 156 investuotojai), Danija (12,65 proc., 260 investuotojų), Švedija (11,43 proc., 211 investuotojų), Rusija (9,77 proc.,

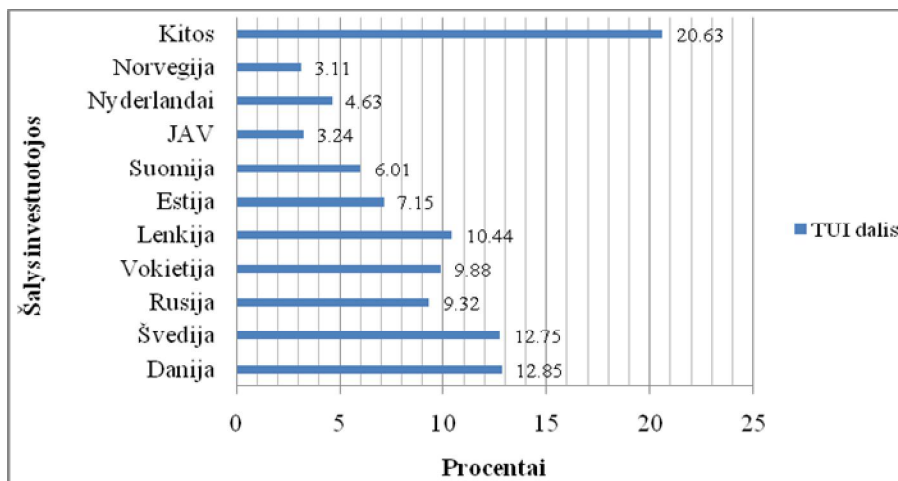
157 investuotojai), Vokietija (8,56 proc., 425 investuotojai) ir kitos šalys. Tiesioginės investicijos iš ES 27 šalių sudarė 27,80 mlrd. litų (80,3 proc.), iš NVS šalių – 3,45 mlrd. litų (10,0 proc.) visų TUI. Daugiausia investuota į apdirbamąją gamybą – 36,3 proc. (iš jos į naftos ir chemijos produktų gamybą – 23,4 proc.), finansinį tarpininkavimą – 17,2 proc., transportą, sandėliavimą ir ryšius – 12,8 proc., didmeninę ir mažmeninę prekybą – 11,5 proc., elektros, dujų ir vandens tiekimą – 9,3 proc., nekilnojamojo turto, nuomos ir kitą verslo veiklą – 8,4 proc. visų TUI. Apdirbamojoje gamyboje daugiausia investuota į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą – 64,4 proc., maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą – 12,1 proc. visų apdirbamosios gamybos investicijų (Tiesioginių užsienio..., 2007).

2008 metais gauta 32040 mln. Lt TUI, į šalį investavo 3615 investuotojai. Daugiausia yra investavę Švedijos investuotojai – 5,30 mlrd. litų (16,8 proc. visų TUI), Vokietijos – 3,17 mlrd. litų (10,1 proc.), Danijos – 2,75 mlrd. litų (8,7 proc.), Estijos – 2,40 mlrd. litų (7,6 proc.), Nyderlandų – 2,11 mlrd. litų (6,7 proc.), Latvijos – 1,95 mlrd. litų (6,2 proc.). Tiesioginės investicijos iš 27 ES valstybių narių sudarė 25,57 mlrd. litų (81,2 proc.), iš NVS šalių – 1,85 mlrd. litų (5,9 proc.) visų tiesioginių užsienio investicijų. Tiesioginių Danijos ir Rusijos investicijų sumažėjimas turėjo įtakos apdirbamosios gamybos, elektros, dujų ir vandens bei finansinio tarpininkavimo veiklos įmonių tiesioginių užsienio investicijų apimtims sumažėjimui. Tiesioginės Lenkijos investicijos sumažėjo perskaičius AB „Mažeikių nafta“ akcinį kapitalą iš rinkos į nominaliąją kainą. 2009 m. sausio 1 d. daugiausia investuota į apdirbamąją gamybą – 23,3 proc., nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos įmones – 16,3 proc., finansinį tarpininkavimą – 15,6 proc., transportą, sandėliavimą ir ryšius – 14,4 proc., didmeninę ir mažmeninę prekybą – 14,1 proc., elektros, dujų ir vandens tiekimą – 7,5 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų. 2008 m. daugiausia padidėjo tiesioginės investicijos į nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos, žemės ūkio, miškininkystės, žuvininkystės, viešbučių ir restoranų, statybos veiklos įmones. Apdirbamojoje gamyboje daugiausia investuota į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą – 2,69 mlrd. litų (36,7 proc. visų apdirbamosios gamybos investicijų), maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą – 1,55 mlrd. litų (21,2 proc.).

2009 metais į šalį buvo pritraukta 33696 mln. Lt TUI, į šalį investavo 3876 investuotojai. Daugiausia yra investavę Švedijos investuotojai – 3,93 mlrd. litų (11,8 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų), Lenkijos – 3,49 mlrd. litų (10,5 proc.), Danijos – 3,47 mlrd. litų (10,4 proc.), Vokietijos – 3,45 mlrd. litų (10,4 proc.), Nyderlandų – 2,27 mlrd. litų (6,8 proc.), Estijos – 2,16 mlrd. litų (6,5 proc.), Rusijos – 2,15 mlrd. litų (6,5 proc.), Suomijos – 1,58 mlrd. litų (4,7 proc.). Tiesioginės investicijos iš 27 ES valstybių narių sudarė 26,2 mlrd. litų (78,7 proc.), iš NVS šalių – 2,33 mlrd. litų (7 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų). 2010 m. sausio 1 d. duomenimis, daugiausia investuota į apdirbamąją gamybą – 27,7 procento,

nekilnojamojo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos įmonės – 16,1, transportą, sandėliavimą ir ryšius – 14,5, finansinį tarpininkavimą – 13,4, didmeninę ir mažmeninę prekybą – 13,4 procento visų tiesioginių užsienio investicijų. 2009 m. daugiausia padidėjo tiesioginės užsienio investicijos į apdirbamąją gamybą (25,7 proc.) ir elektros, dujų ir vandens tiekimo veiklos įmones (13 proc.). Apdirbamojoje gamyboje daugiausia investuota į naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą – 4,75 mlrd. litų (51,6 proc. visų apdirbamosios gamybos investicijų), maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą – 1,51 mlrd. litų (16,4 proc.).

Visu analizuojamu laikotarpiu investicijų srautai iš šalių investuotojų nebuvo tolygūs. Kasmet daugiausiai į Lietuvą investuojančių šalių dešimtukas keitėsi užimama pozicija investuotojų lyderių lentelėje, tačiau metams bėgant ryškėjo absoliuti tiesioginių investicijų į šalį lyderė, susumavus kiekvienos šalies investicijas atliktas 2003-2009 m., matyti, kas buvo TUI į Lietuvą lyderė (žr. 2.5 pav.).

2.5 pav. TUI Lietuvoje dalis iš šalių investuotojų per 2003-2009 metus (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Kaip matyti iš pateikto paveikslo, 2003-2009 metais Danija vidutiniškai investavo 12,85 proc., Švedija – 12,75 proc., Lenkija – 10,44 proc., Vokietija – 9,88 proc., Rusija – 9,32 proc., Estija – 7,15 proc., Suomija – 6,01 proc., Nyderlandai – 4,63 proc., JAV – 3,24 proc., Norvegija – 3,11 proc., kitos šalys – 20,63 proc. visų TUI.

TUI lyderė Lietuvoje analizuojamu laikotarpiu buvo Danija. Per analizuojamą laikotarpį padaugėjo 52-ais Danijos investuotojais (nuo 212 investuotojų 2003 m. iki 264 investuotojų 2009 m.), o investicijos iš šios šalies iki 2007 metų išaugo 89 proc., o 2008 metais užfiksuotas 39 proc. TUI sumažėjimas, nei ankstesniais metais. Tačiau 2009 metais investicijos išaugo 22 proc., lyginant su ankstesniaisiais metais. AB „Grigiškės“ kartu su danų medienos bendrove „DTE“ (Dansk Traemballage A/S) ir danų verslininku Pieru Nielsenu įsteigė UAB

„BaltWood“. Danijos kompanija „Hedeselskabet“ (HedeDanmark a/s) įsteigė UAB „DDH Lietudan“, bendrovės veiklos pobūdis – tarpininkavimas Danijos investuotojams, perkant miškų ir žemės ūkio paskirties žemės sklypus bei ūkinės veiklos juose organizavimas. Vėjo jėgainių parkas prie Klaipėdos yra pirmasis danų firmos „Neg Micon“ projektas Lietuvoje. Jam įgyvendinti įsteigta bendra Lietuvos ir Danijos bendrovė „BNE“. Danijos investuotojai turi 50 proc. UAB „Minijos nafta“ akcijų. Didžiausia Danijos konsultacinė bendrovė „Cowi” įsteigė antrinę įmonę Lietuvoje – „Cowi Baltic“. Danų kapitalo įmonė „Saerimner“ perpirko Arūno Matusevičiaus kiaulininkystės bendrovę „Lekėčiai“. Perspektyvus yra danų sprendimas investuoti į Lietuvos žemės ūkį. Danijos investuotojai taip pat visada pasižymėjo aktyvumu telekomunikacijų srityje. Kai kuriuose regionuose danai 2007 metais buvo didžiausi investuotojai (Šiaulių apskrityje investavo beveiki 30 mln. eurų). Į Lietuvą investavo ir danų įmonė „ABC“.

Daugelis Švedijos kompanijų Lietuvą laiko stipria ir patikima partnere, todėl švedai yra tarp stipriausių investuotojų Lietuvoje, 2003-2009 metais sumažėjo 28-iais Švedijos investuotojais (nuo 162 investuotojų 2003 m. iki 134 investuotojų 2009 m.), o investicijų – 2 kartais, ypač daug švedai investavo 2008 metais net 164 proc. daugiau nei 2003 metais, tačiau 2009 metais sumažėjęs investuotojų skaičius sumažino ir TUI įplaukas į šalį. Švedų įmonės investavo į bankus, telekomunikacijas, mažmeninę prekybą. Pagrindinis lietuviškų baldų pirkėjas, Švedijos koncernas „Ikea“ pagerino investicijų statistiką, įsigydama plokščių ir baldų gamybos UAB „Girių bizonas“. „Ikea“ į Lietuvos baldų pramonę investavo per 250 mln. Lt. Dar 300 mln. Lt į Lietuvą investavo Švedijos įmonė „Ingka Beheer“. Švedijos investuotojus Lietuvoje papildė Vyriausybės valdoma loterijų ir kitų žaidimų operatorė „Svenska Spel“. Švedijos bendrovė „Alstom Power Sweden AB“ bendradarbiavo su AB „Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės statyba“ rekonstruojant Kauno hidroelektrinę. „Alstom Power Sweden AB“ ir AB „Lietuvos energijos“ pasirašytos sutarties vertė – 125 mln. Lt.

Padaugėjo 32-iem Rusijos investuotojais (nuo 135 investuotojų 2003 m. iki 167 investuotojų 2009 m.), o investicijos išaugo net 2,7 karto. 2008 metais buvo gauta net 2 kartus TUI, lyginant su ankstesniais metais, tačiau 2009 metais sulaukta 27,8 proc. daugiau nei ankstesniais metais. Didėja Rusijos investuotojų susidomėjimas investiciniais projektais. Vienas stambiausių Rusijos investuotojų yra „OAO GAZPROM“, svarbus buvo „Jukos“ atėjimas į „Mažeikių naftą“.

Sumažėjo 14 Vokietijos investuotojų (nuo 457 investuotojų 2003 m. iki 443 investuotojų 2009 m.), tačiau investicijos iš Vokietijos išaugo – 2,6 karto. 2008 metais investicijų buvo gauta 4,4 proc. daugiau nei 2007 metais. Pažymėtina, jog Vokietija yra vienintelė šalis iš kurios

investicijų srautas augo visu analizuojamu laikotarpiu. Vokietijos įmonė „Deka Immobilien“, atstovaujanti nekilnojamojo turto fondui „WestInvest Inter Select“ nupirko BIG prekybos centrą Vilniuje ir įsigijo Kaune įsikūrusį prekybos ir pramogų centrą „Akropolis“. Kiti didieji investuotojai „Magoma Bakeries“, „Siemens AG“, „Berlin Chemie AG“, „ERGO Europa Beteiligungsgesellschaft AG“, „Ruhrgas AG“.

Iš Lenkijos padaugėjo 35-iais investuotojais (nuo 126 investuotojų 2003 m. iki 161 investuotojų 2009 m.), o investicijos išaugo net 12,8 karto (nuo 278 mln. Lt iki 3561 mln. Lt). Iš šios šalies investicijų srautas augo sparčiausiai iki 2007 metų pabaigos, o 2008 metais investicijos sumažėjo daugiau nei 3 kartus, lyginant su ankstesniais metais. Lenkai absoliutūs lyderiai buvo 2007 metais, jų pirmavimą lėmė Lenkijos koncerno „PKN Orlen S. A.“ investicijos į AB „Mažeikių nafta“, Rusijos investuotojams pardavus šios įmonės akcijas.

Estijos investuotojų padaugėjo nuo 187 investuotojų iki 311 investuotojų, investicijų – 2,2 karto. Suomijos investuotojų padaugėjo nuo 143 iki 202, investicijų – 1,4 karto. Jungtinių Valstijų investuotojų sumažėjo nuo 198 iki 135, o jų tiesioginės investicijos į Lietuvą sumažėjo penktadaliu. Nyderlandų investuotojų padaugėjo nuo 94 iki 153, jų investicijos išaugo 5 kartus. Norvegijos investuotojų padaugėjo nuo 133 iki 204, investicijų – 3 kartus.

Apibendrinant galima teigti, jog 2003-2009 metais į Lietuvą daugiausia investavo Europos Sąjungos šalys. TUI į Lietuvą lyderė buvo Danija, jos TUI sudarė didžiausią dalį visų TUI. Tikėtina, jog Danija ir toliau išliks viena iš investuotojų lyderių, kadangi Danijos investicijų bendrovė „World Trade Centers Vilnius“ kartu su Lietuvos mažmeninės prekybos įmone „Baltic Petroleum“ statys pirmąjį šalyje Pasaulio prekybos centrą (PPC), į kurį planuoja investuoti apie 2 mlrd. litų. Investicijų augimo tendencija buvo tolydi beveik visose šalyse, investicijų srauto svyravimu išsiskyrė tik Rusija ir JAV, iš šių šalių investicijų srautas kito netolygiai. TUI srautas visu analizuojamu laikotarpiu nuolat augo tik iš Vokietijos. Didžiausias augimo šuolis užfiksuotas investicijų iš Lenkijos 2006 metais. Prasidėjus pasaulio ekonomikos recesijai, Lietuvą sėkmingiausiai sekėsi pritraukti investicijas iš kaimyninių Skandinavijos šalių (Švedijos, Danijos, Suomijos), dar – Vokietijos, Rusijos. Šią tendenciją greičiausiai nulemia atstumas, susiklosčiusios bendradarbiavimo tradicijos ir panašus mentalitetas. Net devynios iš dešimties pagrindinių investuotojų Lietuvoje yra Baltijos jūros regiono šalys.

Svarbu išanalizuoti kiek investicijų gauna Lietuvos apskritys. Akivaizdu, jog šalyje apskritys yra nevienodai patrauklios investuotojams, todėl vienos jų sulaukia didžiulių investicijų srautų, kitoms tenka tenkintis mažomis investicijų injekcijomis (žr. 2.4 lent.).

TUI Lietuvoje pagal apskritis 2003-2009 metais (mln. Lt, proc.)

Apskritis	2003		2004		2005		2006	
	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.
Alytaus	189,6	1,4	170,6	1,1	396,6	1,7	417,2	1,4
Kauno	1849,4	13,5	1886,9	11,7	2584,5	10,8	2455,8	8,5
Klaipėdos	1547,4	11,3	1743,3	10,8	2159,3	9,0	2158,5	7,5
Marijampolės	78,1	0,6	112,0	0,7	100,8	0,4	98,3	0,3
Panevėžio	678,5	5,0	728,3	4,5	683,5	2,9	522,1	1,8
Šiaulių	187,2	1,4	193,7	1,2	276,6	1,2	387,6	1,3
Tauragės	22,6	0,2	21,5	0,1	27,0	0,1	32,4	0,1
Telšių	767,9	5,6	1171,6	7,2	3825,3	16,0	6316,5	21,8
Utenos	251,7	1,8	218,4	1,3	266,4	1,1	239,7	0,8
Vilniaus	8127,0	59,3	9946,3	61,4	13575,8	56,8	16296,5	56,3
Viso	13699,4	100,0	16192,6	100,0	23895,8	100,0	28924,6	100,0
Apskritis	2007		2008		2009			
	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.		
Alytaus	445,4	1,3	373,9	1,2	346,0	1,03		
Kauno	3925,2	11,1	3189,3	10,0	3939,1	11,69		
Klaipėdos	2891,0	8,1	3259,3	10,2	3168	9,40		
Marijampolės	92,8	0,3	138,0	0,4	322,1	0,96		
Panevėžio	588,5	1,7	571,9	1,8	466,9	1,39		
Šiaulių	434,2	1,2	490,2	1,5	486,8	1,44		
Tauragės	63,5	0,2	56,9	0,2	47,5	0,14		
Telšių	5878,2	16,6	1510,5	4,7	3045,6	9,04		
Utenos	329,9	0,9	340,3	1,1	346,8	1,03		
Vilniaus	20855,2	58,7	22110,1	69,0	21527,1	63,89		
Viso	35503,9	100,0	32040,4	100,0	33695,9	100,0		

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis [50].

Iš pateiktos lentelės matyti, jog patraukliausios užsienio investuotojams buvo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, o nuo 2005 metų ir Telšių apskritis. Vilniaus apskritis kasmet sulaukė daugiau nei puse visų TUI. Telšių apskritis yra antroje vietoje pagal daugiausiai investicijų gavusias apskritis, jos ženkliai išaugo nuo 2005 metų. Trečioje vietoje – Kauno apskritis, kasmet vidutiniškai gavusi daugiau nei 10 proc. visų investicijų, ketvirtoje – Klaipėdos apskritis, gavusi beveik 2 proc. mažiau investicijų, nei Kauno apskritis. Kitos apskritys buvo mažiau patrauklios investuotojams, todėl jų gautos investicijos nesiekė net 10 proc. visų į šalį įplaukusių investicijų. Mažiausiai investicijų gavo Tauragės ir Marijampolės apskritys, jos pritraukė mažiau nei 1 proc. visų TUI.

Atskirai analizuojamos TUI apskrityse, pritraukusiose daugiausiai investicijų. Daugiausia į Vilniaus apskrities įmones 2003-2009 metais investavo Švedijos investuotojai – kasmet vidutiniškai po 2996,5 mln. Lt., o per analizuojamą laikotarpį 20975,5 mln. Lt. (18,66 proc. visų TUI apskrityje 2003-2009 m.), Vokietija – kasmet vidutiniškai po 1968,86 mln. Lt., o per analizuojamą laikotarpį 13782,00 mln. Lt. (atitinkamai 12,26 proc.). Rusijos investuotojai – kasmet vidutiniškai investavo po 1024,67 mln. Lt, o per analizuojamą

laikotarpį 7172,70 mln. Lt. (atitinkamai 6,38 proc.). Analizuojamu laikotarpiu Vilniaus apskrityje daugiausia investuota į finansinio tarpininkavimo įmones (27236,40 mln. Lt arba 24,22 proc.). Antroje vietoje pagal investavimo patrauklumą atsidūrė telekomunikacijų įmonės (21141,90 mln. Lt arba 18,80 proc.), trečioje – nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla besiverčiančios įmonės (16840,20 mln. Lt arba 14,98 proc.). Mažiausiai investicijų pritraukia transporto įrangos gamyba ir žemės ūkio, medžioklės, miškininkystės ir žuvininkystės veiklos. Didžiąją dalį Vilniaus apskrities TUI tiriamuoju laikotarpiu gavo Vilniaus miesto savivaldybė, net 98 proc. Visoms kitoms Vilniaus apskrityje esančioms savivaldybėms bendrai teko vos 2 proc. TUI. Vilniaus gebėjimą pritraukti TUI galima paaikškinti tuo, jog Europos centras patrauklus užsienio investuotojams savo geografine padėtimi (patogus susisiekimasis sausumos keliais, oro linijomis bei geležinkeliu), sostinėje sparčiausiai vystomos technologijos, daug gerų specialistų.

Į Telšių apskrities įmones 2003-2009 m. daugiausia investavo Lenkijos investuotojai – o per analizuojamą laikotarpį 6057,90 mln. Lt. (26,91 proc. visų TUI apskrityje 2003- 2009 m.), Rusija – kasmet vidutiniškai po 846,57 mln. Lt., o per analizuojamą laikotarpį 5079,40 mln. Lt. (22,56 proc. visų TUI apskrityje 2003-2009 m.). Analizuojamu laikotarpiu Telšių apskrityje daugiausia investuota į apdirbamąją gamybą (21151,90 mln. Lt arba 93,94 proc.). Iš jų 6058,40 mln. Lt arba 26,91 proc. investuota į rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą. Mažiausiai investuota į viešbučius ir restoranus, transportą ir sandėliavimą, kasybą ir karjerų eksploatavimą bei elektros, dujų ir vandens tiekimo įmones. Didžiąją dalį Telšių apskrities TUI tiriamuoju laikotarpiu gavo Mažeikių rajono savivaldybė, net 99,2 proc. Visoms kitoms Telšių apskrityje esančioms savivaldybėms bendrai teko vos 0,8 proc. TUI.

Į Kauno apskrities įmones 2003-2009 metais daugiausiai investavo Rusijos investuotojai – kasmet vidutiniškai po 633,37 mln. Lt., o per analizuojamą laikotarpį 4433,60 mln. Lt. (22,36 proc. visų TUI apskrityje 2003-2009 m.), Suomijos – kasmet vidutiniškai po 462,21 mln. Lt., o per analizuojamą laikotarpį 3235,50 mln. Lt. (atitinkamai 16,31 proc.) bei Jungtinės Valstijos – kasmet vidutiniškai po 271,1 mln. Lt., o per analizuojamą laikotarpį 1897,80 mln. Lt (atitinkamai 9,57 proc.). Analizuojamu laikotarpiu Kauno apskrityje daugiausia investuota į apdirbamąją pramonę (10557,30 mln. Lt arba 53,24 proc.). Iš jų 4909,20 mln. Lt arba 24,76 proc. investuota į rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą. Antroje vietoje pagal investavimo patrauklumą atsidūrė didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymo įmonės (4621,00 mln. Lt arba 23,30 proc.). Mažiausiai investuota į telekomunikacijas, švietimą, sveikatos priežiūrą ir socialinį darbą, viešbučius ir restoranus, baldų gamybą. Didžiąją dalį

Kauno apskrities TUI tiriamuoju laikotarpiu gavo Kauno miesto savivaldybė, (68,96 proc.) ir Kėdainių rajono savivaldybė (24,67 proc.). Visoms kitoms Kauno apskrityje esančioms savivaldybėms bendrai teko vos 6,37 proc. TUI.

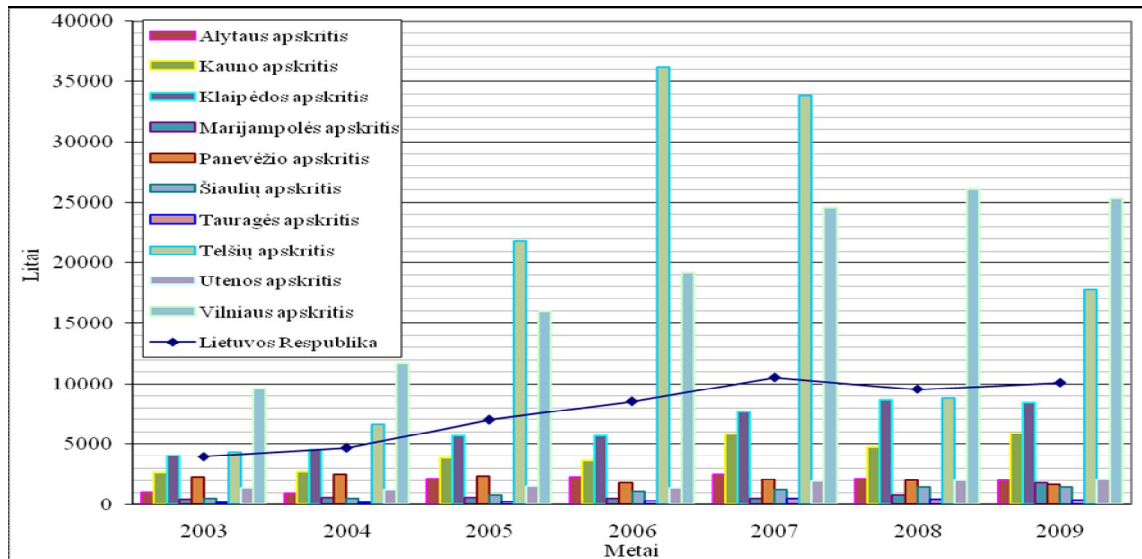
Į Klaipėdos apskrities įmones 2003-2009 metais daugiausiai investavo Danijos investuotojai – kasmet vidutiniškai po 430,41 mln. Lt, o per analizuojamą laikotarpį 3012,90 mln. Lt (17,80 proc. visų TUI apskrityje 2003-2009 m.), Šveicarijos – kasmet vidutiniškai po 337,83 mln. Lt, o per analizuojamą laikotarpį 2364,80 mln. Lt (atitinkamai 13,97 proc.) bei Kipras – kasmet vidutiniškai po 425,60 mln. Lt, o per analizuojamą laikotarpį 2128,00 mln. Lt (atitinkamai 12,57 proc.). Ketvirtoje vietoje liko Vokietija, investavusi 11,62 proc. visų TUI apskrityje. Analizuojamu laikotarpiu Klaipėdos apskrityje daugiausia investuota į apdirbamosios gamybos įmones (10132,30 mln. Lt arba 59,86 proc.), iš jų 3441,40 mln. Lt arba 20,33 proc. investuota į maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą, 2817,00 mln. Lt arba 16,64 proc. į rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamybą. Antroje vietoje pagal investavimo patrauklumą atsidūrė transporto ir sandėliavimo įmonės (2408,50 mln. Lt arba 14,23 proc.). Mažiausiai investicijų pritraukė švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinio darbo bei finansinio tarpininkavimo veiklos. Didžiąją dalį Klaipėdos apskrities TUI tiriamuoju laikotarpiu gavo Klaipėdos miesto savivaldybė (63,65 proc.) ir Klaipėdos rajono savivaldybė (27,80 proc.), visoms kitoms Klaipėdos apskrityje esančioms savivaldybėms bendrai teko 8,55 proc. TUI.

Užsienio investicijų pasiskirstymą ateityje nulems Lietuvos investicinė politika. Nuo Vyriausybės pasirinktos politikos priklausys, kiek bus Lietuvoje investuojama užsienio kapitalo ateityje, tai priklausys ir nuo daugelio kitų veiksnių, visų pirma, kad regionas ekonomiškai vystytųsi būtinos tam tikros socialinės ir ekonominės prielaidos: darbo jėgos pasiūla, daugiau ar mažiau išvystyta infrastruktūra ir ryšiai su kitais regionais. TUI svarbą Lietuvos regioninei plėtrai paskutiniaisiais metais lemia šalies ekonomikos krizė.

Apibendrinant galima teigti, jog patraukliausios užsienio investuotojams buvo Vilniaus (kasmet sulaukusi daugiau nei puse į šalį atkeliaujančių visų tiesioginių užsienio investicijų), Kauno, Klaipėdos, o nuo 2005 metų ir Telšių apskritis. Mažiausiai investicijų gavo Tauragės ir Marijampolės apskritys. Socialiniai ir ekonominiai skirtumai šalies regionuose yra milžiniški, TUI pasiskirstymas šalies apskrityse rodo apskričių ekonominį netolygumą, atsirandantį dėl apskričių gebėjimo pritraukti potencialias tiesiogines užsienio investicijas. Didžiuosiuose miestuose aktyviau vykdomos užsienio investicijų skatinimo ir pritraukimo programos, išskiriama daugiau palankių veiksnių, lemiančių bendrą investicinį klimatą. Tokių apskričių kaip Vilnius, Klaipėda ir Kaunas TUI pritraukimą sąlygoja patrauklumas turizmui ir kitokiam verslui plėtoti, palanki geografinė vieta, puiki kelių, geležinkelio ir oro transporto infrastruktūra, stipri mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bazė, konkurencinga ir kvalifikuota darbo jėga,

mažesnės gamybos sąnaudos. Didžiųjų miestų apskritys labiausiai pasirengusios priimti įtakingiausius pasaulio investuotojus bei siūlyti išskirtines, palankias sąlygas į Lietuvos rinką žengiantiems užsienio investuotojams. Užsienio investuotojus vilioja LEZ Klaipėdoje ir Kaune, kuriuose siūlomi sklypai ir mokesčių lengvatos.

Kadangi apskritys skiriasi ne tik sukauptomis TUI bet ir gyventojų skaičiumi, analizuojama kaip kito TUI vienam gyventojui apskrityse (žr. 2.6 pav.).

2.6 pav. TUI tenkančios vienam Lietuvos gyventojui apskrityse 2003-2009 metais (litais)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Analizuojamu laikotarpiu vidutiniškai vienam LR gyventojui teko 7786 Lt TUI. Vidutiniškai daugiausia TUI 2003-2009 m. teko vienam Vilniaus apskrities gyventojui – 18922 litas (2,4 karto daugiau, nei LR gyventojui).

Telšių apskrities gyventojui 2003-2009 m. teko vidutiniškai 18481 litai TUI (2,4 karto daugiau, nei LR gyventojui), jos nuo 2003 m. iki 2009 m. išaugo 4,1 karto. Daugiausiai TUI 1 apskrities gyventojui teko 2006 metais. Apskrityje TUI 1 gyventojui ženkliai išaugo 2005 m. – 3,3 karto, o 2006 m. – 1,7 karto, palyginus su praėjusiais metais, tačiau 2007 m. lyginant su ankstesniais metais pastebimas 6,3 proc. TUI tenkančių vienam gyventojui sumažėjimas, o 2008 metais sumažėjimas siekė net 74,1 proc., lyginant su ankstesniais metais. Per analizuojamą laikotarpį investicijos vienam apskrities gyventojui išaugo net 4,2 karto.

Klaipėdos apskrities gyventojui tenka vidutiniškai 6375 litų, Kauno – 4192 litai. Šiose apskrityse TUI vienam gyventojui tenka mažiau nei vidutiniškai vienam šalies gyventojui. Mažiausiai TUI tenka vienam Tauragės (303 litai) ir Marijampolės (742 litai) apskrities gyventojui, t.y. 25 ir 10 kartų mažiau nei vidutiniškai teko LR gyventojui. TUI, tenkančios vienam LR gyventojui per analizuojama laikotarpį išaugo 2,5 karto.

Apibendrinant galima teigti, jog analizuojamu laikotarpiu TUI tenkančios vienam gyventojui apskrityse kito netolygiai, vienintelėje Šiaulių apskrityje TUI visu analizuojamu laikotarpiu augo. Vilniaus ir Telšių apskrityse TUI kito didžiuliais šuoliais. Telšių ir Vilniaus apskričių gyventojams TUI vidutiniškai teko daugiau, nei vienam LR gyventojui, vienam Klaipėdos apskrities gyventojui teko 18 proc., o Kauno – 46 proc. mažiau TUI nei vidutiniškai vienam LR gyventojui, visose kitose apskrityse – keliskart mažiau.

Akivaizdu, jog užsienio investuotojams ekonominės veiklos, kaip ir apskritys, nevienodai patrauklios, todėl skiriasi ūkio sektoriuose ir jų ekonominėse veiklose sukuriamas BVP, kurio pokyčiams įtakos turi TUI sektoriuose. Analizuojama į kurias ekonomines veiklas užsieniečiai daugiausiai investuoja, tikėdamiesi gauti kuo didesnę pelną (žr. 2.5 lent.).

2.5 lentelė

TUI Lietuvoje pagal ekonominės veiklos rūšis 2003-2009 metais (mln. Lt, proc.)

Ek. veikla	2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.	Mln. Lt	Proc.
EV ¹	111,74	0,82	127,77	0,79	168,1	0,7	170,3	0,59	195,88	0,55	268,9	0,84	278,5	0,83
EV ²	115,13	0,84	140,05	0,86	159,7	0,67	156,4	0,54	187,22	0,53	188,5	0,59	177,2	0,53
EV ³	4260,17	31,1	5503,2	33,99	9457,6	39,58	11510	39,79	12586,8	35,45	7328,3	22,87	9242,3	27,43
EV ⁴	604,91	4,42	1199,1	7,41	2994,4	12,53	3049,1	10,54	3206,2	9,03	2354,2	7,35	2660,2	7,89
EV ⁵	158,7	1,16	194,13	1,2	283	1,18	474,8	1,64	549	1,55	632,2	1,97	627,1	1,86
EV ⁶	2453,66	17,91	2584,2	15,96	2636,9	11,03	3085	10,67	3980,8	11,21	4471	13,95	4478,8	13,29
EV ⁷	225,02	1,64	195,08	1,2	212,4	0,89	201,8	0,7	263,19	0,74	307,3	0,96	244,3	0,73
EV ⁸	451,57	3,3	493,29	3,05	342,4	1,43	335,4	1,16	682,31	1,92	569	1,78	742,2	2,2
EV ⁹	1892,64	13,82	1827,2	11,28	2926,1	12,25	2795	9,66	3760,79	10,59	3972	12,4	3977,9	11,81
EV ¹⁰	2155,59	15,73	2337,8	14,44	2944,1	12,32	4603,8	15,92	5945,96	16,75	5337,8	16,66	4922,4	14,61
EV ¹¹	1004,37	7,33	1377,1	8,5	1524,7	6,38	2265,4	7,83	2900,69	8,17	5151,4	16,08	5362,8	15,92
EV ¹²	24,84	0,18	25,77	0,16	28,8	0,12	45,3	0,16	62,82	0,18	69	0,22	69,4	0,21
EV ¹³	205,53	1,5	146,79	0,91	170,4	0,71	180	0,62	242,67	0,68	286,8	0,9	189,6	0,56
EV ¹⁴	35,477	0,26	41,17	0,25	47,2	0,2	52	0,18	41,96	0,12	1104,1	3,45	723,1	2,15

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

¹ ŽŪ, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė

² Kasyba ir karjerų eksploatavimas

³ Apdirbamoji gamyba

⁴ Elektros, dujų ir vandens tiekimas

⁵ Statyba

⁶ Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas

⁷ Viešbučiai ir restoranai

⁸ Transportas ir sandėliavimas

⁹ Paštas ir telekomunikacijos

¹⁰ Finansinis tarpininkavimas

¹¹ Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla

¹² Švietimas, sveikatos priežiūra ir socialinis darbas

¹³ Poilsio organizavimo, kultūrinė ir sportinė veikla

¹⁴ Kitos veiklos

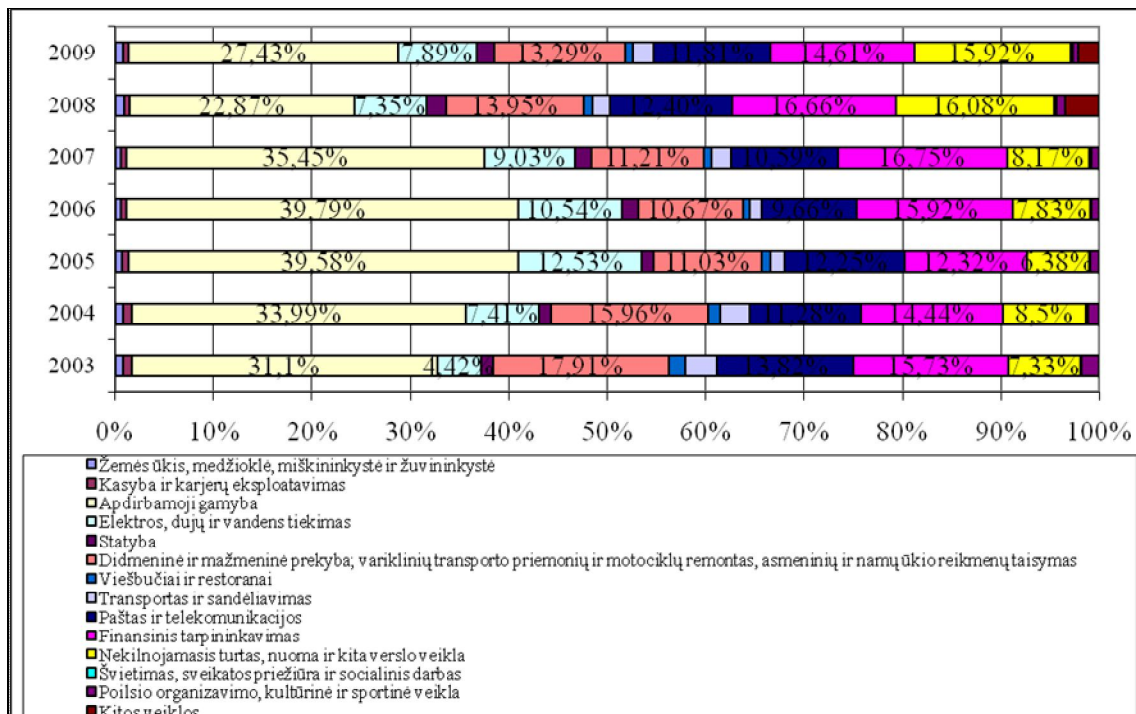
Kaip pateikiama lentelėje, per visą analizuojamą laikotarpį daugiausia buvo investuota į apdirbamąją gamybą (59888,16 mln. Lt arba 32,72 proc. visų investicijų į ekonomines veiklas). TUI į šią ekonominę veiklą skaitine verte didėjo iki 2007 metų pabaigos, o 2008 metais sumažėjo 41,7 proc., 2009 metais užfiksuotas augimas 26,1 proc., lyginant su ankstesniais metais. Tačiau lyginamasis svoris investicijose į ekonomines veiklas didėjo iki 2006 metų pabaigos, o 2007-2008 metų laikotarpiu sumažėjo 16,92 procentinio punkto, palyginus su ankstesniais metais, 2009 metais užfiksuotas vos 4,56 procentinių punktų padidėjimas. 2003-2009 m. TUI šioje ekonominėje veikloje išaugo 2,2 karto. Į apdirbamąją gamybą kasmet vidutiniškai investavo 535 įmonės. Daugiausiai į apdirbamąją pramonę investavo Lenkijos investuotojai (per visą laikotarpį 16931,2 mln. Lt arba 88,20 proc. visų Lenkijos investicijų į šalį), Rusijos investuotojai (per visą laikotarpį 8751,30 mln. Lt arba 51,06 proc. visų Rusijos investicijų į šalį) bei Danijos investuotojai (4161,90 mln. Lt arba 17,69 proc. Danijos investicijų į šalį).

Antroje vietoje atsidūrė finansinis tarpininkavimas, į jį 2003-2009 m. investuota 28247,41 mln. Lt (15,43 proc. visų TUI). Visą analizuojamą laikotarpį sukauptos TUI į šią veiklą kito skaitine verte, jų lyginamasis svoris visose TUI kito netolygiai taip pat, iki 2005 metų pabaigos užfiksuotas mažėjimas, 2006-2007 metų laikotarpiu neženklaus augimas, 2008 metais sumažėjo 10,2 proc., o 2009 metais išaugo 4,1 proc., lyginant su ankstesniais metais. Investicijos į šią veiklą 2003-2009 metais išaugo 2,28 karto vidutiniškai kasmet investavo 55 įmonės. Per analizuojamą laikotarpį daugiausiai į šią veiklą investavo Švedijos investuotojai (6535,67 mln. Lt arba 37,81 proc. jų investicijų), Danijos investuotojai (5396,45 mln. Lt arba 22,83 proc. danų investicijų) bei Estijos investuotojai (4973,55 mln. Lt arba 37,86 proc. estų investicijų).

Į didmeninę ir mažmeninę prekybą; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontą, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymą 2003-2009 m. investuota 23690,36 mln. Lt (12,94 proc.), nors skaitine verte TUI į šią ekonominę veiklą augo visu laikotarpiu, tačiau lyginamasis svoris visose TUI mažėjo iki 2006 metų, 2007-2008 metų laikotarpiu užfiksuotas kelių procentinių punktų augimas, o 2009 metais nustatytas neženklaus 0,1 proc. augimas. TUI į šią veiklą analizuojamu laikotarpiu išaugo 1,83 karto, kasmet investavo vidutiniškai 1032 įmonių. Didžiausią sumą analizuojamu laikotarpiu į šią veiklą investavo Suomijos investuotojai (4616,56 mln. Lt arba 41,74 proc. jų investicijų), Vokietijos investuotojai (3198,56 mln. Lt arba 17,59 proc. jų investicijų) bei Nyderlandai (1908,05 mln. Lt arba 22,42 proc. jų investuotų lėšų).

Pašto ir telekomunikacijų veikla taipogi sulaukė didelio srauto TUI, 2003-2009 m. į šią veiklą buvo investuota 21151,63 mln. Lt (11,55 proc.). Nors TUI į šią ekonominę veiklą nebuvo tolydžios iki 2005 metų pabaigos buvo užfiksuotas augimas, 2006 metais – 2,59 procentinių

punktų sumažėjas, o 2007-2009 metų laikotarpiu TUI augo kasmet vidutiniškai 2 procentiniais punktais, analizuojamu laikotarpiu TUI išaugo 2 kartus. Į pašto ir telekomunikacijų veiklą kasmet investavo vidutiniškai 30 įmonės. Didžiausią sumą analizuojamu laikotarpiu į šią veiklą investavo Danijos investuotojai (7777,22 mln. Lt arba 32,91 proc. jų investicijų), Estijos investuotojai (1515,06 mln. Lt arba 11,52 proc. jų investicijų) bei Švedija (5207,02 mln. Lt arba 22,21 proc. jų investuotų lėšų) ir Nyderlandai (1681,3 mln. Lt arba 19,76 proc. jų investuotų lėšų). Lyginant sukauptas TUI ekonominėse veiklose laikotarpio pradžioje ir pabaigoje, didžiausi šuoliai užfiksuoti veiklose, kuriose TUI lyginamoji dalis visose investicijose nesiekia net 10 procentų. Elektros, dujų ir vandens tiekimas sulaukė 8,77 proc. visų investicijų analizuojamu laikotarpiu, tačiau investicijos šioje veikloje augo sparčiausiai, net 4,4 karto per analizuojamą laikotarpį (nuo 604,919 mln. Lt 2003 m. iki 2660,20 mln. Lt 2009 m.). Statybos sektorius per visą laikotarpį pritraukė vos 1,59 proc. visų investicijų, tačiau tiriamuoju laikotarpiu šiame sektoriuje TUI išaugo 3,95 karto (nuo 158,709 mln. Lt 2003 m. iki 627,10 mln. Lt 2009 m.). Taip sparčiai augančios investicijos šiame sektoriuje, turėjo įtakos susidariusiam burbului nekilnojamo turto sferoje. Taip pat atkreiptinas dėmesys į nekilnojamo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos veiklą į kurią TUI srautai ženkliai išaugo 2008-2009 metų laikotarpiu sudarė 10,70 proc. visų į šalį pritrauktų TUI ir išaugo net 5,34 karto (nuo 1004,37 mln. Lt 2003 m. iki 5362,80 mln. Lt 2009 m.). Pateikiamas 2.7 paveikslas, iš kurio aiškiai matyti TUI ekonominėse veiklose lyginamoji dalis visose TUI analizuojamu laikotarpiu.

2.7 pav. TUI Lietuvos ekonominėse veiklose 2003-2009 metais (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Iš pateikto paveikslo matyti, jog į daugumą ekonominių veiklų (elektros, dujų ir vandens tiekimą; statybą; viešbučius ir restoranus; transportą ir sandėliavimą; nekilnojamą turtą, nuomą ir kitą verslo veiklą; poilsio organizavimo, kultūrinę ir sportinę veiklą) investuotos kur kas mažesnės sumos, nesiekiančios nei 10 proc. bendrų TUI dalies. Mažiausiai investuota į žemės ūkį, medžioklę, miškininkystę ir žuvininkystę (0,72 proc.), kasybą ir karjerų eksplotavimą (0,61 proc.), švietimą, sveikatos priežiūrą ir socialinį darbą (0,18 proc.) bei kitas veiklas (0,18 proc.). Didžiuma investicijų Lietuvoje tenka šakoms, kuriose vyrauja žemos technologijos. Lietuvoje – gana palankios sąlygos investuoti į įvairias pramonės ir verslo šakas, tačiau stokojama motyvacijos veiksnių, Lietuva nepakankamai aktyviai kuria savo, kaip verslui ir investicijoms patrauklios valstybės įvaizdį. Siekiant pristatyti Lietuvą kaip stiprią ir patrauklią TUI rinką, reikia užtikrinti informacijos apie Lietuvos prioritetus TUI pritraukimo srityje sklaidą, todėl būtina įgyvendinti Lietuvos pristatymo užsienio investuotojams priemonės, kuriomis būtų siekiama pritraukti TUI, ypatingą dėmesį skiriant didelės pridėtinės vertės produktus kuriančių įmonių gausinimui.

Apibendrinant galima teigti, jog visu analizuojamu laikotarpiu daugiausiai buvo investuota į apdirbamąją gamybą, finansinį tarpininkavimą bei didmeninę ir mažmeninę prekybą; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontą, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymą. Kiekvienas investuotojas siekia jog, už tai, kad jis investuodamas šiuo metu atsisako naudoti turimas lėšas, įvertinus riziką ir infliacijos nuostolius, jam būtų atlyginta ateityje, todėl pasirenka pelningiausias ekonominės veiklas, kuriose investicijos atsiperka greičiausiai, todėl taip ženkliai skiriasi TUI ekonominėse veiklose. Lietuvos ūkio šakos yra nevienodai patrauklios užsienio investuotojams. Investicijų srautams į atskiras ūkio šakas darė įtaką vykstantis privatizavimo procesas, kurio metu užsienio investuotojai įsigijo didžiausius ir svarbius Lietuvos ekonominius objektus. Todėl didžiausio investavimo sulaukė transportas, energijos ir dujų tiekimas, apdirbamoji pramonė ir finansinio tarpininkavimo sektorius.

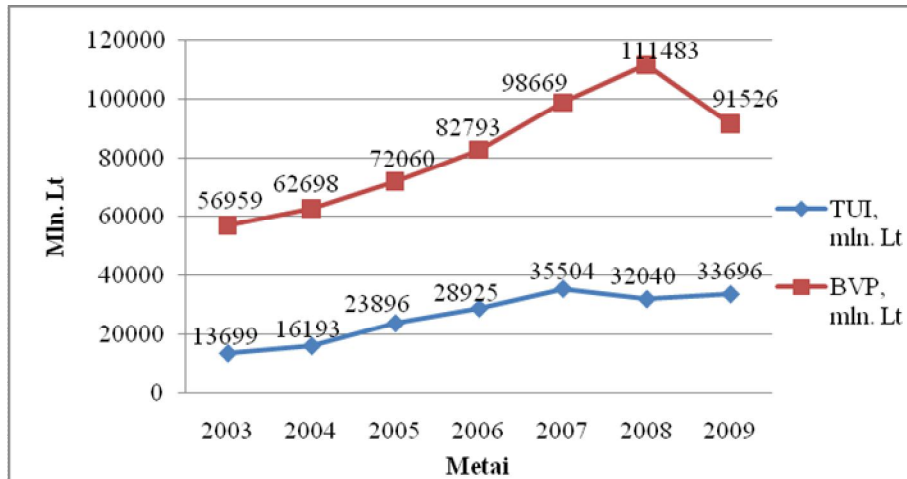
2.3. Tiesioginių užsienio investicijų įtakos Lietuvos ekonomikai įvertinimas

2.3.1. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka bendrajam vidaus produktui

Reiškinų ryšių tyrimas – svarbi empirinių tyrimų sritis. Visapusiška socialinių ekonominių reiškinių analizė galima tik nustatius jų tarpusavio sąsają, t.y. išsiaiškinus faktorinius ir rezultatinius požymius, nustatius sąsajos formą ir jos stiprumą.

Šalies ūkiui poveikį turi TUI. Norint įvertinti TUI įtaką Lietuvos ekonomikai, pirmiausia tikslinga įvertinti TUI įtaką bendrajam vidaus produktui (BVP), kadangi BVP yra vienas iš rodiklių parodančių šalies ekonomikos lygį. BVP yra apibrėžiamas kaip galutinė prekių ir

paslaugų sukurtų šalyje rinkos vertė per tam tikrą laiko tarpą. Kitaip, BVP – pajamos, gautos šalies viduje, t.y. bendrosios pajamos, sukurtos šalies teritorijoje, taip pat užsienio gamybos veiksnių gautos pajamos konkrečioje šalyje, minus šios šalies piliečių gautos pajamos užsienyje. 2.8 paveiksle pavaizduota sukaupų TUI ir BVP dinamika analizuojamu laikotarpiu.

2.8 pav. TUI ir BVP Lietuvoje dinamika 2003-2009 metais (mln. Lt)

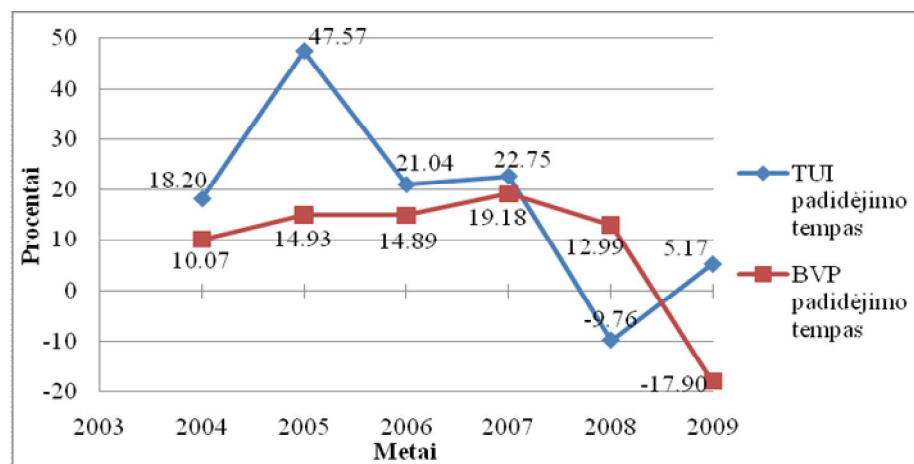
Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Kaip matyti iš pateikto paveikslo, sukauptos TUI didėjo visu analizuojamu laikotarpiu, išskyrus 2008 metus, kuomet palyginus su ankstesniais metais, TUI srautas sumažėjo 9,8 proc., tam nemažą įtaką turėjo nuolat kintančios užsienio kapitalo valdomų įmonių akcijų kainos. Tačiau visos Lietuvos įmonių sukauptos TUI per 2009 metus pasipildė 5,2 proc. (maždaug 1,7 mlrd. litų) ir 2009 m. gale sudarė 33,696 mlrd. litų, tam nemažą įtaką turėjo vidutiniškai padidėjusios užsienio kapitalo valdomų įmonių akcijų kainos, nors TUI srauto augimas 2009 metais neleido pasiekti TUI lygio buvusio iki prasidedant pasaulinei ekonomikos recesijai. BVP didėjo iki 2008 metų pabaigos, o 2009 metais užfiksuotas staigus pajamų gautų šalies viduje sumažėjimas.

2008 metais BVP to meto kainomis buvo sukurta už 111,5 mlrd. litų arba 13,6 proc. daugiau nei 2007 m. Didžiąją dalį nominalaus BVP prieaugio užtikrino padidėjusios gamintojų kainos. Vienam gyventojui tenkanti BVP dalis padidėjo 4 tūkst. litų ir viršijo 33 tūkst. litų. Skaičiuojant perkamosios galios standartais, preliminariai tai sudarė 60,6 proc. ES vidurkio ir per metus pakilo nežymiai. Didžiausio ekonomikos sektoriaus – apdirbamosios pramonės – metinis augimo tempas 2008 m. nusmuko iki 2 proc., suprastėjo daugumos tiek eksportuojančių, tiek vidaus rinkai dirbančių bendrovių gamybos rezultatai. Pramonės bendras rodiklis būtų buvęs netgi neigiamas, jei ne itin sėkmingas pernykštis naftos perdirbimo gamyklos Mažeikių nafta darbas. Žemės ūkis 2008 metais beveik sustojo, tam turėjo neigiamos įtakos pavasarį labai išaugusios trąšų ir degalų kainos. Viešojo sektoriaus veiklos paskutinius kelerius

metus augo lėtokai. 2009 metais Lietuvoje sukurtas BVP to meto kainomis sudarė 91,526 mlrd. litų arba 17,90 proc. mažiau nei 2008 m. – krito ne tik gamybos apimtys, bet ir defliatoriaus pokytis buvo neigiamas. Vienam gyventojui tenkanti BVP dalis sumenko 5,5 tūkst. Lt iki 27,408 tūkst. litų. Skaičiuojant perkamosios galios standartais, šis rodiklis 2008 metais sudarė beveik 62 proc. ES vidurkio, o 2009 m. sumažėjo 7–8 proc. punktais. BVP mažėjimui įtakos turėjo pramonės bei ūkio šakų pajėgumo mažėjimas. TUI kito spartesniais tempais, nei BVP (lyginant grandininio ir baziniu būdu). Per analizuojamą laikotarpį TUI išaugo 145,97 proc., tuo tarpu BVP – 60,69 proc. Galima teigti, jog Lietuvos ekonomika augo ir stiprėjo iki 2007 metų pabaigos, tačiau paskutiniaisiais dvejais metais šalies ekonominiai rodikliai sumažėjo dėl prasidėjusio pasaulinio ekonomikos nuosmūkio. TUI srautai į Lietuvą 2003–2007 metais nepaliaujamai augo, nes įstojusi į ES, Lietuva buvo pripažinta tinkama investavimui šalimi. Lietuvai pradėjus glaudžiau bendradarbiauti su ES šalimis, užsienio investuotojai vis daugiau lėšų investavo į Lietuvą. Partnerystė su ES leido puoselėti demokratines vertybes ir kurti stiprią atvirą ekonomiką; saugumas bei stabilumas regione užtikrino palankią aplinką verslo plėtrai.

2003–2007 m. Lietuvos plėtros tempas buvo gerokai aukštesnis nei kitų ES-27 valstybių – vidutinis metinis realaus BVP pokytis Lietuvoje viršijo 8 proc., tačiau 2008 m. įvyko tendencijos lūžis, ir 2009 metais Lietuva jau išsiskyrė tarp ES narių vienu didžiausiu ūkio nuosmūkiu, kurį lėmė tiek šalies didelė priklausomybė nuo eksporto rinkų, kurios 2009 metais gerokai susitraukė, tiek minėto sparčios plėtros laikotarpio gale pasiektas aukštas ekonomikos perkaitimo laipsnis. Visos ES valstybės, išskyrus Lenkiją, 2009 metais patyrė recesiją, tačiau tik Baltijos šalių, tarp jų ir Lietuvos ekonomikos smukimo rodikliai buvo dviženkliai. Atkūrus Nepriklausomybę panašaus dydžio ūkio nuosmukį kaip 2009 m. Lietuva išgyveno tik 1992 m., o BVP apimtis palyginamosiomis kainomis 2009 metais nusileido iki 2005–2006 metų vidutinio lygio. Pateikiamas TUI ir BVP padidėjimo tempas analizuojamu laikotarpiu (žr. 2.9 pav.).

2.9 pav. TUI ir BVP Lietuvoje padidėjimo tempas 2003–2009 metais (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Kaip pateikiama paveiksle, visu analizuojamu laikotarpiu TUI kito didesniais tempais, nei BVP. Galime teigti, jog 2003 m., šalis buvo euforijoje, kadangi Lietuvos ekonomika plėtojosi sparčiausiai Europoje, 2004 m. rezultatai vertinami gerai, nes palyginus su 2003 m. TUI išaugo 18,20 proc., tuo tarpu BVP – 10,07 proc. Pastaraisiais metais sparčiai augęs šalies ūkis nesulėtino žingsnio, dėka pastarųjų metų gerų makroekonominių rodiklių, numatomo euro įvedimo, pradėtos mokesčių sistemos reformos, siekiant padidinti šalies įmonių konkurencingumą, Lietuvai buvo skiriamas vis didesnis užsienio investuotojų dėmesys, todėl 2005 metais užfiksuotas didžiausias TUI augimo tempas – 47,57 proc. (nors Latvijos ir Estijos ekonomikos 2004-2005 metais augo sparčiau, šios šalys pritraukė daugiau TUI nei Lietuva), intensyvėjant gamybos perkėlimui iš išsivysčiusių šalių į pigesnės darbo jėgos regionus BVP tuo tarpu išaugo 14,93 proc. Po Lietuvos prisijungimo prie ES atsivėrusios naujos galimybės verslui bei itin žemos bankų paskolų palūkanų normos suvaidino lemiamą vaidmenį ir visiškai kompensavo kvalifikuotos darbo jėgos stygiaus, energijos nešėjų ir kai kurių žaliavų brangimo bei Azijos bendrovių skverbimosi į Europos rinkas neigiamą poveikį. Mėginant pakloti Lietuvos ūkio ilgalaikio spartaus augimo pamatus, sėkmė labiausiai priklausė nuo sugebėjimo pritraukti su moderniomis technologijomis susijusias tiesiogines užsienio investicijas. 2006 m. TUI padidėjo 21,04 proc. (tiesioginiam investicijų skatinimui 2006 m. nacionaliniame biudžete numatyta mažiau nei 0,1 proc. visų išlaidų, plyno lauko investicijoms skirtų pramoninių zonų beveik nebuvo, mokslo ir švietimo sistemos reforma nebuvo vykdoma), o BVP – 14,89 proc., 2007 m. kuomet TUI išaugo 22,75 proc., užfiksuotas didžiausias BVP augimo tempas – 19,18 proc. 2008 metais šalies ūkio raidos pobūdis pasikeitė iš esmės – po keletą metų trukusios sparčios plėtros rudeniop atslinko nuosmukis, TUI sumažėjo 9,76 proc., o tuo tarpu BVP padidėjo 12,9 proc. Šalies investicinis klimatas pastaruoju metu prastėjo: biurokratizuotas verslo reguliavimas, įsikerojusi korupcija, nelanksti darbo rinka, nepalanki smulkių ir vidutinių įmonių veiklos aplinka, nereformuota specialistų rengimo ir aukštojo mokslo sistema neigiamai veikė mūsų įmonių konkurencingumą. Susidaręs didžiulis užsienio prekybos deficitas aiškiai rodė, kad mūsų šalis vartoja žymiai daugiau nei turėtų pagal gaunamas pajamas. 2009 metais užfiksuota atvirkštinė padėtis kuomet TUI išaugo 5,17 proc., o BVP sumažėjo net 17,90 proc.

Lietuvoje didesni TUI srautai naudojami fiziniam kapitalui didinti, o tuo tarpu išsivysčiusiose šalyse TUI naudojamos ne fiziniam kapitalui didinti, o verslumui skatinti bei naujoms žinioms įgyti. Lietuvoje augant ekonomikai investicijos auga greičiau negu BVP iki 2007 metų pabaigos, 2008-2009 metų laikotarpiu rodikliai didėjo/mažėjo nevienodu tempu. Ekonominį augimą iki 2007 metų pabaigos atspinti tai, jog Lietuvoje TUI didėjo sparčiau nei BVP, (kasmet TUI vidutinis padidėjimo tempas buvo 27,39 proc., tuo tarpu BVP –

14,61 proc.). 2008-2009 metų skirtingą rodiklių kitimo tempą nulėmė pasaulinė ekonomikos recesija.

Atsižvelgiant į TUI ir BVP kitimo tendencijas, daroma prielaida, jog TUI turi įtakos BVP, tačiau vien iš rodiklių dinamikos tendencijos, negalima įvertinti TUI įtakos BVP ir Lietuvos ekonomikai, todėl reikia nustatyti kiekybinį ryšį tarp rodiklių. Atlikta koreliacija nustatys ar yra ryšys tarp TUI ir BVP, parodys ryšio kryptį ir stiprumą, o regresija konkretizuos ryšio tarp TUI ir BVP formą. Šiuo atveju TUI yra faktorinis rodiklis, įtakojantis į rezultatą, o BVP – įtakojamasis, rezultatas (žr. 2 priedo pirmą paveikslą).

Gautas koreliacijos koeficientas $r=0,911$, rodo, jog ryšys tarp TUI ir BVP yra labai stiprus ir tiesioginis, vadinasi išaugus TUI, turėtų išaugti ir BVP. Visiškai įmanoma, kad koreliacijos koeficientas gali būti nereikšmingas, todėl tikrinamas jo reikšmingumas (patikimumas). Patikrinus koreliacijos koeficiento reikšmingumo lygmenį ($p=0,004$; $p<0,05$), nustatyta, jog koreliacijos koeficientas yra reikšmingas. Laisvasis regresinės lygties narys aiškios prasmės neturi, jis naudojamas kaip atskaitos pradžia rezultatinio požymio dydžiui. Determinacijos koeficientas $R^2 = 0,8297$ parodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI svyravimai didžia dalimi lemia BVP svyravimus. Gautos regresijos lygties $y = 27525 + 2,0848x$, regresijos koeficientas rodo, jog TUI išaugus milijonu litų, BVP turėtų išaugti 2,08 mln. Lt. TUI padidėjus 1 proc. BVP turėtų padidėti 0,66 proc. ($E=0,66$).

Svarbu analizuoti ne tik TUI įtaką BVP, bet būtina atlikti TUI atskiruose ūkio sektoriuose ir BVP ryšio analizę, kadangi TUI į skirtingus sektorius, duoda skirtingą naudą šaliai. Išskiriami pagrindiniai ūkio sektoriai: pramonė, statyba, paslaugų sektorius bei žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė. TUI struktūra ūkio sektoriuose rodo, kurios sritys yra patrauklesnės užsienio investuotojams, ir kur jie investuoja daugiausiai savo lėšų. Ryšio tarp TUI ūkio sektoriuose ir BVP nustatymas leis įvertinti į kuriuos Lietuvos ūkio sektorius investuoti yra efektyviausia.

2.6 lentelė

TUI ūkio sektoriuose ir BVP Lietuvoje 2003-2009 metais (mln. Lt)

Metai	BVP, mln. Lt.	TUI pagrindinėse ekonominėse veiklose, mln. Lt			
		Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	Statyba	Pramonė	Paslaugos
2003	56959,42	111,74	158,71	4980,23	8448,74
2004	62697,85	127,77	194,13	6982,93	8887,73
2005	72060,36	168,10	283,00	12611,70	10832,99
2006	82792,80	170,30	474,80	14715,80	13563,70
2007	98669,12	195,88	549,00	15980,22	18778,83
2008	111482,65	295,73	1057,82	9666,28	21020,61
2009	91525,92	303,04	1033,76	11702,52	20656,54

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Remiantis 2.6 lentelės duomenimis, tiriama tarpusavio ryšio priklausomybė (daugialypė koreliacija) tarp TUI ūkio sektoriuose ir BVP.

2.7 lentelė

TUI ūkio sektoriuose ir BVP Lietuvoje koreliacinė matrica

		BVP, mln. Lt	TUI ūkio sektoriuose, mln. Lt			
			Žemės ūkis, medžioklė ir žuvininkystė	Statyba	Pramonė	Paslaugos
BVP, mln. Lt		1				
TUI ūkio sektoriuose, mln. Lt	Žemės ūkis, medžioklė ir žuvininkystė	0,84998	1			
	Statyba	0,87339	0,98751	1		
	Pramonė	0,56154	0,31988	0,30272	1	
	Paslaugos	0,94944	0,92999	0,94533	0,50520	1

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Gauta koreliacinė matrica, kurioje susikertant eilutei su stulpeliu gaunamas koreliacijos koeficientą (r). Jei susikirtimo vietoje yra dydis lygus 1 ($r=1$), tai galima sakyti, kad abu dydžiai pilnai koreliuoja, t. y. koreliuoja pats su savimi.

Gauti koreliacijos koeficientai rodo, jog ryšiai tarp TUI ūkio sektoriuose ir BVP yra stiprūs ir tiesioginiai, išskyrus pramonės sektorių, kuriame užfiksuotas silpnas ryšys, vadinasi išaugus TUI atskiruose ūkio sektoriuose, išauga ir BVP. Patys stipriausi ryšiai užfiksuoti tarp TUI paslaugų sektoriuje ir BVP bei TUI statybos sektoriuje ir BVP. Tarpusavyje koreliuoja TUI skirtinguose ūkio sektoriuose, stipriausias ryšys užfiksuotas tarp TUI pramonės ir žemės ūkio, medžioklės ir žuvininkystės sektoriuose.

Faktoriaus įtaką į tiriamąjį dydį parodo Fišerio kriterijaus reikšmingumo lygmuo, kuomet $p < 0,05$, Fišerio kriterijus yra reikšmingas ir tiriamojo faktoriaus įtaką galima laikyti įrodyta.

2.8 lentelė

Koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenys

	BVP, mln. Lt	TUI žemės ūkyje, mln. Lt	TUI statyboje, mln. Lt	TUI pramonėje, mln. Lt
TUI žemės ūkyje, mln. Lt	0,01541			
TUI statyboje, mln. Lt	0,01022	0,01541		
TUI pramonėje, mln. Lt	0,18959	0,48430	0,50929	
TUI paslaugose, mln. Lt	0,00107	0,00239	0,00130	0,24746

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Patikrinus koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenis nustatyta, jog visi koreliacijos koeficientai yra reikšmingi ($p < 0,05$), išskyrus TUI pramonės sektoriuje ir BVP, kur $p > 0,05$ vadinasi skirtumas tarp abiejų imčių yra atsitiktinis.

Žemės ūkio sektoriuje TUI padidėjus 1 proc. BVP turėtų padidėti 0,53 proc. ($E=0,53$). Statybos sektoriuje TUI padidėjus 1 proc. BVP turėtų padidėti 0,30 proc. ($E=0,30$). Pramonės

sektoriuje TUI padidėjus 1 proc. BVP turėtų padidėti 0,37 proc. ($E=0,37$). Paslaugų sektoriuje TUI padidėjus 1 proc. BVP turėtų padidėti 0,61 proc. ($E=0,61$).

Ryšys tarp TUI žemės ūkyje, medžioklėje ir miškininkystėje ir BVP yra stiprus ir tiesioginis ($r=0,849$). Determinacijos koeficientas $R^2 = 0,723$ rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai prasminga, TUI svyravimai šiame sektoriuje didžia dalimi lemia BVP svyravimus. Gautos regresijos lygties $y = 39004 + 220,87x$, regresijos koeficientas prie x rodo, jog TUI šiame sektoriuje išaugus milijonu litų, BVP turėtų išaugti 220,87 mln. Lt.

Ryšys tarp TUI statybos sektoriuje ir BVP yra labai stiprus ir tiesioginis ($r=0,873$). Determinacijos koeficientas $R^2 = 0,763$ rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai prasminga, TUI svyravimai šiame sektoriuje didžia dalimi lemia BVP svyravimus. Gautos regresijos lygties $y = 57735 + 45,863x$, regresijos koeficientas rodo jog, TUI sektoriuje išaugus milijonu litų, BVP turėtų išaugti 45,863 mln. Lt.

Ryšys tarp TUI pramonės sektoriuje ir BVP yra pastebimas, tačiau nereikšminis koreliacijos koeficientas ($r=0,561$), todėl TUI svyravimai neturėtų lemti BVP svyravimų.

Ryšys tarp TUI paslaugų sektoriuje ir BVP yra labai stiprus ir tiesioginis ($r=0,949$). Determinacijos koeficientas $R^2 = 0,901$ rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI svyravimai šiame sektoriuje didžia dalimi lemia BVP svyravimus. Gautos regresijos lygties $y = 32246 + 3,4249x$, regresijos koeficientas rodo jog, TUI sektoriuje išaugus milijonu litų, BVP turėtų išaugti 3,4249 mln. Lt.

Apibendrinant galima teigti, jog analizuojamu laikotarpiu Lietuvos ekonomika augo ir stiprėjo iki 2007 metų pabaigos, tačiau 2008 metais šalies ūkio raidos pobūdis pasikeitė iš esmės – po keletą metų trukusios sparčios plėtros atslinko nuosmukis, šalies investicinis klimatas prastėjo. Lietuvoje TUI srautui didžiausią teigiamą efektą per trumpą laikotarpį duotų biurokratinių kliūčių verslui panaikinimas, pramoninių parkų išplėtojimas, paskatų sistemos kryptingoms investicijoms taikymas ir valstybės kontaktų su potencialiais investuotojais suaktyvinimas. Būtina ženkliai pagerinti investicinį klimatą, kadangi TUI nauda šalies ūkiui yra ne tiek gaunamos lėšos, kiek knowhow, prekių ženklai, lengvesnis priėjimas prie naujų rinkų, vietinės ekonomikos integracija į tarptautines vertės kūrimo grandines. Be užsienio kapitalo paramos sunku tikėtis proveržio aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų sektoriuje ar taikomuosiuose tyrimuose. Analizuojamu laikotarpiu ne visi ryšiai tarp TUI ūkio sektoriuose ir BVP buvo stiprūs ir reikšmingi, nustatyta, jog investavus po vieną milijoną litų į skirtingus sektorius, BVP išaugtų nevienodai, o TUI į pramonės sektorių neturėtų daryti reikšminės įtakos BVP augimui. Efektyviausia yra investuoti į paslaugų sektorių, kadangi didžiausias BVP augimas būtų užfiksuotas milijoną litų investavus į šį sektorių. Žemės ūkio sektorius sulaukė tik mažos dalies investicijų, kadangi jis yra nepakankamai konkurencingas ir investuotojai

investuoja į pelningiausius sektorius, šiuo atveju – paslaugas ir pramonę. BVP procentine išraiška labiausiai padidėję TUI vienu procentu padidėjus paslaugų sektoriuje, mažiausiai – statybos sektoriuje. BVP kitimą labiausiai lemia TUI svyravimai paslaugų sektoriuje, mažiausiai – pramonės sektoriuje.

Įvertinus ryšį tarp TUI ūkio sektoriuose ir šalies BVP, tikslinga detalizuoti ryšio tarp TUI ūkio sektoriuose ir juose sukuriama BVP.

2.9 lentelė

**Ryšio tarp TUI Lietuvos ūkio sektoriuose ir juose sukuriama BVP įvertinimas
2003-2009 metais (mln. Lt)**

Metai	Žemės ūkio sektorius		Statybos sektorius		Pramonės sektorius		Paslaugų sektorius	
	TUI, mln. Lt	BVP, mln. Lt	TUI, mln. Lt	BVP, mln. Lt	TUI, mln. Lt	BVP, mln. Lt	TUI, mln. Lt	BVP, mln. Lt
2003	111,74	2547,93	158,71	3603,33	4980,23	12491,14	8448,74	32338,76
2004	127,77	2640,82	194,13	4102,03	6982,93	14638,05	8887,73	35301,75
2005	168,10	3137,74	283,00	4916,49	12611,70	16494,02	10832,99	40615,36
2006	170,30	3211,71	474,80	6553,99	14715,80	17985,86	13563,70	46925,64
2007	195,88	3483,82	549,00	9047,99	15980,22	19772,21	18778,83	56107,27
2008	295,73	3713,49	1057,82	9988,40	9666,28	21568,02	21020,61	64634,62
2009	303,04	2769,81	1033,76	5279,57	11702,52	16934,48	20656,54	57444,33
Koreliacijos koeficientas (r)	0,498517026		0,64183646		0,646599545		0,984005195	

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Analizuojamu laikotarpiu žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje ir žuvininkystėje buvo sukuriama vos 4,15 proc. šalies BVP. Į šį sektorių investuota vidutiniškai 0,75 proc. visų investicijų. Nuo 2003 m. iki 2009 m. investicijų srautas augo, tačiau lyginamoji dalis investicijose mažėjo (nuo 0,82 proc. 2003 m. iki 0,90 proc. 2009 m.) Gautas koreliacijos koeficientas $r=0,498$, rodo, jog ryšys tarp TUI žemės ūkio sektoriuje ir jame sukuriama BVP yra vos pastebimas. Koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ($p=0,002$; $p<0,05$). Determinacijos koeficientas $R^2 = 0,248$ rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai prasminga, TUI žemės ūkio sektoriuje svyravimai lemia BVP tame sektoriuje svyravimus. Gautas regresijos lygties $y = 2507 + 2,8828x$, regresijos koeficientas prie x rodo, kiek pasikeis rezultatinis požymis, faktoriniam pasikeitus 1 vienetu. Šiuo atveju, TUI žemės ūkio sektoriuje išaugus milijonu litų, BVP žemės ūkio sektoriuje turėtų išaugti 2,8828 mln. Lt. Žemės ūkio sektoriuje TUI padidėjus 1 proc. BVP sukuriama šiame sektoriuje turėtų padidėti 0,18 proc. ($E=0,18$).

Statybos sektoriuje per analizuojamą laikotarpį buvo sukuriama 8,39 proc. šalies BVP, šiame sektoriuje sukuriama BVP augo iki 2008 metų pabaigos, o 2009 metais sumažėjo 47,14 proc., palyginus su ankstesniais metais. TUI srautas šiame sektoriuje išaugo 6,5 karto (nuo 158,71 mln. Lt 2003 m. iki 1033,76 mln. Lt 2009 m.), o lyginamoji dalis investicijose labai nežymiai augo visu laikotarpiu (nuo 1,16 proc. iki 3,07 proc.). Gautas koreliacijos koeficientas

$r=0,642$, rodo, jog ryšys tarp TUI statybos sektoriuje ir jame sukuriama BVP yra pastebimas ir tiesioginis, vadinasi išaugus TUI statybos sektoriuje, turėtų išaugti ir šiame sektoriuje sukuriama BVP. Koreliacijos koeficientas yra reikšminis ($p=0,010$; $p<0,05$). Determinacijos koeficientas $R^2 = 0,412$ rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai prasminga, TUI statybos sektoriuje svyravimai lemia BVP statybos sektoriuje svyravimus. Gauta regresijos lygtis $y = 3964 + 4,197x$. Šiuo atveju, TUI statybos sektoriuje išaugus milijonu litų, BVP šiame sektoriuje turėtų išaugti 4,197 mln. Lt. Statybos sektoriuje TUI padidėjus 1 proc. BVP sukuriama šiame sektoriuje turėtų padidėti 0,36 proc. ($E=0,36$).

Pramonės sektoriuje sukuriama apie 23,1 proc. šalies BVP, kuris šiame sektoriuje iki 2008 metų pabaigos didėjo (nuo 2003-2008 metus išaugo 72,67 proc.), o 2009 metais sumažėjo 21,48 proc. Į šį sektorių investuota vidutiniškai 41,66 proc. visų investicijų. TUI šiame sektoriuje išaugo 2,4 karto (nuo 4980,23 mln. Lt 2003 m. iki 11702,52 mln. Lt 2009 m.). Gautas koreliacijos koeficientas ($r=0,647$), rodo, jog ryšys tarp TUI pramonės sektoriuje ir jame sukuriama BVP yra pastebimas ir tiesioginis, vadinasi išaugus TUI pramonės sektoriuje, turėtų išaugti ir šiame sektoriuje sukuriama BVP. Koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ($p=0,0009$; $p<0,05$). Determinacijos koeficientas $R^2 = 0,4194$ rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai prasminga, TUI pramonės sektoriuje svyravimai lemia BVP sukuriama šiame sektoriuje svyravimus. Gauta regresijos lygtis $y = 11768 + 0,4903x$. Šiuo atveju, TUI pramonės sektoriuje išaugus milijonu litų, BVP šiame sektoriuje turėtų išaugti 0,4903 mln. Lt. Pramonės sektoriuje TUI padidėjus 1 proc., šio sektoriaus BVP turėtų padidėti 0,31 proc. ($E=0,31$).

Paslaugų sektoriuje analizuojamu laikotarpiu buvo sukuriama didžiausia dalis BVP, t.y. 64,33 proc. ir ši dalis visu analizuojamu laikotarpiu kito gana nežymiai, vos apie 0,03 procentinio punkto. TUI į paslaugų sektorių nuolat didėjo iki 2008 metų pabaigos, išaugo 2,49 karto, o 2009 metais sumažėjo vos 1,73 proc., lyginus su ankstesniais metais. Gautas koreliacijos koeficientas ($r=0,984$), rodo, jog ryšys tarp TUI paslaugų sektoriuje ir jame sukuriama BVP yra labai stiprus ir tiesioginis, vadinasi išaugus TUI paslaugų sektoriuje, turėtų išaugti ir šiame sektoriuje sukuriama BVP. Koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ($p=0,00001$; $p<0,05$). Determinacijos koeficientas $R^2 = 0,9683$ rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI paslaugų sektoriuje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriama tame sektoriuje svyravimus. Gauta regresijos lygtis $y = 15543 + 2,1946x$. Šiuo atveju, TUI paslaugų sektoriuje išaugus milijonu litų, BVP šiame sektoriuje turėtų išaugti 2,1946 mln. Lt. Paslaugų sektoriuje TUI padidėjus 1 proc. BVP sukuriama paslaugose turėtų padidėti 0,67 proc. ($E=0,67$).

Apibendrinant galima teigti, jog vidutiniškai kasmet daugiausia TUI sulaukė paslaugų sektorius (14598,45 mln. Lt), mažiau TUI sulaukė pramonės sektorius (10948,53 mln. Lt),

mažiausiai – statybos sektorius (535,89 mln. Lt) ir žemės ūkio sektorius (196,08 mln. Lt). Didžiausias BVP analizuojamu laikotarpiu atitinkamai kasmet vidutiniškai buvo sukuriamas paslaugų sektoriuje (47623,96 mln. Lt), antroje vietoje – pramonės sektoriuje (17126,25 mln. Lt), mažiausiai – statybos sektoriuje (6213,11 mln. Lt) ir žemės ūkyje (3072,19 mln. Lt). Ryšys tarp TUI paslaugų sektoriuje ir jame sukuriamo BVP yra labai stiprus, tiesioginis ir reikšmingas, o likusiuose ūkio sektoriuose – pastebimas. Stipriausias ryšys užfiksuotas tarp TUI paslaugų sektoriuje ir tame sektoriuje sukuriamo BVP ($r=0,984$). TUI sektoriuose svyravimai lemia BVP sukuriamo tuose sektoriuose svyravimus, nustatyta, jog paslaugų sektoriuje TUI svyravimai labiausiai lemia BVP sukuriamo sektoriuje svyravimus ($R^2=0,968$). Investavus vieną milijoną litų TUI į skirtingus sektorius, BVP labiausiai turėtų išaugti statybų sektoriuje (4,197 mln. Lt), mažiausiai BVP turėtų išaugti pramonės sektoriuje (0,490 mln. Lt). Tačiau daugiausiai investuojama į paslaugų ir pramonės sektorių, kadangi juose gaunamas didesnis pelnas. TUI ūkio sektoriuose išaugus vienu procentu, BVP procentine verte labiausiai turėtų išaugti paslaugų sektoriuje (0,67 proc.), mažiausiai – statybos sektoriuje (0,18 proc.).

Investuotojų sprendimą investuoti į vieną iš ūkio sektorių, palengvina žinojimas apie šių sektorių ekonominių veiklų konkurencingumą bei pelningumą, kadangi investuotojas siekdamas kuo didesnio kapitalo prieaugio, investavimui renkasi ūkio sektorius ir jų ekonomines veiklas atsižvelgdamas į jų pelningumą. Kadangi didžiausia dalis BVP yra sukuriama paslaugų ir pramonės sektoriuose, tikslinga atlikti analizę koks analizuojamu laikotarpiu buvo ryšys tarp TUI į šių sektorių smulkesnias ekonomines veiklas ir tuose sektoriuose sukuriamo BVP.

2.10 lentelė

Lietuvos BVP paslaugų sektoriuje ir TUI paslaugų sektoriaus ekonominėse veiklose 2003-2009 metais (mln. Lt)

Metai	BVP, paslaugų sektoriuje mln. Lt.	TUI paslaugų sektoriaus veiklose, mln. Lt							
		Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas	Viešbučiai ir restoranai	Transportas ir sandėliavimas	Paštas ir telekomunikacijos	Finansinis tarpininkavimas	Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla	Švietimas, sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	Poilsio organizavimo, kultūrinė ir sportinė veikla
2003	32338,76	2453,66	225,02	451,57	1892,65	2155,59	1004,37	24,84	205,54
2004	35301,75	2584,20	195,08	493,29	1827,2	2337,76	1377,09	25,77	146,79
2005	40615,36	2636,90	212,40	342,40	2926,10	2944,10	1524,70	28,80	170,40
2006	46925,64	3085,00	201,80	335,40	2795,00	4603,80	2265,40	45,30	180,00
2007	56107,27	3980,80	263,19	682,31	3760,79	5945,96	2900,69	62,82	242,67
2008	64634,62	4491,52	307,38	567,15	4287,10	5335,49	3930,42	70,72	130,44
2009	57444,33	4498,23	245,05	676,08	4324,67	4926,67	4204,90	75,38	106,63

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Didžiausias BVP per analizuojamą laikotarpį buvo sukurtas paslaugų sektoriuje, taip pat šis sektorius sulaukė ir daugiausiai TUI. Paslaugų sektoriaus veiklos nevienodai patrauklios užsienio investuotojams, analizuojamu laikotarpiu daugiausiai paslaugų sektoriaus TUI sulaukė finansinis tarpininkavimas (27,61 proc. paslaugų sektoriaus TUI), didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas (23,19 proc. paslaugų sektoriaus TUI), paštas ir telekomunikacijos (21,32 proc. paslaugų sektoriaus TUI), nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla (16,82 proc. paslaugų sektoriaus TUI).

Mažiausiai patrauklios užsienio investuotojams buvo šios paslaugų sektoriaus veiklos: transportas ir sandėliavimas (3,47 proc. paslaugų sektoriaus TUI), viešbučiai ir restoranai (1,61 proc. paslaugų sektoriaus TUI), švietimas, sveikatos priežiūra ir socialinis darbas (0,33 proc. paslaugų sektoriaus TUI) bei poilsio organizavimo, kultūrinė ir sportinė veikla (0,07 proc. paslaugų sektoriaus TUI).

Atliekama BVP paslaugų sektoriuje (mln. Lt) ir TUI paslaugų sektoriaus veiklose (mln. Lt) daugianarė koreliacijos analizė (žr. 2.11 lentelę).

2.11 lentelė

Lietuvos BVP paslaugų sektoriuje ir TUI paslaugų sektoriaus ekonominėse veiklose koreliacinė matrica

	Veikla ¹	TUI paslaugų sektoriaus veiklose, mln. Lt							
		Veikla ²	Veikla ³	Veikla ⁴	Veikla ⁵	Veikla ⁶	Veikla ⁷	Veikla ⁸	Veikla ⁹
Veikla ¹	1								
Veikla ²	0,9655	1							
Veikla ³	0,8251	0,8129	1						
Veikla ⁴	0,6171	0,7631	0,6320	1					
Veikla ⁵	0,9601	0,9523	0,7793	0,6244	1				
Veikla ⁶	0,9278	0,8755	0,6841	0,5886	0,8696	1			
Veikla ⁷	0,9521	0,9854	0,7365	0,6848	0,9499	0,8426	1		
Veikla ⁸	0,9619	0,9921	0,7621	0,7328	0,9505	0,9072	0,9840	1	
Veikla ⁹	-0,2802	-0,3524	-0,1107	-0,0957	-0,3215	0,0207	-0,4732	-0,3130	1

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

¹ BVP, paslaugų sektoriuje mln. Lt.

² Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas

³ Viešbučiai ir restoranai

⁴ Transportas ir sandėliavimas

⁵ Paštas ir telekomunikacijos

⁶ Finansinis tarpininkavimas

⁷ Nekilnojamasis turtas, nuoma ir kita verslo veikla

⁸ Švietimas, sveikatos priežiūra

⁹ Poilsio organizavimo, kultūrinė ir sportinė veikla

Pabrauktu šriftu užfiksuoti nereikšmingi koreliacijos koeficientai

Koreliacinėje matricoje susikertant eilutei su stulpeliu pateikiami koreliacijos koeficientai (r). Tačiau tikslinga pirmiau įvertinti koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenis ir tuomet nustatyti ryšius tarp rodiklių, kurių koreliacijos koeficientai yra reikšmingi ($p < 0,05$).

2.12 lentelė

Koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenys

	Veikla ¹	TUI paslaugų sektoriaus veiklose, mln. Lt						
		Veikla ²	Veikla ³	Veikla ⁴	Veikla ⁵	Veikla ⁶	Veikla ⁷	Veikla ⁸
Veikla ¹	0,00041							
Veikla ²	0,02230	0,02621						
Veikla ³	0,13984	0,04593	0,12774					
Veikla ⁴	0,00059	0,00092	0,03883	0,13387				
Veikla ⁵	0,00257	0,00980	0,09006	0,16440	0,01096			
Veikla ⁶	0,00093	0,00004	0,05902	0,08957	0,00104	0,01730		
Veikla ⁷	0,00053	0,00001	0,04638	0,06095	0,00101	0,00478	0,00006	
Veikla ⁸	0,54267	0,43814	0,81306	0,83818	0,48185	0,96484	0,28344	0,49415

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Įvertinus koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenis nustatyta, jog ne visi koreliacijos koeficientai yra reikšmingi, todėl nereikšmingi koeficientai darbe nebus analizuojami. Reikšmingi koreliacijos koeficientai rodo, jog tarp tiriamų rodiklių yra tiesioginis ryšys. Labai stipri koreliacija pastebima tarp TUI didmeninės ir mažmeninės prekybos; švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinio darbo; pašto ir telekomunikacijų; nekilnojamo turto, nuomos ir kitos verslo veiklos; finansinio tarpininkavimo bei viešbučių ir restoranų veiklose ir BVP paslaugų sektoriuje. Tarpusavyje koreliuoja TUI paslaugų sektoriaus ekonominėse veiklose, vadinasi, TUI vienoje analizuojamų veiklų turi įtakos TUI tam tikroje kitoje ekonominėje veikloje.

Koreliacijos koeficientas ($R^2 = 0,932$) rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI didmeninės ir mažmeninės prekybos veikloje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriama paslaugų sektoriuje svyravimus. TUI didmeninės ir mažmeninės prekybos veikloje išaugus milijonu litų, BVP paslaugų sektoriuje turėtų išaugti 12,933 mln. Lt. Didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje TUI padidėjus 1 proc. BVP sukuriama paslaugose turėtų padidėti 0,92 proc. ($E=0,92$).

Koreliacijos koeficientas ($R^2 = 0,925$) rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinio darbo veikloje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriama paslaugų sektoriuje svyravimus. TUI švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinio darbo veikloje išaugus milijonu litų, BVP paslaugų sektoriuje turėtų išaugti 534,57 mln. Lt. Švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinio darbo srityje TUI padidėjus 1 proc. BVP sukuriama paslaugose turėtų padidėti 0,53 proc. ($E=0,53$).

Koreliacijos koeficientas ($R^2 = 0,922$) rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI pašto ir telekomunikacijų veikloje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriamo paslaugų sektoriuje svyravimus. TUI pašto ir telekomunikacijų veikloje išaugus milijonu litų, BVP paslaugų sektoriuje turėtų išaugti 11,21 mln. Lt. Pašto ir telekomunikacijų veikloje TUI padidėjus 1 proc. BVP sukuriamas paslaugose turėtų padidėti 0,74 proc. ($E=0,74$).

Koreliacijos koeficientas ($R^2 = 0,907$) rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI nekilnojamo turto, nuomos ir kitoje verslo veikloje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriamo paslaugų sektoriuje svyravimus. TUI nekilnojamo turto, nuomos ir kitoje verslo veikloje išaugus milijonu litų, BVP paslaugų sektoriuje turėtų išaugti 9,180 mln. Lt. Nekilnojamo turto ir nuomos veikloje TUI padidėjus 1 proc. BVP sukuriamas paslaugose turėtų padidėti 0,47 proc. ($E=0,47$).

Koreliacijos koeficientas ($R^2 = 0,861$) rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI finansinio tarpininkavimo veikloje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriamo paslaugų sektoriuje svyravimus. TUI finansinio tarpininkavimo veikloje turėtų išaugti milijonu litų, BVP paslaugų sektoriuje turėtų išaugti 7,393 mln. Lt. TUI padidėjus 1 proc. finansinio tarpininkavimo veikloje, BVP sukuriamas paslaugose turėtų padidėti 0,63 proc. ($E=0,63$).

Koreliacijos koeficientas ($R^2 = 0,681$) rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai prasminga, TUI viešbučių ir restoranų veikloje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriamo paslaugų sektoriuje svyravimus. TUI viešbučių ir restoranų veikloje turėtų išaugti milijonu litų, BVP paslaugų sektoriuje turėtų išaugti 253,79 mln. Lt. TUI padidėjus 1 proc. finansinio tarpininkavimo veikloje, BVP sukuriamas paslaugose turėtų padidėti 1,26 proc. ($E=1,26$).

Apibendrinant galima teigti, jog paslaugų sektoriaus veiklos nevienodai patrauklios investuotojams, daugiausiai paslaugų sektoriaus TUI sulaukė finansinis tarpininkavimas, mažiausiai – švietimas, sveikatos priežiūra ir socialinis darbas bei poilsio organizavimo, kultūrinė ir sportinė veikla. Stipriausias ryšys užfiksuotas tarp TUI finansinio tarpininkavimo ir BVP sukuriamo paslaugų sektoriuje ($r=0,966$). Tarpusavyje koreliuoja TUI paslaugų sektoriaus ekonominėse veiklose, vadinasi, TUI vienoje analizuojamų veiklų turi įtakos TUI tam tikroje kitoje ekonominėje veikloje. TUI paslaugų sektoriaus ekonominėse veiklose svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriamo paslaugų sektoriuje svyravimus, labiausiai BVP sukuriamo paslaugų sektoriuje kitimą lemia TUI didmeninės ir mažmeninės prekybos svyravimai. TUI švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinio darbo veikloje išaugus milijonu litų, BVP paslaugų sektoriuje turėtų išaugti labiausiai, TUI finansinio tarpininkavimo veikloje išaugus milijonu litų, BVP paslaugų sektoriuje turėtų išaugti mažiausiai (7,393 mln. Lt). BVP sukuriamas paslaugose procentine verte labiausiai padidėja kuomet TUI 1 proc. padidėja viešbučių ir restoranų veikloje

(1,26 proc.), didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje (0,92 proc), mažiausiai – TUI nekilnojamo turto, nuomos ir kitoje verslo veikloje (0,47 proc.).

Antroje vietoje pagal TUI srauto dydį ir sukuriamą BVP yra pramonės sektorius. Tačiau kaip ir paslaugų sektoriuje, taip ir pramonėje, ne visos veiklos yra vienodai patrauklios investuotojams. Daugiausiai pramonės sektoriui tenkančių investicijų tiesioginiai užsienio investuotojai investavo į apdirbamąją gamybą (78,57 proc.), elektros, dujų ir vandens tiekimą (20,05 proc.), mažiausiai investuota į kasybą ir karjerų eksploatavimą (1,38 proc.). Pateikiamas BVP sukuriamas pramonės sektoriuje ir TUI pramonės sektoriaus veiklose.

2.13 lentelė

**Lietuvos BVP pramonės sektoriuje ir TUI pramonės sektoriaus ekonominėse veiklose
2003-2009 metais (mln. Lt)**

Metai	BVP sukuriamas pramonėje, mln. Lt.	TUI pramonės sektoriaus veiklose, mln. Lt		
		Kasyba ir karjerų eksploatavimas	Apdirbamoji gamyba	Elektros, dujų ir vandens tiekimas
2003	12491,14	115,13	4260,17	604,919
2004	14638,05	140,05	5503,20	1199,06
2005	16494,02	159,70	9457,60	2994,40
2006	17985,86	156,40	11510,30	3049,10
2007	19772,21	187,22	12586,80	3206,20
2008	21568,02	149,10	7114,50	2402,68
2009	16934,48	717,40	8919,98	2710,80

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Pagal 2.13 lentelėje pateiktus duomenis atliekama BVP pramonės sektoriuje (mln. Lt) ir TUI pramonės sektoriaus veiklose (mln. Lt) daugianarė koreliacijos analizė.

2.14 lentelė

**Lietuvos BVP pramonės sektoriuje ir TUI pramonės sektoriaus ekonominėse veiklose
koreliacinė matrica (mln. Lt)**

		BVP sukuriamas pramonėje, mln. Lt.	TUI, mln. Lt		
			Kasyboje ir karjerų eksploatavime	Apdirbamojoje gamyboje	Elektros, dujų ir vandens tiekime
BVP sukuriamas pramonėje, mln. Lt.		1			
TUI, mln. Lt	Kasyboje ir karjerų eksploatavime	0,04364	1		
	Apdirbamojoje gamyboje	0,60496	0,15509	1	
	Elektros, dujų ir vandens tiekime	0,73558	0,26284	0,92750	1

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Pabrauktu šriftu užfiksuoti nereikšmingi koreliacijos koeficientai, kurie darbe nebus analizuojami.

Koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenys

		BVP sukuriamas pramonėje, mln. Lt.	TUI, mln. Lt	
			Kasyboje ir karjerų eksploatavime	Apdirbamojoje gamyboje
TUI, mln. Lt	Kasyboje ir karjerų eksploatavime	0,92597		
	Apdirbamojoje gamyboje	0,15009	0,73985	
	Elektros, dujų ir vandens tiekime	0,05952	0,56904	0,00261

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Įvertinus koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenis nustatyta, jog koreliacijos koeficientas yra reikšmingas tarp TUI elektros, dujų ir vandens tiekimo veikloje ir TUI apdirbamosios gamybos veikloje. Fišerio kriterijus yra reikšmingas ir tiriamojo faktoriaus įtaką galima laikyti įrodyta. Determinacijos koeficientas ($R^2 = 0,860$) rodo, jog regresinė išraiška yra statistškai labai prasminga, TUI elektros, dujų ir vandens tiekimo veikloje svyravimai didžia dalimi lemia TUI apdirbamosios gamybos veikloje svyravimus. TUI elektros, dujų ir vandens tiekimo veikloje išaugus milijonu litų, TUI apdirbamosios gamybos veikloje turėtų išaugti 2,689 mln. Lt. Elektros, dujų ir vandens tiekimo veikloje TUI padidėjus 1 proc., apdirbamojoje gamyboje TUI turėtų padidėti 0,82 proc. ($E=0,82$).

Apibendrinant galima teigti, jog pramonėje ne visos ekonominės veiklos yra vienodai patrauklios investuotojams. Daugiausia pramonės sektoriui tenkančių TUI tiesioginiai užsienio investuotojai investavo į apdirbamąją gamybą, mažiausiai investuota į kasybą ir karjerų eksploatavimą. Patikrinus koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenis buvo nustatyta, jog ryšiai tarp TUI pramonės sektoriaus ekonominėse veiklose ir BVP sukuriama pramonėje yra atsitiktiniai. Užfiksuotas vienintelis reikšminis koreliacinis ryšys užfiksuotas tarp TUI elektros, dujų ir vandens tiekimo veiklos ir TUI apdirbamojoje gamyboje.

TUI nevienodai pasiskirsčiusios ne tik pagal ekonomines veiklas, bet ir pagal apskritis. Patraukliausios užsienio investuotojams analizuojamu laikotarpiu buvo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, o nuo 2005 metų ir Telšių apskritis, kitos apskritys pritraukė kur kas mažiau investicijų nei minėtosios. Nuo apskrityje sukuriama BVP priklauso ir apskrities gyventojų gerovė, nes gamyba – gyventojų pajamų šaltinis, užtikrinantis saugų ir pilnavertį piliečių gyvenimą. Vidutiniškai didžiausią dalį šalies BVP sukūrė Vilniaus apskritis – 37,29 proc., beveik du kartus mažesnę šalies BVP dalį sukūrė Kauno apskritis – 19,18 proc., Klaipėdos apskritis kasmet vidutiniškai sukūrė 11,60 proc. BVP. Kitos Lietuvos apskritys sukūrė kur kas mažiau šalies BVP: Šiaulių – 7,69 proc., Panevėžio – 6,62 proc., Telšių – 4,38 proc., Utenos – 4,37 proc., Alytaus – 3,61 proc., Marijampolės – 3,40 proc., Tauragės – 1,86 proc. Atsižvelgiant į rodiklių dinamiką daroma prielaida, jog TUI apskrityse daro įtaką apskrityse sukuriamam BVP.

Prielaidai pagrįsti, įvertinamas ryšys tarp TUI apskrityse ir jose sukuriama BVP (žr. 2.16 lentelę).

2.16 lentelė

TUI Lietuvos apskrityse ir jose sukuriama BVP ryšio įvertinimas 2003-2009 metais (mln.Lt)

Apskritis		Metai							r	p
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009		
Alytaus	TUI, mln. Lt	189,60	170,60	396,60	417,20	445,40	373,90	346,00	0,69899	0,08053
	BVP, mln. Lt	2172,13	2325,96	2596,57	2873,80	3391,56	3822,63	3054,04		
Kauno	TUI, mln. Lt	1849,40	1886,90	2584,50	2455,80	3925,20	3189,30	3939,10	0,80129	0,03027
	BVP, mln. Lt	10923,29	11913,24	13881,97	15883,67	18919,81	21584,71	17359,31		
Klaipėdos	TUI, mln. Lt	1547,40	1743,30	2159,30	2158,50	2891,00	3259,30	3168,00	0,970285	0,00028
	BVP, mln. Lt	6663,82	7173,48	8412,86	9609,74	11314,77	12691,88	11175,53		
Marijampolės	TUI, mln. Lt	78,10	112,00	100,80	98,30	92,80	138,00	322,10	0,34477	6,1E-06
	BVP, mln. Lt	2025,45	2161,55	2433,76	2791,59	3186,53	3623,80	3030,07		
Panevėžio	TUI, mln. Lt	678,50	728,30	683,50	522,10	588,50	571,90	466,90	-0,56948	0,18203
	BVP, mln. Lt	3951,19	4474,18	4914,77	5200,12	5835,53	6706,50	5401,52		
Šiaulių	TUI, mln. Lt	187,20	193,70	276,60	387,60	434,20	490,20	486,80	0,92582	0,00276
	BVP, mln. Lt	4386,68	4996,23	5541,13	6264,27	7389,75	8202,03	6639,18		
Tauragės	TUI, mln. Lt	22,60	21,50	27,00	32,40	63,50	56,90	47,50	0,90047	0,00568
	BVP, mln. Lt	1145,40	1220,22	1317,49	1465,79	1748,99	1968,13	1686,84		
Telšių	TUI, mln. Lt	767,90	1171,60	3825,30	6316,50	5878,20	1510,50	3045,60	0,35503	0,43453
	BVP, mln. Lt	2463,33	2852,38	3202,73	3508,34	4223,23	4644,43	3672,72		
Utenos	TUI, mln. Lt	251,70	218,40	266,40	239,70	329,90	340,30	346,80	0,85693	0,01374
	BVP, mln. Lt	2684,83	2855,49	3185,67	3417,47	3942,68	4566,15	3859,92		
Vilniaus	TUI, mln. Lt	8127,00	9946,30	13575,80	16296,50	20855,20	22110,10	21527,10	0,96771	0,00035
	BVP, mln. Lt	20543,31	22725,13	26573,42	31778,02	38185,89	43672,39	35646,80		

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Apskaičiavus koreliacijos koeficientus ir patikrinus jų patikimumą, nustatyta, jog analizuojamu laikotarpiu labai stiprus ir tiesioginis ryšys tarp TUI apskrityje ir jose sukuriama BVP buvo Klaipėdos, Vilniaus, Šiaulių ir Tauragės apskrityse.

Determinacijos koeficientas ($R^2 = 0,942$) rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI Klaipėdos apskrityje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriama apskrityje svyravimus. TUI Klaipėdos apskrityje išaugus milijonu litų, BVP apskrityje turėtų išaugti 3,198 mln. Lt, TUI išaugus 1 procentu, apskrityje sukuriama BVP turėtų išaugti 0,81 proc. ($E=0,81$).

Determinacijos koeficientas ($R^2 = 0,936$) rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI Vilniaus apskrityje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriama apskrityje svyravimus. TUI Vilniaus apskrityje išaugus milijonu litų, BVP apskrityje turėtų išaugti 1,435 mln. Lt, TUI išaugus 1 procentu, apskrityje sukuriama BVP turėtų išaugti 0,74 proc. ($E=0,74$).

Determinacijos koeficientas ($R^2 = 0,853$) rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI Šiaulių apskrityje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriama apskrityje

svyravimus. TUI Šiaulių apskrityje išaugus mln. litų, BVP apskrityje turėtų išaugti 9,449 mln. Lt, TUI išaugus 1 procentu, apskrityje sukuriamas BVP turėtų išaugti 0,53 proc. ($E=0,53$).

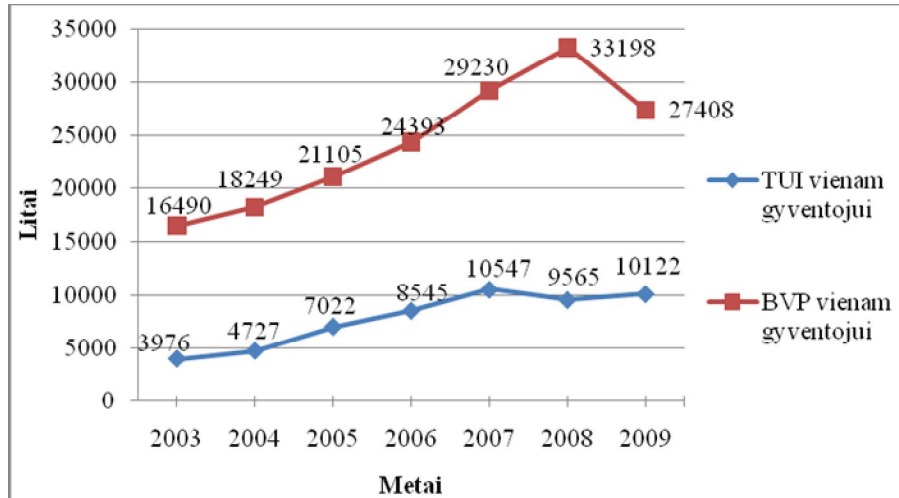
Determinacijos koeficientas ($R^2 = 0,877$) rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI Tauragės apskrityje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriamo apskrityje svyravimus. TUI Tauragės apskrityje išaugus milijonu litų, BVP apskrityje turėtų išaugti 16,639 mln. Lt, TUI išaugus 1 procentu, apskrityje sukuriamas BVP turėtų išaugti 0,43 proc. ($E=0,43$).

Stiprus ir tiesioginis ryšys tarp TUI apskrityje ir jose sukuriamo BVP buvo Utenos ir Kauno apskrityse. TUI Utenos apskrityje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriamo apskrityje svyravimus. TUI Utenos apskrityje išaugus mln. litų, BVP apskrityje turėtų išaugti 10,735 mln. Lt, TUI išaugus 1 procentu, apskrityje sukuriamas BVP turėtų išaugti 0,87 proc. ($E=0,87$). TUI Kauno apskrityje svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriamo apskrityje svyravimus. TUI Kauno apskrityje išaugus mln. litų, BVP apskrityje turėtų išaugti 3,495 mln. Lt, TUI išaugus 1 procentu, apskrityje sukuriamas BVP turėtų išaugti 0,63 proc. ($E=0,63$). Linijinės priklausomybės tarp TUI ir BVP Marijampolės apskrityje nustatyti nepavyko, kadangi koreliacijos koeficiento reikšmė yra mažesnė negu 0,04. Koreliacijos koeficientai tarp TUI Alytaus, Panevėžio ir Telšių apskričių ir jose sukuriamo BVP nereikšmingi, todėl išsamiau magistro baigiamajame darbe neanalizuojami.

Apibendrinant galima teigti, jog patraukliausios užsienio investuotojams analizuojamu laikotarpiu buvo Klaipėdos, Vilniaus, Šiaulių ir Tauragės apskritys. Daugiausiai TUI pritraukė Vilniaus apskritis, kurioje kasmet buvo sukuriamas vidutiniškai didžiausias BVP (38,07 proc.). Apskritys, gavusios mažiausią kiekį TUI sukūrė mažiausia BVP (Marijampolės – 0,16 proc., Tauragės – 0,05 proc.). Labai stiprus, tiesioginis ir reikšminis ryšys tarp TUI apskrityse ir jose sukuriamo BVP buvo Vilniaus, Šiaulių, Tauragės ir Klaipėdos apskrityse, pastarojoje užfiksuotas stipriausias koreliacinis ryšys. TUI svyravimai labiausiai lemia BVP svyravimus Klaipėdos apskrityje. TUI apskrityje išaugus milijonu litų, BVP labiausiai turėtų išaugti Tauragės apskrityje (16,639 mln. Lt), mažiausiai – Vilniaus apskrityje (1,435 mln. Lt). Apskrityse TUI išaugus 1 procentu, BVP procentine verte labiausiai išauga Utenos apskrityje (0,87 proc.), mažiausiai – Tauragės apskrityje (0,43 proc.). TUI apskrityse daro įtaką apskrityse sukuriamam BVP.

Išsiaiškinus TUI daromą įtaką BVP šalyje, atskiruose sektoriuose, jų ekonominėse veiklose ir apskrityse, tikslinga ieškoti ryšio tarp TUI vienam gyventojui ir BVP vienam gyventojui.

Pateikiama gyventojų dinamika analizuojamu laikotarpiu (žr. 2.10 pav.).

2.10 pav. TUI ir BVP vienam Lietuvos gyventojui dinamika 2003-2009 metais (litais)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Kaip matyti iš pateikto paveikslo, TUI vienam gyventojui visu tiriamuoju laikotarpiu didėjo iki 2007 metų pabaigos, o 2008 m. – sumažėjo 9,31 proc., 2009 m. – išaugo 5,82 proc., lyginant su ankstesniais metais, tačiau nepasiekė 2007 metų TUI vienam gyventojui lygio. BVP vienam gyventojui didėjo iki 2008 metų pabaigos, tačiau 2009 metais rodiklis sumažėjo 21,13 proc. TUI vienam gyventojui augo didesniais tempais, nei BVP vienam gyventojui iki 2007 metų pabaigos, o 2008 metų BVP vienam gyventojui buvo didesnis negu TUI vienam gyventojui. TUI vienam gyventojui analizuojamu laikotarpiu išaugo 2,5 karto (6146,00 Lt). Tuo tarpu BVP vienam gyventojui 2003-2009 metų laikotarpiu išaugo 1,7 karto (10918 Lt).

2005 metais užfiksuotas didžiausias TUI vienam gyventojui augimo tempas – 48,55 proc., nors pastaraisiais metais mūsų šalis buvo autsaiderė tarp naujųjų ES narių pagal TUI srautus, tenkančius vienam gyventojui, BVP vienam gyventojui išaugo 15,65 proc. 2007 m. kuomet TUI vienam gyventojui išaugo 23,43 proc., užfiksuotas didžiausias BVP vienam gyventojui augimo tempas – 19,83 proc.

Atsižvelgiant į TUI ir BVP vienam gyventojui kitimo tendencijas, daroma prielaida, jog TUI vienam gyventojui turi įtakos BVP vienam gyventojui, todėl nustatomas kiekybinis ryšys tarp rodiklių. Atlikta koreliacija nustatys ar yra ryšys tarp TUI vienam gyventojui ir BVP vienam gyventojui, parodys ryšio kryptį ir stiprumą, o regresija konkretizuos ryšio tarp TUI vienam gyventojui ir BVP vienam gyventojui formą (žr. 2 priedo antrą paveikslą).

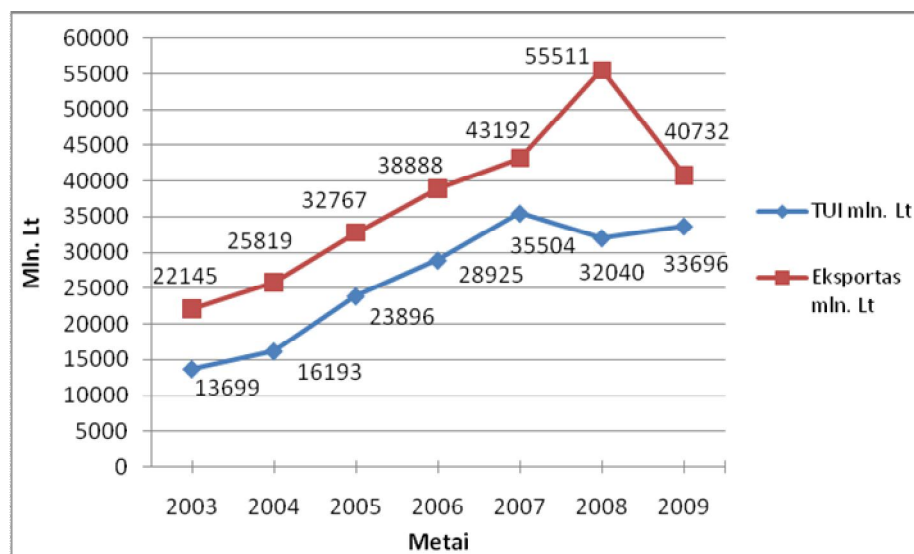
Gautas koreliacijos koeficientas ($r=0,916$), rodo, jog ryšys tarp vienam gyventojui TUI ir BVP vienam gyventojui yra labai stiprus ir tiesioginis, vadinasi išaugus TUI vienam gyventojui, turėtų išaugti ir BVP vienam gyventojui. Patikrinus koreliacijos koeficiento reikšmingumo lygmenį ($p=0,00001$; $p<0,05$), nustatyta, jog koreliacijos koeficientas yra reikšmingas.

Determinacijos koeficientas ($R^2 = 0,839$) rodo, jog regresinė išraiška yra statistškai labai prasminga, vienam gyventojui svyravimai didžia dalimi lemia BVP vienam gyventojui svyravimus. Gautas regresijos lygties $y = 7795 + 2,1193x$, regresijos koeficientas prie x rodo, jog TUI vienam gyventojui išaugus milijonu litų, BVP vienam gyventojui turėtų išaugti 2,1193 mln. Lt. Elastingumo koeficientas (E) lygus 0,68, o tai reiškia, jog TUI vienam gyventojui padidėjus 1 proc. BVP vienam gyventojui padidėja 0,68 proc.

Apibendrinant galima teigti, jog TUI vienam gyventojui augo didesniais tempais iki 2007 metų pabaigos, nei BVP vienam gyventojui, o nuo 2008 metų – priešingai. TUI vienam gyventojui turi įtakos BVP vienam gyventojui. Ryšys tarp TUI vienam gyventojui ir BVP vienam gyventojui yra labai stiprus, tiesioginis ir reikšminis. TUI vienam gyventojui svyravimai didžia dalimi lemia BVP vienam gyventojui kitimą ($R^2 = 0,839$). TUI vienam gyventojui išaugus milijonu litų, BVP vienam gyventojui turėtų išaugti 2,1193 mln. Lt. TUI vienam gyventojui padidėjus 1 proc. BVP vienam gyventojui turėtų padidėti 0,68 proc.

2.3.2. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka eksportui

TUI pritraukimas susijęs su lietuviškų prekių eksportu. TUI įmonėse įdiegia aukštesnes technologijas, o tai teigiamai veikia įmonių produktyvumą, naujos įmonės atitinka regiono vystymosi kryptis, stiprina verslo sritis į kurias investuojama, dažnai į tas, kurių regione trūksta. Įdiegus naujas technologijas bei padidėjus įmonių produktyvumui, pagaminama daugiau kokybiškų produktų, kurie pateikiami ne tik vietinėje rinkoje, bet ir yra eksportuojami į kitas šalis. Ilgalaiškės sparčios Lietuvos ūkio plėtros būtina sąlyga yra spartus eksporto augimas. Daroma prielaida, jog TUI didina eksporto apimtį šalyje, tai pagrindžiant atliekama TUI įtaka eksportui. 2.11 pav. pateikiama TUI ir eksporto dinamika analizuojamu laikotarpiu.

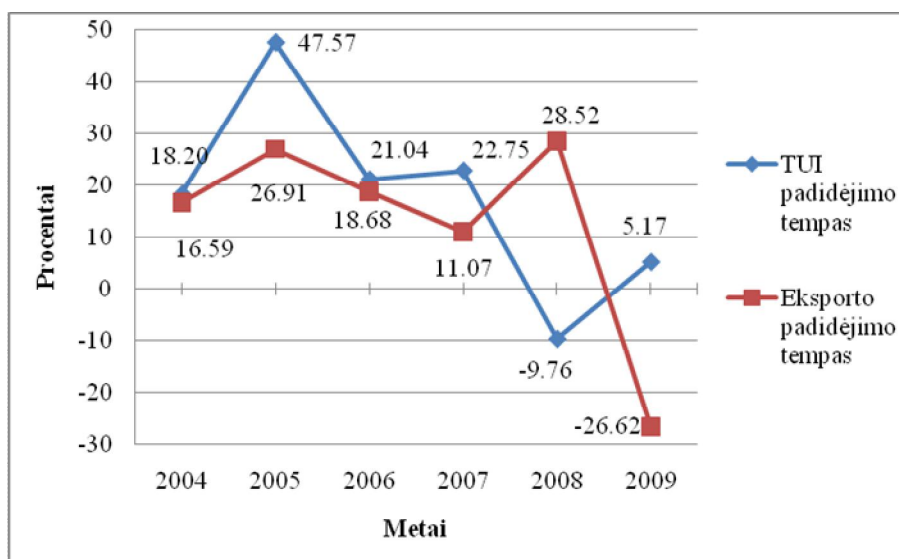
2.11 pav. TUI ir eksporto Lietuvoje dinamika 2003-2009 metais (mln. Lt)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Iš pateikto paveikslo matyti, jog TUI srautas didėjo visu analizuojamu laikotarpiu, išskyrus 2008 metus, kuomet palyginus su ankstesniais metais, TUI srautas sumažėjo 9,8 proc., Lietuvos įmonių sukauptos TUI per 2009 metus pasipildė 5,2 proc. kaip jau buvo minėta, tam nemažą įtaką turėjo nuolat kintančios užsienio kapitalo valdomų įmonių akcijų kainos. Lietuvos integracija į ES suaktyvino užsienio prekybą, pagerėjusios gaminių išvežimo sąlygos suteikė stiprų postūmį prekių eksportui, kuris didėjo iki 2008 metų pabaigos.

Puikūs eksporto rodikliai tarytum liudijo gerėjantį šalies įmonių konkurencingumą, tačiau 2009 metais užfiksuotas 26,62 proc. rodiklio sumažėjimas. Per analizuojamą laikotarpį TUI išaugo 145,97 proc., tuo tarpu eksportas – 83,93 proc. Daugumos prekių grupių eksporto didžioji dalis teko Europos Sąjungai.

2.12 paveiksle pateikiamas TUI ir eksporto padidėjimo tempas procentais.

2.12 pav. TUI ir eksporto Lietuvoje padidėjimo tempas 2003-2009 metais (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Iš pateikiamo paveikslo matyti, jog abu rodikliai analizuojamu laikotarpiu kito ne vienodais tempais. 2004 m. eksportas padidėjo mažesniu tempu nei TUI, nors eksportas irgi didėjo gana sparčiai dėka šalies įmonėms atsivėrusių naujų galimybių, Lietuvai įstojus į ES, tais metais eksportas padidėjo 16,59 proc., TUI – 18,20 proc. 2005 m. užfiksuotas didžiausias TUI padidėjimo tempas, TUI išaugo 47,57 proc., eksportas – 26,91 proc. Aukštą prekių eksporto augimo tempą lėmė kelios priežastys: mineralinių produktų ir trąšų kainų kilimas pasaulio biržose, didelės investicijos į plastikų gamybą bei dėka integracijos į ES atsivėrusios naujos galimybės maisto pramonei ir žemės ūkiui. Ypač palanki situacija 2005 m. susiklostė naftos produktų gamintojams – pasaulyje trūko gamybinių pajėgumų ir iki rekordinių aukštumų pakilo produkcijos kainos, todėl mineralinių produktų eksportas pašoko beveik 40 proc., o jų dalis visame prekių eksporte viršijo ketvirtadalį. Tačiau dar sparčiau plėtojosi plastikų išvežimas, per

metus padidėjęs apie 1,5 karto. Tai lėmė ne tik ženklus gamybos pajėgumų išplėtimas Lietuvoje, bet ir reeksperto šuolis. Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto beveik 80 proc. užtikrina apdirbamoji pramonė, kurios didelė dalis gaminių konkuravo su kinų prekėmis. Be to, šio šalies ūkio sektoriaus dauguma įmonių gamina nedidelės pridėtinės vertės prekes (jo bendrojoje produkcijoje pridėtinės vertės dalis nesiekė trečdaliu), o tokiai gamybai buvo ypač nepalankus žaliavų brangimas, kurio tendencija pasaulyje stiprėjo dėl gamybos Kinijoje sparčios plėtros.

2008 m. užfiksuotas didžiausias eksporto padidėjimo tempas, eksportas išaugo 28,52 proc., TUI sumažėjo 9,76 proc., 2006 m. TUI padidėjo 21,04 proc., eksportas – 18,68 proc., 2007 m. TUI padidėjo 22,75 proc. eksportas – 11,07 proc. Šeštus metus iš eilės itin sparčiai augo maisto produktų išvežimas, 2008 metais padidėjęs penktadaliu, nedaug mažesnis ir metalo dirbinių rodiklis, o dėl labai pakilusių kainų chemijos pramonės gaminių eksporto vertė buvo net pusantro karto didesnė nei prieš metus. Tuo tarpu kelerius metus dinamiškumu pasižymėjusio plastikų, medienos dirbinių bei baldų eksporto metinis prieaugis 2008 metais tapo neigiamas, smuko ir tekstilės gaminių išvežimas. Nepaisant pablogėjusių eksporto rezultatų, tik šios trys prekių grupės ir maisto produktai praėjusiais metais turėjo teigiamą balansą, o užsienio prekyba kitomis apžvelgiamomis prekių grupėmis buvo ženkliai deficitinė. Analizuojant 2008 metų lietuviškos kilmės gaminių eksporto pokyčius ir lyginant su bendrais atitinkamais rodikliais matyti nemaži skirtumai: mašinų ir įrengimų eksporto augimą pakeitė ženklus smukimas; gerokai pablogėjo tekstilės dirbinių, medienos dirbinių ir plastikų išvežimo rodikliai, maždaug trečdaliu sumažėjo maisto produktų ir metalo dirbinių eksporto metiniai prieaugiai.

2009 m. rodikliai kito priešinga linkme, eksportas sumažėjo 26,62 proc., TUI padidėjo 5,17 proc. Kaip matyti, TUI padidėjimo tempai buvo spartesni nei eksporto iki 2007 metų pabaigos, o paskutiniaisiais dvejais analizuojamaisiais metais eksporto kitimo tempai buvo didesni nei TUI. Spartus darbo jėgos pabrangimas 2008 metais, o 2009 metais – atpigimas ir didėjanti infliacija pasėjo nerimą, kad šalies ūkis ima prarasti konkurencingumą užsienio rinkose, todėl prekių eksporto plėtros tempas gerokai smuktelėjo 2009 metais, o užsienio prekybos deficitas smarkiai išaugo. Lietuvos eksporto bendras perspektyvas blogino ir menkos pastarojo meto materialinės investicijos į apdirbamąją pramonę bei išsekęs atitinkamų tiesioginių užsienio investicijų srautas, todėl investicijų skatinimas ir TUI pritraukimas į eksportuojančius sektorius turėtų tapti strateginiu valstybės uždaviniu.

Patikrinant prielaidą, jog TUI didina eksportą, nustatytas kiekybinis ryšys tarp rodiklių. Atlikta koreliacija nustatys ar yra ryšys tarp TUI ir eksporto, parodys ryšio kryptį ir stiprumą, o regresija konkretizuos ryšio tarp TUI ir eksporto formą. Šiuo atveju TUI daro įtaką eksportui (žr. 2 priedo trečią paveiklą).

Gautas koreliacijos koeficientas ($r=0,851$), rodo, jog ryšys tarp TUI ir eksporto yra labai stiprus ir tiesioginis, vadinasi išaugus TUI, turėtų išaugti ir eksportas. Patikrinus koreliacijos koeficiento reikšmingumo lygmenį ($p=0,015$; $p<0,05$), nustatyta, jog koreliacijos koeficientas yra reikšmingas. Determinacijos koeficientas ($R^2 = 0,754$) rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga, TUI svyravimai didžia dalimi turėtų lemti eksporto svyravimus. Gautas regresijos lygties $y = 7180,6 + 1,135x$, regresijos koeficientas rodo, jog TUI išaugus milijonu litų, eksportas turėtų išaugti 1,135 mln. Lt. Elastingumo koeficientas (E) lygus 0,81, o tai reiškia, jog TUI padidėjus 1 proc. eksportas padidėja 0,81 proc.

Siekiant detaliau įvertinti TUI įtaką eksportui, tikslinga ieškoti ryšio tarp TUI ūkio sektoriuose ir eksporto.

2.17 lentelė

Eksportas ir TUI Lietuvos ūkio sektoriuose 2003-2009 metais (mln. Lt)

Metai	Eksportas, mln. Lt.	TUI ūkio sektoriuose, mln. Lt			
		Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	Statyba	Pramonė	Paslaugos
2003	22145	111,74	158,71	4980,23	8448,74
2004	25819	127,77	194,13	6982,93	8887,73
2005	32767	168,10	283,00	12611,70	10832,99
2006	38888	170,30	474,80	14715,80	13563,70
2007	43192	195,88	549,00	15980,22	18778,83
2008	55511	295,73	1057,82	9666,28	21020,61
2009	40732	303,04	1033,76	11702,52	20656,54

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Remiantis 2.17 lentelės duomenimis, tiriama tarpusavio ryšio priklausomybė (koreliacija) tarp TUI ūkio sektoriuose ir eksporto, sudaroma koreliacinė matrica.

2.18 lentelė

TUI Lietuvos ūkio sektoriuose ir eksporto koreliacinė matrica

	Eksportas, mln. Lt	TUI ūkio sektoriuose, mln. Lt			
		ŽŪ, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	Statyba	Pramonė	Paslaugos
Eksportas, mln. Lt	1				
TUI ūkio sektoriuose, mln. Lt	ŽŪ, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	0,84305	1		
	Statyba	0,86502	0,98751	1	
	Pramonė	<u>0,53026</u>	<u>0,31987</u>	<u>0,30272</u>	1
	Paslaugos	0,90595	0,92999	0,94533	<u>0,50520</u>

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Gauti koreliacijos koeficientai rodo, jog ryšys tarp TUI ekonominės veiklos srityse ir eksporto yra labai stiprūs ir tiesioginiai. Nustatomas Fišerio kriterijaus reikšmingumo lygmuo.

2.19 lentelė

Koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenys

	Eksportas, mln. Lt	TUI žemės ūkyje, mln. Lt	TUI statyboje, mln. Lt	TUI pramonėje, mln. Lt
TUI žemės ūkyje, mln. Lt	0,01719			
TUI statyboje, mln. Lt	0,01193	0,00003		
TUI pramonėje, mln. Lt	<u>0,22081</u>	<u>0,48430</u>	<u>0,50929</u>	
TUI paslaugose, mln. Lt	0,00494	0,00239	0,00130	<u>0,24746</u>

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Patikrinus koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenis nustatyta, jog ne visi koeficientai yra reikšmingi ($p < 0,05$). Tiriomojo faktoriaus įtaka galima laikyti įrodyta tik tuo atveju, jei Fišerio kriterijus yra reikšmingas ($p < 0,05$).

Užfiksuotas stipriausias ryšys tarp TUI paslaugų sektoriuje ir eksporto, stiprūs ryšiais nustatyti tarp TUI statybos sektoriuje bei TUI žemės ūkio sektoriuje bei eksporto. Tarpusavyje koreliuoja TUI skirtinguose sektoriuose, labai stiprus ryšys užfiksuotas tarp TUI statybos sektoriuje ir TUI žemės ūkio sektoriuje taip pat TUI paslaugų sektoriuje ir žemės ūkio bei statybos sektoriuose.

TUI svyravimai paslaugų sektoriuje didžia dalimi lemia eksporto kitimą ($R^2 = 0,821$). TUI sektoriuje išaugus milijonu litų, eksportas turėtų išaugti 1,858 mln. Lt. Paslaugų sektoriuje TUI padidėjus 1 proc. eksportas turėtų padidėti 0,73 proc. ($E=0,73$).

TUI statybos sektoriuje svyravimai didžia dalimi lemia eksporto svyravimus. Determinacijos koeficientas ($R^2 = 0,748$) rodo, jog regresinė išraiška yra statiškai labai prasminga. TUI sektoriuje išaugus milijonu litų, eksportas turėtų išaugti 25,944 mln. Lt. Statybos sektoriuje TUI padidėjus 1 proc. eksportas turėtų padidėti 0,38 proc. ($E=0,38$).

TUI žemės ūkio sektoriuje svyravimai didžia dalimi lemia eksporto svyravimus ($R^2 = 0,711$). TUI šiame sektoriuje išaugus milijonu litų, eksportas turėtų išaugti 125,12 mln. Lt. Žemės ūkio sektoriuje TUI padidėjus 1 proc. eksportas padidėja 0,66 proc. ($E=0,66$).

TUI pramonės sektoriuje svyravimai neturėtų lemti eksporto svyravimų, kadangi koreliacijos koeficientas nėra reikšminis.

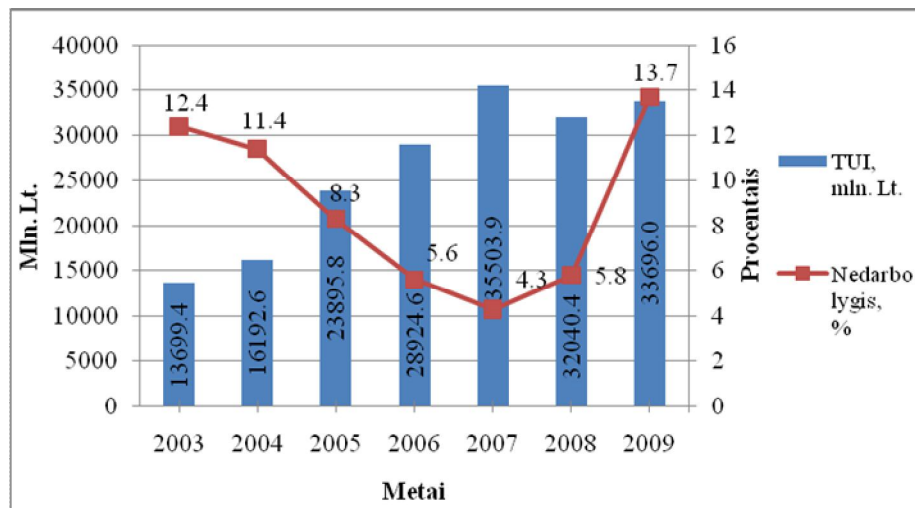
Apibendrinat galima teigti, jog analizuojamu laikotarpiu sukauptų TUI kitimo tempai buvo spartesni nei eksporto iki 2007 metų pabaigos, o nuo 2008 metų – atvirkščiai. 2005 m. užfiksuotas didžiausias TUI padidėjimas (47,57 proc.), 2008 – eksporto (28,52 proc.). Ryšys tarp TUI ir eksporto yra labai stiprus, tiesioginis ir reikšminis. TUI svyravimai didžia dalimi lemia eksporto kitimą. TUI didina eksporto apimtį šalyje, kadangi TUI įmonėse įdiegia aukštesnes technologijas, kurios teigiamai veikia įmonių produktyvumą, pagaminama daugiau kokybiškų

produktų, naujos įmonės atitinka regiono vystymosi kryptis, stiprina verslo sritis į kurias investuojama, dažnai į tas, kurių regione trūksta. Labai stiprūs, tiesioginiai ir reikšminiai ryšiai egzistuoja tarp TUI paslaugų, statybos bei žemės ūkio sektoriuose ir eksporto. Eksportas procentine išraiška labiausiai padidėjęs, TUI 1 proc. padidėjęs paslaugų sektoriuje, mažiausiai – statybos sektoriuje. TUI svyravimai ūkio sektoriuose didžia dalimi lemia eksporto svyravimus, TUI svyravimai paslaugų sektoriuje labiausiai lemia eksporto kitimą ($R^2 = 0,9648$). Eksportas labiausiai išaugtų milijoną litų investavus į žemės ūkio sektorių, mažiausiai – paslaugų sektorių. Tolimesnė prekių ir paslaugų eksporto, o iš esmės ir visos ekonomikos, raida stipriai priklausys nuo to, kaip pavyks paskatinti investicijas į šalies ūkio eksportuojančius sektorius.

2.3.3. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka darbo rinkos rodikliams

Lietuvos ekonomikos išsivystymo lygį leidžia įvardinti gyventojų užimtumo ir nedarbo rodikliai. Gyventojų užimtumo ir nedarbo problemoms poveikį daro TUI, todėl pirmiausia svarbu įvertinti kokį poveikį TUI daro nedarbo lygiui. Nedarbo lygis kyla visoje ES, ir jo vidurkis didėja labai sparčiai, tačiau Lietuvos nedarbo lygio rodiklis yra vienas didžiausių ES.

2.13 paveiksle pavaizduota TUI ir nedarbo lygio dinamika 2003-2009 metais.

2.13 pav. TUI ir nedarbo lygio Lietuvoje dinamika 2003-2009 metais (mln. Lt, proc.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Kaip matyti iš aukščiau pateikto paveikslo, TUI ir nedarbo lygis kito priešinga linkme iki 2007 metų pabaigos, 2009 metais užfiksuotas TUI ir nedarbo lygio augimas, lyginant su praėjusių metų rodikliais. TUI per analizuojamą laikotarpį išaugo 2,5 karto, kasmet užfiksuotas vidutinis 17,50 proc. kitimo tempas.

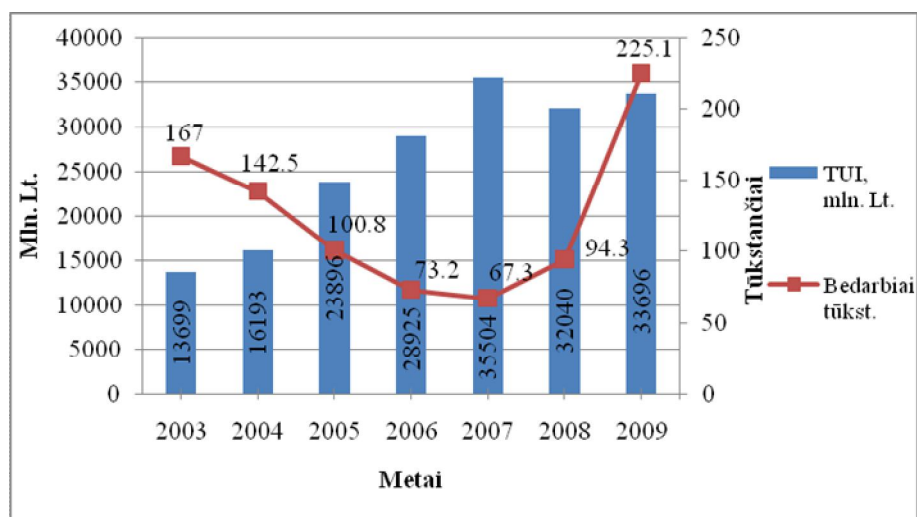
Nedarbo lygis mažėjo iki 2007 metų pabaigos (8,1 proc. punkto). 2008 m. rodiklis išaugo 1,5 proc. punkto, o 2009 – net 7,9 proc. punkto lyginant su ankstesniais metais. Nedarbo lygis

išliko gan aukštas atskiruose Lietuvos regionuose, teritoriniai skirtumai yra gan ženklūs ir atspindi dar vieną Lietuvos darbo rinkos trūkumą – nepakankamą darbo jėgos mobilumą.

Remiantis TUI ir nedarbo lygio dinamika, galima daryti prielaidą, jog TUI turi įtakos nedarbo lygiui, t.y. išaugus TUI, nedarbo lygis sumažėja ir atvirkščiai. Koreliacijos koeficientas ($r=-0,52$) parodė, jog ryšys tarp sukauptų TUI ir nedarbo lygio yra vos pastebimas ir atvirkštinis. TUI išaugus vienu procentu, nedarbo lygis turėtų sumažėti 0,68 procentinio punkto. Tačiau apskaičiuotas koreliacijos koeficientas yra nereikšminis, vadinasi nedarbo lygį didžia dalimi lemia nuolat kintančios aplinkos sąlygos. Nedarbo lygio mažėjimą iki 2007 metų pabaigos lėmė didėjanti gyventojų migracija, ypač jaunimo, dėl kurios sumažėjo vyrų ir moterų nedarbo lygis, šalies ūkio plėtra, darbo užmokesčio didėjimas, taip pat įtakos turėjo užsienio investuotojų skaičiaus didėjimas bei TUI srautų augimas. Nuo 2008 metų rodiklis ėmė didėti, nes ekonominis sunkmetis užklupęs Lietuvą 2008 m. viduryje stipriai atsiliepė Lietuvos darbo rinkai. Dėl nepalankių ekonominių sąlygų, įmonių bankrotų, ėmė mažėti laisvų darbo vietų, o 2009 m. laikotarpiu nedarbo lygis išaugo dar smarkiau.

Didėjančio ilgalaikio nedarbo perspektyva pakirto rinkos dalyvių pasitikėjimą, tuo pačiu paveikė vartojimą ir investicijas, todėl susidarė rimta grėsmė pačiam ekonomikos atsigavimui. Dėl pesimistinių nuotaikų sumažėjusi vidaus paklausa savo ruožtu skatino įmonių pajamų ir užimtumo kritimą. Didžiausią įtaką darbo rinkos padėčiai ir toliau turės ekonomikos nuosmukis bei įmonių bankrotai.

Didėjant TUI srautams šalyje, auga gamyba, didėja darbo vietų skaičius, todėl keičiasi bedarbių skaičius. 2.14 paveiksle pateikiama TUI ir bedarbių skaičiaus kitimo tendencijos.

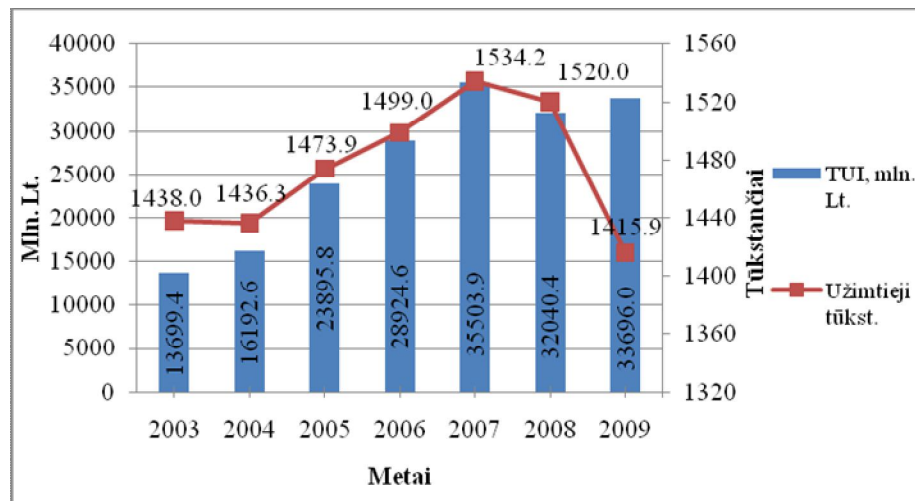
2.14 pav. TUI ir bedarbių Lietuvoje dinamika 2003-2009 metais (mln. Lt, tūkst.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Kaip pateikiama paveiksle, sukauptos TUI ir bedarbių skaičius kito priešinga tendencija iki 2007 metų pabaigos. TUI per analizuojamą laikotarpį išaugo 2,5 karto, tuo tarpu analizuojant bedarbių skaičiaus kitimo tendenciją, analizuojamu laikotarpiu bedarbių skaičius išaugo 34,79 procento (58,10 tūkst.).

Apskaičiavus koreliacijos koeficientą tarp TUI ir bedarbių skaičiaus Lietuvoje, išsiaiškinta, jog ryšio tarp šių kintamųjų nepastebėta, vadinasi šalyje bedarbių skaičiaus mažėjimui iki 2007 metų pabaigos reikšminę įtaką turėjo kiti veiksniai: darbo biržos vykdoma politika bedarbių skaičiui mažinti, smulkiojo verslo plėtra, kuomet buvo sukuriama vis daugiau naujų darbo vietų bei fiskalinės politikos pasekmės. O nuo 2008 metų reikšminę įtaką bedarbių skaičiaus didėjimui turėjo ekonomikos sulėtėjimas, sumažėjusi produkcijos paklausa, neprotingi valdžios nustatyti reguliavimai ir padidėjusi mokesčių našta. Jau 2008 m. įsibėgėjęs bedarbių skaičiaus augimas 2009 metais paspartėjo ir tapo didžiausia socialine blygybe bei pagrindine emigracijos intensyvėjimo priežastimi. 2008-2009 m. padažnėję įmonių bankrotai ir visame ūkyje jaučiami sąnaudų mažinimo procesai smarkiai padidino darbo nerandančių gyventojų gretas. O atlyginimų mažėjimą lėmė pasikeitusi situacija darbo rinkoje – prieš porą metų stebėtą darbo jėgos trūkumą pakeitė jos perteklius.

Didėjant TUI srautams šalyje, plečiasi verslas, auga gamyba, didėja darbo vietų skaičius, todėl keičiasi užimtųjų skaičius. 2.15 paveiksle pateikiama TUI ir užimtųjų gyventojų dinamika.

2.15 pav. TUI mln. Lt ir užimtųjų kitimo tūkst. tendencijos 2003-2009 metais (mln. Lt, tūkst.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Kaip jau buvo minėta darbe, TUI analizuojamu laikotarpiu išaugo 2,5 karto, tuo tarpu užimtųjų skaičius sumažėjo 1,54 procento arba 22,10 tūkstančių per analizuojamą laikotarpį. 2005 metais, kuomet TUI augimo tempas buvo didžiausias, kiek netikėtai užimtųjų skaičius ūgtelėjo 2,6 proc., o šio reiškinio teigiamą efektą ūkio plėtrai sustiprino palankūs struktūriniai pokyčiai – sumažėjo dirbančiųjų žemės ūkyje, kur produktyvumas buvo gana menkas. Nepaisant

gan spartaus užimtumo augimo šalyje iki 2007 metų pabaigos, atotrūkis tarp Lietuvos ir ES rodiklio išliko, ženkliai sumažėjus bedarbių skaičiui ir kiek mažesniu mastu pagausėjus užimtųjų gretoms, Lietuvoje įsitvirtino 2004 m. susiklosčiusi neigiama darbo jėgos mažėjimo tendencija, kurios pagrindinė priežastis – šalies gyventojų emigracija.

2008 metais prasidėjusi ekonominė krizė, išaugusi infliacija, nedarbo lygis, natūralu, kad lėmė ir užimtųjų skaičiaus sumažėjimą, kuris tais metais sudarė 14,2 tūkstančių, tačiau 2009 metais užimtųjų skaičius dar labiau sumažėjo, dėl sumažėjusio darbo užmokesčio ir jau minėtų ekonominių ir politinių priežasčių, kas paskatino dar didesnę emigraciją, nors BVP bei tiesioginės užsienio investicijos išaugo.

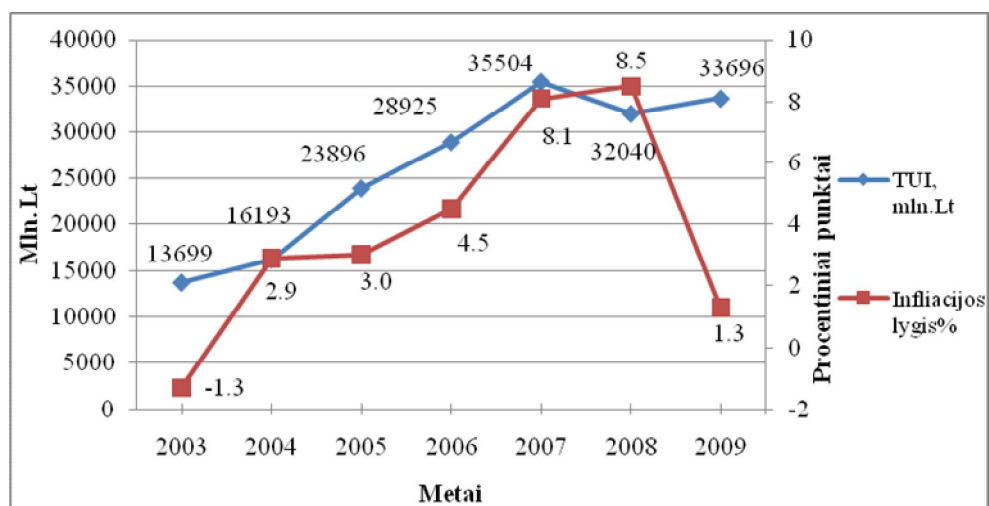
Apskaičiavus koreliacijos koeficientą tarp TUI ir užimtų gyventojų skaičiaus Lietuvoje, išsiaiškinta, jog ryšys tarp šių kintamųjų yra vos pastebimas ir tiesioginis, vadinasi, išaugus TUI turėtų išaugti ir užimtųjų skaičius ($r=0,546$; $p=0,203$) (žr. 2 priedo ketvirtą paveikslą). Gautos regresijos lygties $y = 1397,9 + 0,0029x$, regresijos koeficientas rodo, jog TUI išaugus milijonu litų, užimtųjų skaičius turėtų išaugti 0,0029 tūkst. Elastingumo koeficientas (E) lygus 0,05, o tai reiškia, jog TUI padidėjus 1 proc. užimtųjų skaičius turėtų padidėti 0,05 proc. Tačiau koreliacijoje koeficientas yra nereikšminis, vadinasi užimtųjų skaičių lemia ne TUI srautas, o kiti anksčiau paminėti veiksniai ir priežastys.

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvos ekonomikos išsivystymo lygį leidžia įvardinti gyventojų užimtumo ir nedarbo rodikliai, tačiau buvo nustatyta, jog TUI neturi reikšminės įtakos nedarbo lygio ir bedarbių skaičiaus kitimui, nedarbo lygį ir bedarbių skaičių didžia dalimi lemia nuolat kintančios aplinkos sąlygos. Darbo rinką vieną pirmųjų pasiekė griauamosios ekonominės krizės jėgos. Dirbančiųjų skaičius, laipsniškai didėjęs nuo pat įstojimo į ES ir 2008 metų pavasarį pasiekęs piką, pradėjo mažėti. Didėjantis nedarbas ir tirpstantis darbo užmokestis blogino namų ūkių finansų padėtį, o įmonių investicijas stabdė dideli nepanaudoti gamybos pajėgumai ir apmiręs skolinimas. Lietuvos ekonomikos atsigavimas smarkiai priklausys nuo pasaulio ir ypač euro zonos ekonomikos pagyvėjimo.

Atlikus tyrimą nustatytas stiprus kiekybinis ryšys tarp TUI ir BVP, bei TUI ir eksporto. BVP ir eksporto kitimo tendencijos, įvertinus ekonominio nuosmukio laikotarpį, atitinka tiesioginių užsienio investicijų kitimo tendencijas, o tai leidžia teigti, jog užsienio kapitalas gali būti laikomas pagrindiniu veiksniu lemiančiu Lietuvos ekonominę vystymąsi, vadinasi, iškelta hipotezė pasitvirtino dviems minėtiems makroekonominiams rodikliams: TUI tiesiogiai įtakoja BVP augimą ir eksporto plėtrą, tačiau nedidina užimtųjų skaičiaus.

2.3.4. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka infliacijos lygiui

Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas susijęs su didėjančiu darbo vietų skaičiumi ir mažėjančiu nedarbo lygiu. Išaugus TUI srautams didėja darbo užmokestis, o išaugus gyventojų pajamoms, padidėja gyventojų paklausa prekėms ir paslaugoms, dėl to išauga jų kainos, o to pasekmė – auganti infliacija. Kuo mažesnis nedarbo lygis, tuo didesnė infliacija. Tačiau 2008-2009 metais vartotojų kainų kilimas – ko gero daugiausia plačios visuomenės ir ekspertų dėmesio pritraukiantis makroekonominis reiškinys. Gyventojai, ypač gaunantys mažesnes pajamas, jautriai reaguoja į pirmo būtinumo prekių ir paslaugų brangimą, 2008-2009 metais stebimą šalyje. Pasaulinės tendencijos naftos ir dujų rinkoje, kylančios dujų, šildymo, buitinės technikos kainos komplikuoja situaciją. Pasaulinių naftos kainų ir JAV dolerio/euro kurso svyravimai Lietuvai turi didesnės įtakos nei kitoms ES valstybėms, todėl Vyriausybei reikia visais būdais stengtis sušvelninti veiksnių, neigiamai veikiančių vartojimo kainas vidaus rinkoje, poveikį. TUI (mln. Lt) ir infliacijos lygio (proc.) dinamika pateikta žemiau esančiame paveiksle.

2.16 pav. TUI ir infliacijos lygio Lietuvoje dinamika 2003-2009 metais (mln. Lt, proc.)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Iš pateikto paveikslo matyti, jog TUI ir infliacija 2003-2007 metų laikotarpiu didėjo, o paskutiniaisiais dvejais metais rodiklių kitimo tendencija pasikeitė: 2008 metais infliacijos lygis išaugo 0,4 proc. punkto, kuomet TUI sumažėjo 9,76 proc., 2009 metais infliacijos lygis sumažėjo 7,2 proc. punkto, kuomet TUI išaugo 5,17 proc. lyginant su ankstesniais metais. Pirmaisiais analizuojamaisiais metais, kuomet šalies ekonomika augo ir stiprėjo, šalyje vyravo defliacija, ekonomikos ekspertų nuomone, pasireiškusiai defliacijai didžiausią įtaką turėjo stiprus lito kursas JAV dolerių atžvilgiu. Nuo 2003 m. spartų ekonomikos augimą, pagal kurį Lietuva atsidūrė tarp lyderių ES narių būryje, pradėjo lydėti atlyginimų ir pensijų didėjimas, išaugo vidaus paklausa. Namų ūkių vartojimas sparčiai augo didėjant kreditų apimtims ir pardavimams

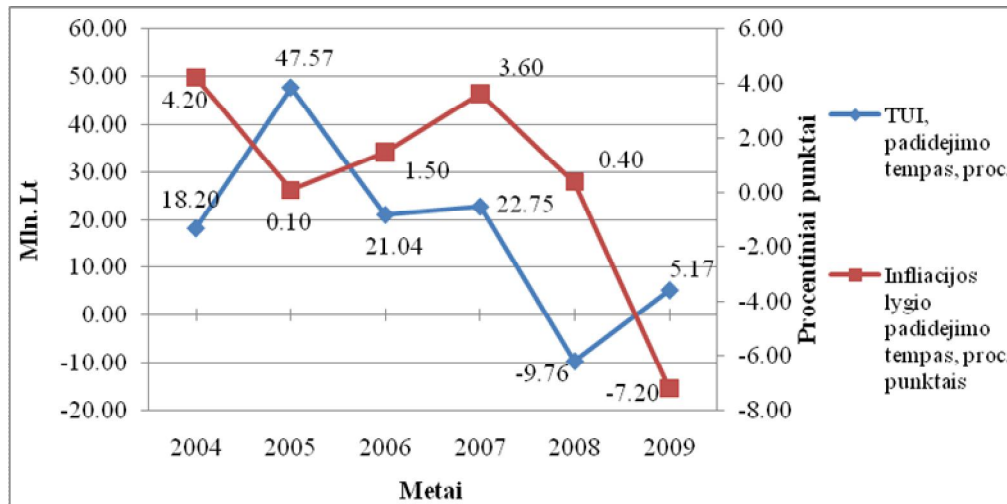
išperkama nuoma, pradėjo reikštis paklausos infliacijos veiksnys. 2004 m. išaugus prekių ir paslaugų kainoms (kainų šuolio viena pagrindinių priežasčių buvo dalies importo muitų padidėjimas) infliacija išaugo 4,2 proc. punkto; vartojimo kainų indekso pokytis per 2004 m. sudarė 2,9 proc. ir ES bendrą rodiklį viršijo neženkliai. Stipri prekybos tinklų konkurencija lėmė, kad Lietuvoje 2003-2004 metais infliacijos dydis buvo mažiausias tarp trijų Baltijos šalių.

2005 metų infliacija beveik nesiskyrė nuo pernykščio dydžio, rodiklis išaugo 1 proc. Nemažą infliacinį spaudimą patyrė paslaugų krepšelis: transporto grupės paslaugos pabrango net 6,5 proc., sveikatos priežiūros paslaugos pabrango 5,5 proc., o klientų antplūdžio sulaukę šalies viešbučiai ir restoranai įkainius pakėlė 4,1 proc., pabrango būsto ir kuro grupės prekės – šuoliuojančių naftos kainų dėka šių prekių kainų indeksas per metus ūgtelėjo net 6,9 proc.

Ir toliau nepaliaujamai augant kainoms, istorinius rekordus mušant naftos kainoms iki 2008 metų infliacija išaugo 9,8 procentinio punkto ir 2008 m. siekė 8,5 proc. Infliacijos tempai Lietuvoje 2008 m. pasiekė neregėtą nuo 1997 m. lygį – birželio mėn. metinis suderinto vartojimo kainų indekso (SVKI1) pokytis sudarė 12,7 proc. Tai virš 2,5 karto daugiau nei prieš metus ir net 3 proc. punktais daugiau nei 2007 m. pabaigoje. Antrąjį 2008 metų pusmetį dėl prasidėjusios stagnacijos pasaulio rinkoje ir ženkliai kritusios vidaus paklausos didėjimo tempų, kainų augimas kiek aprimo. Lyderio pozicijų, pagal infliacijos tempus, jau antrus metus neprarado komunalinių paslaugų ir maisto prekių grupės. Būsto, vandens, elektros ir kito kuro kategorijos vartojimo kainų augimui didžiausią postūmį rudenį davė nuo rugpjūčio mėn. apie 40 proc. išaugę šilumos tarifai – vien tai stumtelėjo infliaciją į viršų apie 1,4 proc. punkto. Infliacijos lygio augimui iki 2008 metų įtakos turėjo ir naftos kainų šuolis keičiantis pasaulinei naftos kainai ir augant akcizams. Didėjantis darbo užmokestis taip pat turėjo įtakos infliacijos lygio didėjimui, gyventojai mažiau taupė, pirkė vis daugiau prekių ir paslaugų, manydami, jog jų pinigų perkamoji galia ateityje bus labai menka. 2009 metais infliacija staiga sumažėjo 7,2 proc. punkto ir siekė 1,3 proc., rodiklio mažėjimui įtakos turėjo namų ūkių pajamų ir perkamosios gyventojų galios smarkus susitraukimas. Vidutinės namų ūkio nario disponuojamos pajamos sumenko labiau nei darbo užmokestis dėl aukštos darbo praradimo tikimybės. Be to, smunkant atlyginimams mažėjo ir socialinės išmokos. Taip pat gamybos smukimas 2009 m. buvo lydimas gamintojų kainų mažėjimo, o tai nuslopino ir infliaciją – nepaisant padidintų netiesioginių mokesčių tarifų ir pabrangintos elektros energijos paslaugos. Nors kainos nustojo sparčiai kilti, gyventojų perkamoji galia vis tiek gerokai sumenko.

TUI ir infliacija analizuojamu laikotarpiu kito nevienodais tempais (žr. 2.17 pav.). 2008 m. užfiksuotas mažiausias TUI padidėjimo tempas – TUI srautas lyginant su ankstesniu laikotarpiu sumažėjo 9,76 procentais, tuo tarpu užfiksuotas infliacijos lygio padidėjimo tempas – 0,4 proc. punkto. 2005 m. užfiksuotas didžiausias TUI augimo tempas – 47,57 proc., tuo tarpu

infliacijos lygis dėl atlyginimų augimo, kainų kilimo (didžiausią indėlį į vartotojo krepšelio brangimą įnešė maisto produktų ir nealkoholinių gėrimų kainos) bei pakitusių valiutų kursų tendencijų išaugo vos 0,1 proc. punkto. Vienu pagrindinių infliacijos šaltinių išliko darbo kaštų augimas, kuris jau kelinti metai buvo spartesnis nei darbo našumo.

2.17 pav. TUI ir infliacijos lygio padidėjimo tempas 2003-2009 metais (mln. Lt)

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Statistikos departamento duomenimis.

Pasaulinis ekonomikos nuosmukis, ženkliai sumažinęs vartojimą tiek vietinėje, tiek užsienio rinkose, nustatė itin žemas lubas inflacijai. 2009 m. užfiksuotas mažiausias inflacijos padidėjimo tempas – inflacijos lygis lyginant su ankstesniu laikotarpiu sumažėjo net 7,2 proc. punkto, tuo tarpu užfiksuotas TUI padidėjimo tempas – 5,17 proc. Dėl išaugusių akcijų alkoholinių gėrimų ir tabako grupės prekės buvo penktadaliu brangesnės nei prieš metus, švietimo ir sveikatos paslaugų kainos taip pat ūgtelėjo apie 14 proc. Dėl sparčiai kopiančios aukštyn naftos kainos dešimtadaliu brango transporto paslaugos. Istorinius rekordus mušant naftos kainoms, kylant atlyginimams, brangstant žemės ūkio produkcijai bei dėl Federalinės rezervų sistemos vykdomos monetarinės politikos stiprėjant JAV doleriui 2004 m. užfiksuotas didžiausias inflacijos augimo tempas – 4,2 proc. punkto, tuo tarpu TUI srautas išaugo 18,2 proc.

Nustatyta, jog ryšys tarp TUI ir inflacijos lygio yra pastebimas ir tiesioginis ($r=0,685$), vadinasi išaugus TUI, inflacijos lygis turėtų išaugti (žr. 2 priedo penktą paveikslą). Patikrinus koreliacijos koeficiento reikšmingumo lygmenį ($p=0,209$; $p<0,05$), nustatyta, jog koeficientas nėra reikšminis, vadinasi inflacijos lygį labiausiai lėmė kiti makroekonominiai veiksniai.

Apibendrinat galima teigti, jog inflacijos lygiui analizuojamu laikotarpiu turėjo maisto produktų ir degalų brangimas bei sparčiai augantis darbo užmokestis paslaugų sferoje iki 2008 metų, o nuo 2009 metų inflacijos sumažėjimą nulėmė smukusios disponuojamosios gyventojų pajamos, perkamoji galia, nors ir buvo padidintas pridėtinės vertės mokestis bei komunalinių paslaugų kainos bei išaugusi emigracija.

3. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ Į ŠALIES ŪKĮ PRITRAUKIMO GERINIMO KRYPTYS IR PRIEMONĖS

Lietuva šiuo metu išgyvena rimtų ekonominių iššūkių etapą, 2008 m. rudenį kilusi pasaulinė finansų krizė nutraukė pigių kreditinių išteklių srautą į Lietuvą. Keletą metų iš eilės skolintais iš komercinių bankų pinigais finansuota sparti ekonominė plėtra baigėsi giliu ekonominiu nuosmukiu. TUI Lietuvai lieka viena iš nedaugelio alternatyvų finansuoti šalies ekonomikos atsigavimą. Investicinių projektų pritraukimą apsunkina sustiprėjusi konkurencija tarp Lietuvos ir kaimyninių šalių. Tiesioginių užsienio investicijų stebėsenos sistemos „FDi Intelligence“ duomenimis, 2003-2009 m. į Lietuvą pritraukta kiek daugiau nei 230 TUI projektų, investuota 12,7 mlrd. litų ir sukurta daugiau nei 30 000 naujų darbo vietų. 2003-2008 metais TUI projektų skaičius išaugo daugiau nei keturis kartus, tačiau prasidėjus pasaulinei finansų krizei investicinių projektų srautas į šalį sumažėjo. Lietuva neatsilieka nuo pasaulinių tendencijų ir bendroje TUI projektų struktūroje sulaukia vis daugiau investicinių projektų į paslaugas nei į gamybą. Lietuvoje paslaugų projektų sukuriama vertė yra 2,5 karto didesnė nei gamyboje. Pritraukiant TUI ir skatinant ekonominę plėtrą Lietuvoje, svarbus vaidmuo tenka Lietuvos ekonominės plėtros agentūrai (LEPA). Investicijų skatinimas – tai naujų investicinių projektų inicijavimas bei pritraukimas, įgyvendinimas Lietuvos teritorijoje; esamų investicinių projektų Lietuvoje išlaikymas ir palankios įstatyminės bei mokesstinės aplinkos kūrimas, siekiant didinti šalies konkurencingumą ir Lietuvos, kaip patrauklios investicijoms šalies, žinomumą pasaulyje. Investicijų pritraukimą ir skatinimą Lietuvoje reglamentuoja įstatymai ir poįstatyminiai aktai. Svarbiausias jų – LR investicijų įstatymas, nustatantis investavimo Lietuvos Respublikoje sąlygas, investuotojų teises ir investicijų apsaugos priemones visų rūšių investicijoms. LR laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas nustato LEZ steigimo, funkcionavimo ir likvidavimo Lietuvoje tvarką bei sąlygas, taip pat LEZ veikiančių ūkio subjektų teisinį statusą.

Lietuva Pasaulio ekonomikos forumo 2009 m. sudarytame šalių konkurencingumo reitinge nukrito devyniomis pozicijomis: 2009-2010 metų reitinge mūsų šalis užėmė 53-iąją vietą, o 2008-2009 metų reitinge – 44-ąją. Šis tyrimas parodė, kad turime teritorijų planavimo, darbo santykių reglamentavimo problemų, o verslo pradėjimo procedūros Lietuvoje yra sudėtingesnės negu kitose valstybėse. Pasaulio banko sudarytame naujausiame verslo sąlygų reitinge Lietuva 2009 m. buvo 26-oje vietoje iš 183 vertintų valstybių – palyginti su 2008 metais, šalies vertinimas nukrito per vieną poziciją. Tarp reformuotojų, kurių reformos pasunkino verslo sąlygas, Pasaulio banko minima ir Lietuva. Prie minėtų tiesioginių užsienio investicijų trukdžių Lietuvoje dar galima paminėti darbo rinkos reguliavimą, mokesčių sistemą ir jos dydį, verslo reguliavimas, darbo jėgos našumas, žmonių perkamoji galia. Šių trukdžių pašalinimo ar sumažinimo galimybės bus nagrinėjamos kituose skyreliuose.

3.1. Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo priemonės

Lietuvoje yra tinkamos sąlygos investuoti į įvairias pramonės ir verslo šakas, tačiau trūksta papildomų paskatų investuotojams. Neturėdama aiškaus finansinių paskatų paketo, Lietuva atsiduria nelygioje konkurencinėje kovoje dėl TUI pritraukimo. Specialistų rengimo sistema universitetuose ir kitose aukštosiose mokyklose per lėtai prisitaiko prie kintančių darbo rinkos reikalavimų. Šalis yra viena paskutiniųjų tarp ES valstybių pagal inovacijas lemiančius ar charakterizuojančius rodiklius. Žemės įsigijimo ir teritorijų planavimo procedūros yra komplikotos ir ilgai trunkančios. Dažnai investuotojų minima problema – per didelis valstybės biurokratinis mechanizmas ir kontrolė. Investicijų srautus riboja ir nepakankamas Lietuvos žinomumas, iki šiol nėra patvirtinta vieninga įvaizdžio formavimo strategija.

Bendra teisinė ir administracinė aplinka Lietuvoje yra santykinai palanki investicijų plėtrai, nes pagal teisinės administracinės aplinkos kokybę Lietuva lenkia daugelį ES valstybių. Tai liudija ir 2009 m. gegužės viduryje paskelbti duomenys: pasaulio valstybių konkurencingumo tyrime Lietuva pakilo iš 36 į 31 vietą 57 valstybių reitinge. Nepaisant to, Lietuva kol kas stipriai atsilieka nuo kitų valstybių pagal tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą į šalį, teisinės administracinės aplinkos gerinimas savaime nepadės pritraukti daugiau investicijų iš užsienio. Norint pritraukti didesnius TUI srautus į Lietuvą, būtina gerinti Lietuvos investicinę aplinką, kurti efektyvią TUI skatinimo sistemą, nukreiptą į ilgalaikę šalies ūkio plėtrą, ekonomikos augimą ir visuomenės gerovės didinimą. LR Vyriausybės pripažintiems strategiškai svarbiems TUI projektams turėtų būti kuriamos ir taikomos papildomos finansinės ir nefinansinės paskatos. Kadangi Lietuva stipriai atsilieka nuo kitų valstybių pagal TUI pritraukimą į šalį, todėl turėtų būti siekiama tiesiogines užsienio investicijas, atsižvelgiant į prioritetines ūkio šakas ir regioninę politiką bei realias Lietuvos galimybes konkuruoti dėl tiesioginių užsienio investicijų, į šalį skatinti šiais būdais:

- **Mažinant mokesčius užsienio investuotojams.** Pasaulio banko sudarytame naujausiame verslo sąlygų reitinge minima, jog Lietuvoje sudėtingėja mokesčių sąlygos. Šiuo metu Lietuvoje veikia dvi LEZ, kuriose ūkio subjektams nustatytos specialios ekonominės ir teisinės veiklos sąlygos, bei 6 pramoniniai parkai, kuriuose investuotojams gali būti taikomos žemės mokesčio bei nekilnojamojo turto mokesčio lengvatos. Mokesčių lengvatos taip pat taikomos investicijoms į MTEP bei naujas technologijas. Tačiau esamų mokesčių lengvatų užsienio investuotojams nepakanka, juos „atbaido“ nepastovi mokesčių politika šalyje, todėl būtina kurti palankią verslui mokesčinę aplinką, mažinti biurokratinius mokesčių administravimo trukdžius. Šiuo metu užsienio investuotojai privalo mokėti aukštą socialinio draudimo įmoką, todėl siekiant skatinti aukštos pridėtinės vertės naujų darbo vietų kūrimą, būtina nustatyti darbdavio į valstybinio socialinio draudimo fondą („Sodra“) mokamų įmokų maksimalų dydį.

Dauguma ES valstybių jau taiko maksimalias socialinio draudimo įmokų ribas, kurių Lietuvoje dar nėra (įvairias ribas taiko Austrija, Belgija, Bulgarija, Čekija, Estija, Italija, Ispanija, Kroatija, Latvija, Lenkija, Rumunija, Slovakija, Švedija, Ukraina, Vengrija, Vokietija ir kitos valstybės). Lietuvoje, asmenų, dirbančių pagal darbo sutartis, narystės ar tarnybos pagrindu, valstybinio socialinio draudimo (VSD) įmokas privalo mokėti apdraustieji 9 proc. (socialiniam draudimui – 3 proc., sveikatos draudimui – 6 proc.) ir draudėjai (darbdaviai) 30,8 procento dydžio tarifo įmokas (pensijų socialiniam draudimui – 23,3 proc.; ligos ir motinystės socialiniam draudimui – 3,4 proc.; nedarbo socialiniam draudimui – 1,1 proc.; sveikatos draudimui – 3 proc.).

„Sodros“ mokesčio „lubų“ įvedimas padėtų į šalį pritraukti daugiau užsienio investicijų bei aukštos kvalifikacijos darbuotojų: būtų sukurta paskata legalizuoti vokelius, todėl darbdaviai galėtų jiems mokėti didesnius atlyginimus. „Lubos“ ne tik padidintų Lietuvos konkurencingumą pritraukiant užsienio investuotojus, bet ir atstatytų socialinį teisingumą, todėl siūlome įvesti 4 vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio dydžio „lubas“ darbo užmokesčiui, virš kurių būtų nebeatskaitomos privalomojo socialinio draudimo įmokos. Kita galima alternatyva – užsienio investuotojams, VSD įmokas sumažinti 50 procentų. Kad Lietuvos ekonomika taptų žinių ekonomika, labai svarbu plėtoti kvalifikuotesnio darbo ir didesnio užmokesčio reikalingas ūkio sritis, kuriančias didesnę pridėtinę vertę, todėl darbo jėgos apmokestinimas – svarbus veiksnys, galintis skatinti arba stabdyti investicijas į tokias sritis.

- **Investicijų pritraukimą lemia bendra šalies infrastruktūra.** Ribotas Lietuvos Respublikos pasiekiamumas yra neigiamas veiksnys konkurencinėje kovoje dėl TUI, todėl būtina gerinti susisiekimo infrastruktūros būklę, plėsti susisiekimo oru ir jūrų transportu geografinę bei dažnumą, šalinti geležinkelių sistemos trūkumus, užtikrinant verslo atstovams patogų tiesioginį susisiekimą su pagrindinėmis ES valstybių sostinėmis bei ES ir NVS valstybių verslo centrais. Būtina pritraukti į Tarptautinį Vilniaus oro uostą naujas skrydžių bendroves persvarstant aviacijos rinkliavų dydžius.

- **Klasterizacijos skatinimas ir technologinių centrų formavimas.** Investicijos turi būti skatinamos visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Iki šiol nepakankamai išvystyti pramoniniai bei mokslo ir technologijų parkai, todėl siekiant užtikrinti pramoninių parkų veiksmingumą, jau veikiančių ir kuriamų pramoninių parkų mokslo slėnių ir kitų pramoninių teritorijų valdymas turėtų būti perduotas pelno siekiantiems operatoriams. Siekiant pritraukti užsienio aukštųjų technologijų įmones į steigiamus integruotus mokslo, studijų ir verslo centrus, būtina sukurti ir įgyvendinti bendrą tarptautinės rinkodaros programą bei plėtoti bendrą klasterių ir tyrimų centrų infrastruktūrą. Stiprinant šalies ūkio konkurencingumą, privalu skatinti integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų – slėnių kūrimą, kuo geriau išnaudojant turimą mokslo potencialą bei skatinant gamybos ir mokslo bendradarbiavimą. Kurti ir plėtoti pramoninių parkų tinklą, skatinti

kitų pramoninių teritorijų plėtrą taip pat galima finansuojant pramoninių parkų ir (ar) pramoninių teritorijų inžinerinių tinklų ir susisiekimo komunikacijų įrengimo projektų įgyvendinimą, susijusių projektinių dokumentų rengimą.

- ***Spartinti teritorijų planavimo ir statybų dokumentų tvarkymo procesus.***

Investicinio projekto įgyvendinimo trukmė lemia didelį vaidmenį investicijų pritraukimui į šalį ar tam tikrą regioną. Pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus, pilnas plyno lauko investicinis procesas gali trukti iki 22 mėn., nors procesas neretai užtrunka ir ilgiau (pvz. praktikoje detalaus teritorijos plano ruošimas gali trukti ne 6 mėnesius, kaip rodo teorinė proceso trukmė, o 12 mėnesių). Pagrindinės problemos investiciniame procese yra žemės sklypo suformavimas/detalaus plano parengimas ir leidimų gyventi ir dirbti gavimas, todėl norint išnaudoti turimus teisinius administracinius privalumus pritraukiant investuotojus, Lietuvai būtina išspręsti tam tikras problemas, susijusias su sudėtingomis ir ilgomis žemės įsigijimo ir teritorijų planavimo dokumentų rengimo bei derinimo procedūromis.

Daugelis miestų ir rajonų savivaldybių iki šiol dar neturi pasiruošusios teritorijų bendrųjų planų, be kurių negalima formuoti ir detaliųjų planų, tuo tarpu, valstybinės žemės pardavimas ar nuoma galimi tik paruošus žemės sklypo detalų planą. Tokiu būdu stipriai ribojama žemės sklypų pasiūla, kas yra rimtas trukdis investiciniame procese. Problema iš dalies turėtų būti sprendžiama rengiant specialiuosius teritorijos planus. Problemos sprendimui reikalingas efektyvių administracinių priemonių naudojimas. Pirma, reikėtų inventorizuoti bendrųjų teritorijos planų paruošimo statusą miestų ir rajonų savivaldybėse. Antra, siūlome paremti bendrųjų planų rengimo finansavimą atskirose savivaldybėse atsižvelgiant į miesto ar rajono patrauklumą investicine prasme. Trečia, įpareigoti LR aplinkos ministerijos atsakingus darbuotojus prižiūrėti bendrųjų planų rengimo procesą, kad jis vyktų sklandžiai ir nebūtų dirbtinai vilkinamas.

Taip pat užsieniečių apsigyvenimo ir įsidarbinimo Lietuvoje įteisinimo procesas tampa mažiau skaidrus ir lėtesnis, stinga teisinio tikrumo, nes iki galo nėra sutvarkyta poįstatyminių teisės aktų bazė, reguliuojanti leidimų gyventi ir dirbti išdavimą bei su tuo susijusias procedūras. Pakeitimai poįstatyminių teisės aktų bazėje turėtų veiksmingai spręsti problemas, susijusias su leidimų gyventi ir dirbti išdavimu užsieniečiams.

- ***Šalinti biurokratinės ir verslo administravimo kliūtis.*** Siekiant gerinti verslo ir investicinę aplinką, būtina įdiegti verslo sąlygų gerinimo pagal Pasaulio banko tyrimo „Doing Business“ rodiklius sistemą: nedelsiant šalinti susikaupusias biurokratinės ir verslo administravimo kliūtis, kurios yra įvardijamos kaip vienas didžiausių trukdžių investuotojams. Sudėtingas darbo santykių reguliavimas yra vienas iš Lietuvos patrauklumą investuotojams ribojančių veiksnių, esama darbo santykių reguliavimo sistema nesukuria palankių žmogiškajam

intelektiniam kapitalui imlių sričių plėtros sąlygų, dėl to Lietuva smarkiai atsilieka nuo kitų Centrinės Europos valstybių (Vengrijos, Lenkijos, Čekijos, Slovakijos) įsteigtų ar steigiamų Europos ar pasaulinio vardo daugiašalių įmonių skaičiumi ir praranda galimybę pritraukti investicijas, kurios efektyviai naudotų žmogiškąjį intelektinį Lietuvos potencialą. Todėl būtina tobulinti teisės aktus, liberalizuojant darbo santykius darbdavio ir darbuotojo susitarimu, supaprastinant darbo laiką reglamentuojančias taisykles bei mažinant biurokratizmą, apskaičiuojant darbo laiką ir administruojant darbo santykius. Būtina supaprastinti bankroto procedūras.

- **Inovacijų lygis/žinių ekonomika.** Lietuva yra viena paskutiniųjų ES valstybių pagal šiuos inovacijas lemiančius ar charakterizuojančius rodiklius: bendras pramonės technologijų lygis, bendras išlaidų moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (MTEP) lygis, versle dirbančių tyrėjų skaičius, patentų skaičius, dizaino registracijos liudijimų, prekių ženklų skaičius. Todėl prioritetu turi būti laikomas TUI pritraukimas į aukštų technologijų (lazerių, biotechnologijos, švariosios technologijos, informacinės technologijos ir telekomunikacijos, pažangiosios technologijos), naudojamos pramonės (atsinaujinančios energijos, logistikos, infrastruktūros bei e-bendruomenės vystymo) sritis. Būtina plėsti aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų sektorių bei didinti įmonių, kuriančių didelės pridėtinės vertės produktus, skaičių. Siekiant pritraukti daugiau TUI tikslinga kurti aukštos kvalifikacijos darbo vietas, į šalį pritraukti reikiamos kvalifikacijos specialistus. Paslaugų, gamybos ir apdirbamosios pramonės įmonės, naudojančios aukštąsias ir vidutiniškai aukštąsias technologijas, turėtų orientuotis į didelės pridėtinės vertės produktų eksportą. Didesni TUI srutai turėtų būti nukreipti į mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) centrus. Būtina užtikrinti inovacijas ir investicijas skatinančių institucijų bendradarbiavimą, optimaliai panaudoti šalies MTP ir slėnius.

- **Kurti patrauklios valstybės įvaizdį.** Lietuva nepakankamai aktyviai kuria savo, kaip verslui ir investicijoms patrauklios valstybės įvaizdį, neturi patvirtintos ilgalaikės šalies įvaizdžio formavimo strategijos, tarptautiniu mastu šalis nėra pakankamai žinoma kaip verslui ir investicijoms patraukli valstybė, turinti nemažai pranašumų. Užsienio verslininkai neretai neįtraukia Lietuvos į potencialių šalių sąrašus investicijų plėtrai, todėl būtina gerinti Lietuvos, kaip patrauklios investuoti valstybės įvaizdį, pabrėžiant šalies privalomumus.

Būtina padidinti Lietuvos kaip patrauklios tiesioginėms užsienio investicijoms šalies žinomumą, inicijuoti ir vykdyti projektus su valstybės institucijomis, savivaldybėmis, asocijuotomis verslo struktūromis, laisvosiomis ekonominėmis zonomis, pramoniniais parkais, kitomis suinteresuotomis institucijomis, įvairaus pobūdžio renginiuose pristatyti pasauliui Lietuvos ekonominę ir investicinę aplinką. Šiuo metu valstybės įmonės Registrų centro tvarkomuose Nekilnojamojo turto kadastre ir Nekilnojamojo turto registre, Adresų registre,

Juridinių asmenų registre pateikiama informacija naudinga potencialiems investuotojams, siekiantiems gauti informaciją apie įmonių teisinį statusą ir teisinę formą, įskaitant duomenis apie reorganizavimą, bankrotą, likvidavimą, tačiau jos nepakanka. Reikėtų sukurti Lietuvos informacinę duomenų bazę, kurioje investuotojas galėtų rasti reikiamos patikimos ir išsamios informacijos apie potencialius verslo partnerius, įmones, organizacijas, specialistus, siūlomus parduoti (nuomoti) žemės sklypus ir nekilnojamąjį turtą, juose esančią inžinerinę ir susisiekimo infrastruktūrą, statybų leidimus, mokslo ir studijų institucijas, naudingas sutartis, regione esančios darbo jėgos kvalifikaciją ir kt. visuose Lietuvos regionuose. Tikslinga būtų parengti investicijoms patrauklios valstybės įvaizdžio kūrimo priemonių planą naudojantis pasaulyje pripažinto šalies ekonominio įvaizdžio kūrimo konsultanto paslaugomis, socialiniuose tinklalapiuose skleisti pozityvią informaciją apie Lietuvą.

3.2. Paskatų sistema užsienio investuotojams

Visame pasaulyje tarp valstybių vyksta aštri konkurencinė kova dėl TUI, todėl užsienio šalyse veikia paskatų sistemos užsienio investuotojams, kurios neretai tampa svarbiu veiksnium, įtakančiu investuotojo sprendimą investuoti į vieną ar kitą regioną. Tokios paskatų sistemos yra populiarios ir plačiai taikomos Vidurio ir Rytų Europos šalyse (Čekijoje, Slovakijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje, net Latvijoje, Estijoje ir kt.). Deja, Lietuvoje investicijų skatinimo sistema, kuri būtų naudojama kaip įrankis pritraukti užsienio investicijas, dar nėra sukurta. Remiantis naujųjų ES šalių pavyzdžiu, Lietuvoje, siekiant pritraukiant stambius ir strateginius investuotojus galėtų būti sukurta paskatų sistema, apimanti šiuos aspektus:

- Mokestinių nuolaidų taikymas laisvosiose ekonominėse zonos;
- Mokestinių nuolaidų taikymas ne LEZ teritorijoje;
- Parama naujų darbo vietų sukūrimui – tiesiogines išmokas investuotojams už naujų darbo vietų sukūrimą (pvz., 10 000 Lt už vieną darbo vietą);
- Parama darbuotojų apmokymui/ perkvalifikavimui – iš dalies kompensuoti darbuotojų apmokymą (pvz., 50% nuo faktiškai patirtų mokymo arba perkvalifikavimo išlaidų, bet ne daugiau kaip 5 000 Lt vienam darbuotojui).
- Parama žemės įsigijimui (pvz., 50 proc. žemės kainos išmoka, kurią galima gauti už vieną ha žemės);
- Parama pastatų įsigijimui (pvz., suteikiamos subsidijos kaštų sumažinimui);
- Parama įrangos įsigijimui (pvz., suteikiamos subsidijos kaštų sumažinimui);
- Parama infrastruktūros kūrimui (komunikacijų: elektros, dujų, vandens, nuotekų, telekomunikacijų privedimas iki sklypo ribos) (pvz., suteikiamos subsidijos kaštų sumažinimui);
- Parama tyrimams ir plėtrai (pvz., suteikiamos subsidijos kaštų sumažinimui);

- Parama moksliniams tyrimams (pvz., suteikiamos subsidijos kaštų sumažinimui).

Užsienio investuotojai dažnai pasigenda lanksčios mokestinių lengvatų ir kitų subsidijų sistemos Lietuvoje. Šiuo metu yra teikiamos mokestinės lengvatos tik į laisvą ekonominę zoną investuojantiems ūkio subjektams. Kai investuojama virš 1 mln. EUR laisvoje ekonominėje zonoje, tuomet investuotojas atleidžiamas nuo pelno mokesčio pirmais 6 metais, pelno mokestis mažinamas 50 proc. vėlesniu 10 metų laikotarpiu, netaikomi maito mokesčiai, PVM, akcizo mokesčiai, kelių ir nekilnojamo turto mokesčiai, supaprastinamos muitinės ir administracinės procedūros.

Užsienio investuotojai, siekiantys gauti minėtąsias lengvatas, turėtų atitikti tam tikrus kriterijus, pagal kuriuos investuotojams būtų skirstoma valstybės parama (žr. 3.1 lent.).

3.1 lentelė

Kriterijai paramai gauti

Minimali investicija	Įsipareigojimai eksportuoti
Minimalus darbo vietų sukūrimas	Prisidėjimas prie verslo aplinkos gerinimo
Minimalus darbo užmokestis įmonėje	Diferenciacija pagal sektorius
Minimalus projekto laikotarpis	Diferenciacija pagal regionus

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis LR ūkio ministerijos duomenimis.

Parama būtų teikiama didelės apimties investicijas darančioms įmonėms, investuojančioms į naujus gamybinius pajėgumus, kuriančioms tam tikrą naujų ilgalaikių darbo vietų skaičių. Parama būtų diferencijuojama pagal sektorius (pirmiausiai būtų remiami aukštų technologijų sektoriai) bei pagal regionus (pirmiausia lengvatos teikiamos investuojantiems investuojantiems į aukšto nedarbo arba atsilikusius regionus).

Pagal planuojamą investicijų skatinimo programą valstybės parama galėtų būtų teikiama pagal šiuos kriterijus investuotojams:

- minimali investicija, t.y. turėtų būti nustatyta minimali projekto vertė, pavyzdžiui, investicinio projekto paslaugų srityje minimali vertė – 10 mln. litų, gamybos srityje – 20 mln. litų, MTEP – 5 mln. litų. Taip pat investuotojai turėtų atitikti dar bent 3 lentelėje pateiktus kriterijus:
 - Nustatomas minimalus investicinio projekto laikotarpis, pavyzdžiui, 5 metai;
 - Investuotojai turėtų įsipareigoti eksportuoti tam tikrą dalį pagaminamos produkcijos, pavyzdžiui, įsipareigotų eksportuoti ne mažiau nei 60 procentų sukuriamos produkcijos (paslaugų).
 - Turėtų būti nustatytas minimalus darbo vietų skaičius, pagal investavimo sritis, kurį sukurtų užsienio investuotojas, pavyzdžiui, per investavimo laikotarpį paslaugų srityje sukuriami ne mažiau kaip 80 naujų darbo vietų, gamybos srityje ne mažiau kaip 50 naujų darbo vietų, o MTEP srityje ne mažiau kaip 10 naujų darbo vietų.

- Projektą įgyvendinusioje įmonėje turėtų būti nustatytas minimalus darbo užmokestis, pavyzdžiui, vidutinis darbo užmokestis projektą įgyvendinusioje įmonėje yra mažiausiai 50 procentų didesnis nei vidutinis darbo užmokestis Lietuvos Respublikoje.

- Projektą įgyvendinanti įmonė turėtų prisidėti prie verslo aplinkos gerinimo, pavyzdžiui, įmonė savo gamyboje (paslaugų kūrimo procese) privalo naudotis Lietuvos Respublikos gamintojų ir tiekėjų paslaugomis, t.y. ne mažiau kaip 20 procentų visų pirkimų. Įgyvendinus projektą Lietuvos Respublikoje būtų gaunamas ilgalaikis konkurencinis arba technologinis pranašumas Baltijos jūros valstybių regione.

- Parama turėtų būti siejama su regionais (paramos dydis diferencijuojamas pagal regionų išsivystymo lygį), bei su prioritetiniais sektoriais, į kuriuos siekiama pritraukti investicijas. TUI turėtų būti pasiskirsčiusios pagal investavimo sektorius bei regionus, taip prisidedant prie regioninių skirtumų Lietuvos Respublikoje mažinimo. Investuotojo Lietuvoje įgyvendinamas investicijų projektas turi atitikti teisės aktuose nustatytus kriterijus.

Investavimo sąlygos užsienio investuotojams daugelyje ES šalių vienodėja, todėl didesnių TUI srautų pritraukimą į šalį Lietuvai gali garantuoti tik tinkamos paskatų TUI sistemos sukūrimas, geriausiai išreiškiantis atskirų investuotojų interesus. Paskatų sistema turėtų būti orientuota investuotojams iš šių prioritetinių valstybių: Švedijos Karalystės, Suomijos, Danijos, Norvegijos, Didžiosios Britanijos, Airijos, Vokietijos, Prancūzijos, Nyderlandų, JAV, Lenkijos, Rusijos, kitos Nepriklausomų Valstybių Sandraugos (NVS) šalių ir Tolimųjų Rytų valstybių. Tinkamai suplanuota ir įgyvendinta paskatų investuotojams Lietuvoje sistema, galėtų būti naudingas įrankis pritraukiant TUI, kurios be paskatų sistemos į šalį nebūtų pritrauktos. Tiesioginės užsienio investicijos, pritrauktos pasinaudojus paskatų užsienio investuotojams sistema, būtų labai naudingos Lietuvos ekonomikai bei šalies konkurencingumui. Tarptautinių kompanijų pritraukimas į Lietuvą sudarytų galimybę diegti modernias technologijas, įgyvendinti naujas ir progresyvias vadybos idėjas, dėl kurių didėtų gamybos augimas ir efektyvumas, taip pat gerėtų prekių ir paslaugų kokybė, plėstųsi naujos rinkos, o kartu būtų kuriamos naujos darbo vietos, įmonėms sėkmingiau konkuruojant laisvosios rinkos sąlygomis didėtų eksportas, padidėtų šalies pajamos iš kapitalo įplaukų.

Pagal struktūrinius konkurencingumo rodiklius, Lietuvai tenka viena paskutinių vietų tarp naujų ES šalių. Tai iš dalies parodo, jog efektyvios teisinės procedūros sudaro tik prielaidas investicijų atėjimui, tačiau šalies patrauklumas investicine prasme didžiąja dalimi priklauso nuo struktūrinių konkurencingumo rodiklių, tarp kurių Lietuvai svarbiausias ir turintis didžiausią neigiamą įtaką bei reikalaujantis neatidėliotinių veiksmy ir dėmesio yra technologinio pasirengimo rodiklis. Šalies patrauklumas investicine prasme priklauso nuo daugelio faktorių ir skiriasi kiekvienos nagrinėjamos ūkio šakos atveju. Investicijų pritraukimą lemia bendra šalies

infrastruktūra, teisinė aplinka, specializuota ir ūkio šakai pritaikyta infrastruktūra, įstatyminė bazė, reglamentuojanti konkrečios ūkio šakos veiklą, žmoniškųjų išteklių pasiūla, specializuoti tyrimo institutai, ir kt. Norint bent pamėginti konkuruoti dėl pasaulio (ar Europos) investicijų, būtina sukurti aiškią ir skaidrią investicijų skatinimo politiką. Būtina turėti aiškius politiniame lygyje priimtus sprendimus, padedančius pritraukti užsienio pinigus į Lietuvą. Nors tai didintų konkurenciją vietinei pramonei ir verslui – tai taip pat pagerins vietos specialistų kvalifikaciją, darbo efektyvumą ir kils gamybos procesus į naujos kokybės lygį (artins prie Vakarų Europos standartų).

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Tiesioginės užsienio investicijos vertinamos kaip vienas pagrindinių ūkio plėtros bei ekonominio augimo veiksnių, jų pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai – finansiniai santykiai ir interesai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės. Tiesioginės užsienio investicijos yra ne tik finansiniai ištekliai, naujos technologijos, priegios prie rinkų, bet ir didesnė pramonės ir jos funkcijų vertė. Investicijų pritraukimo laipsnis nusako šalies konkurencingumą tam tikroje ekonominėje erdvėje. TUI teigiama poveikių kombinacija leidžia pasiekti bendro gyvenimo lygio kilimą, šalies įtakos stiprėjimą pasaulinėje rinkoje ir tarptautinėje konkurencijoje. TUI sukeltas mokslo ir technologijų vystymasis yra pagrindinė ilgalaikio ekonominio augimo priežastis. TUI yra labai svarbios šalies ekonomikos plėtrai, tačiau vien didelis investicijų kiekis neužtikrina greitos ūkio plėtros, ekonominis augimas priklauso nuo investicijų pobūdžio ir struktūros, žmogiškojo kapitalo bei technologinės patirties, ekonomikos augimo tempai priklauso nuo TUI dalių į atitinkamus sektorius. Lietuvos ekonomika iki šiol labai priklausoma nuo tiesioginių užsienio investicijų srautų, kuriems įtakos turi daugelis veiksnių, svarbiausi jų – investicinis klimatas, pelnas ilgalaikėje perspektyvoje bei politiniai sprendimai.

Lietuvoje TUI paklūsta pasaulinėms tendencijoms, TUI srautas iki 2007 metų pabaigos nuolat augo, nes Lietuva, tapusi Europos Sąjungos nare buvo pripažinta kaip tinkama investavimui šalis. Tiesioginių užsienio investicijų augimo ciklo pabaiga užfiksuota 2008 metais, kuomet TUI palyginus su praėjusiu laikotarpiu sumažėjo 9,76 proc. (3463,60 mln. Lt), nes silpnėjo projektų finansavimas, vykdomiems projektams buvo daromas spaudimas, o nemažai būsimų projektų buvo sustabdyta. Dvejų paskutiniųjų metų TUI srauto mažėjimą sąlygojo pasaulinė ekonomikos recesija, kurios pasekoje 2008-2009 metais labai sumažėjo užsienio šalių ekonomikos aktyvumas, pasaulinės investicijos nuo kurių priklauso ir Lietuvos TUI, 2009 metais TUI srautas išaugo neženkliai ir nesiekė ikikrizinio lygio, atitinkamai kito ir TUI vienam gyventojui šalyje.

Nustatyta, jog 2003-2009 metais į Lietuvą daugiausia investavo Europos Sąjungos šalys. TUI į Lietuvą lyderė buvo Danija, investicijos iš šios šalies vidutiniškai sudarė 12,85 proc. visų į Lietuvą pritrauktų TUI. TUI srautas visu analizuojamu laikotarpiu nuolat augo tik iš Vokietijos, investicijų srauto svyravimu išsiskyrė Rusija ir JAV, didžiausias augimo šuolis užfiksuotas investicijų iš Lenkijos 2006 metais. Prasidėjus pasaulio ekonomikos recesijai, į Lietuvą sėkmingiausiai sekėsi pritraukti investicijas iš kaimyninių Skandinavijos šalių (Švedijos, Danijos, Suomijos), dar – Vokietijos, Rusijos. Net devynios iš dešimties pagrindinių investuotojų Lietuvoje buvo Baltijos jūros regiono šalys.

Išdirta, kad patraukliausios užsienio investuotojams buvo Vilniaus (kasmet sulaukusi daugiau nei puse į šalį atkeliaujančių visų tiesioginių užsienio investicijų), Kauno, Klaipėdos, o nuo 2005 metų ir Telšių apskritis. Mažiausiai investicijų gavo Tauragės ir Marijampolės apskritys. Socialiniai ir ekonominiai skirtumai šalies regionuose yra milžiniški, TUI pasiskirstymas šalies apskrityse rodo apskričių ekonominį netolygumą, atsirandantį dėl apskričių gebėjimo pritraukti potencialias tiesiogines užsienio investicijas. Didžiuosiuose miestuose aktyviau vykdomos užsienio investicijų skatinimo ir pritraukimo programos, išskiriama daugiau palankių veiksnių, lemiančių bendrą investicinį klimatą. Tokių apskričių kaip Vilnius, Klaipėda ir Kaunas TUI pritraukimą sąlygoja patrauklumas turizmui ir kitokiam verslui plėtoti, palanki geografinė vieta, puiki kelių, geležinkelio ir oro transporto infrastruktūra, stipri mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bazė, konkurencinga ir kvalifikuota darbo jėga, mažesnės gamybos sąnaudos. Užsienio investuotojus vilioja LEZ Klaipėdoje ir Kaune, kuriuose siūlomi sklypai ir mokesčių lengvatos. TUI tenkančios vienam gyventojui vienintelėje Šiaulių apskrityje visu analizuojamu laikotarpiu augo. Telšių ir Vilniaus apskričių gyventojams TUI vidutiniškai teko daugiau, nei vienam LR gyventojui, vienam Klaipėdos apskrities gyventojui teko 18 proc., o Kauno – 46 proc. mažiau TUI nei vidutiniškai vienam LR gyventojui, visose kitose apskrityse – keliskart mažiau.

Nustatyta, jog Lietuvos ūkio sektoriai nevienodai patrauklūs užsienio investuotojams, vidutiniškai kasmet daugiausia TUI sulaukė paslaugų sektorius (14598,45 mln. Lt), mažiau TUI sulaukė pramonės sektorius (10948,53 mln. Lt), mažiausiai – statybos sektorius (535,89 mln. Lt) ir žemės ūkio sektorius (196,08 mln. Lt). Lietuvos ūkio šakos taip pat nevienodai patrauklios užsienio investuotojams, visu analizuojamu laikotarpiu daugiausiai buvo investuota į apdirbamąją gamybą (32,72 proc. visų TUI), finansinį tarpininkavimą (15,43 proc. visų TUI) bei didmeninę ir mažmeninę prekybą; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontą, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymą (12,94 proc. visų TUI). Investicijų srautams į atskiras ūkio šakas darė įtaką vykstantis privatizavimo procesas, kurio metu užsienio investuotojai įsigijo didžiausius ir svarbius Lietuvos ekonominius objektus, todėl didžiausio investavimo sulaukė transportas, energijos ir dujų tiekimas, apdirbamoji pramonė ir finansinio tarpininkavimo sektorius. Daugiausia TUI pritraukė paslaugų sektorius, nes šiame sektoriuje trumpas veiklos diegimo laikotarpis, reikia mažiau sudėtingų ir brangių įrengimų, investicijų atsipirkimo grąža yra trumpesnė. Santykinai didesnės investicijos į paslaugų sektorių atitinka ir pasaulinę paslaugų sektoriaus plėtros tendenciją. Žemės ūkio sektorius pritraukė tik nedidelę užsienio investicijų dalį, nes Lietuvos žemės ūkio produkcija sunkiai konkuruoja su kaimyninių šalių produkcija, žemas šakos pelningumas, o investuotojai investuoja į pelningiausias sektorius, šiuo atveju – paslaugas ir pramonę. Tiesioginių užsienio investicijų struktūros susidarymui įtakos turėjo ne tik

bankų ir įmonių privatizavimas bei vykdoma šalies ekonominė politika užsienio kapitalo atžvilgiu, bet ir atskirų ūkio šakų pasiektas lygis.

Apskaičiuota, kad didžiausias BVP analizuojamu laikotarpiu kasmet vidutiniškai buvo sukuriamas paslaugų sektoriuje (47623,96 mln. Lt), antroje vietoje – pramonės sektoriuje (17126,25 mln. Lt), mažiausiai – statybos sektoriuje (6213,11 mln. Lt) ir žemės ūkyje (3072,19 mln. Lt). Įvertinus ryšį tarp TUI ūkio sektoriuose ir šalies BVP, nustatyta, jog efektyviausia būtų investuoti į paslaugų sektorių, kadangi didžiausias BVP augimas būtų užfiksuotas milijoną litų investavus į šį sektorių. BVP kitimą labiausiai lemia TUI svyravimai paslaugų sektoriuje, o TUI į pramonės sektorių neturėtų daryti reikšminės įtakos BVP augimui. Stipriausias ryšys užfiksuotas tarp TUI paslaugų sektoriuje ir tame sektoriuje sukuriamo BVP ($r=0,984$), o ryšys tarp TUI likusiuose ūkio sektoriuose ir juose sukuriamo BVP – pastebimas. Investavus vieną milijoną litų TUI į skirtingus sektorius, BVP labiausiai turėtų išaugti statybų sektoriuje (4,197 mln. Lt), mažiausiai BVP turėtų išaugti pramonės sektoriuje (0,490 mln. Lt). Tačiau daugiausiai investuojama į paslaugų ir pramonės sektorių, kadangi juose gaunamas didesnis pelnas. TUI ūkio sektoriuose išaugus vienu procentu, BVP procentine verte labiausiai turėtų išaugti paslaugų sektoriuje (0,67 proc.), mažiausiai – statybos sektoriuje (0,18 proc.).

Paslaugų sektoriaus veiklos nevienodai patrauklios investuotojams, daugiausiai paslaugų sektoriaus TUI sulaukė finansinis tarpininkavimas, mažiausiai – švietimas, sveikatos priežiūra ir socialinis darbas bei poilsio organizavimo, kultūrinė ir sportinė veikla. Stipriausias ryšys užfiksuotas tarp TUI finansinio tarpininkavimo ir BVP sukuriamo paslaugų sektoriuje ($r=0,966$). TUI paslaugų sektoriaus ekonominėse veiklose svyravimai didžia dalimi lemia BVP sukuriamo paslaugų sektoriuje svyravimus, labiausiai BVP sukuriamo paslaugų sektoriuje kitimą lemia TUI didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje svyravimai. TUI švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinio darbo veikloje išaugus milijonu litų, BVP paslaugų sektoriuje turėtų išaugti labiausiai, TUI finansinio tarpininkavimo veikloje išaugus milijonu litų, BVP paslaugų sektoriuje turėtų išaugti mažiausiai (7,393 mln. Lt). BVP sukuriamas paslaugose procentine verte labiausiai padidėtų kuomet TUI 1 proc. padidėtų viešbučių ir restoranų veikloje (1,26 proc.), didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje (0,92 proc), mažiausiai – TUI nekilnojamo turto, nuomos ir kitoje verslo veikloje (0,47 proc.).

Daugiausia pramonės sektoriui tenkančių TUI užsienio investuotojai investavo į apdirbamąją gamybą, mažiausiai investuota į kasybą ir karjerų eksploatavimą. Patikrinus koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenis buvo nustatyta, jog ryšiai tarp TUI pramonės sektoriaus ekonominėse veiklose ir BVP sukuriamo pramonėje yra atsitiktiniai. Vienintelis reikšminis koreliacinis ryšys užfiksuotas tarp TUI elektros, dujų ir vandens tiekimo veiklos ir TUI apdirbamojoje gamyboje.

Patraukliausios užsienio investuotojams analizuojamu laikotarpiu buvo Klaipėdos, Vilniaus, Šiaulių ir Tauragės apskritys. Daugiausiai TUI pritraukė Vilniaus apskritis, kurioje kasmet buvo sukuriama vidutiniškai didžiausias BVP (38,07 proc.). Apskritys, gavusios mažiausią kiekį TUI sukūrė mažiausia BVP (Marijampolės – 0,16 proc., Tauragės – 0,05 proc.). Labai stiprus, tiesioginis ir reikšminis ryšys tarp TUI apskrityse ir jose sukuriamo BVP buvo Vilniaus, Šiaulių, Tauragės ir Klaipėdos apskrityse, pastarojoje užfiksuotas stipriausias koreliacinis ryšys. TUI svyravimai labiausiai lemia BVP svyravimus Klaipėdos apskrityje. TUI apskrityje išaugus milijonu litų, BVP labiausiai turėtų išaugti Tauragės apskrityje (16,639 mln. Lt), mažiausiai – Vilniaus apskrityje (1,435 mln. Lt). Apskrityse TUI išaugus 1 procentu, BVP procentine verte labiausiai turėtų išaugti Utenos apskrityje (0,87 proc.), mažiausiai – Tauragės apskrityje (0,43 proc.).

Apskaičiuota, jog TUI vienam gyventojui augo didesniais tempais iki 2007 metų pabaigos, nei BVP vienam gyventojui, o nuo 2008 metų – priešingai. TUI vienam gyventojui svyravimai didžia dalimi lemia BVP vienam gyventojui kitimą ($R^2 = 0,839$). TUI vienam gyventojui išaugus milijonu litų, BVP vienam gyventojui turėtų išaugti 2,1193 mln. Lt. TUI vienam gyventojui padidėjus 1 proc. BVP vienam gyventojui turėtų padidėti 0,68 proc.

Analizuojamu laikotarpiu sukauptų TUI kitimo tempai buvo spartesni nei eksporto iki 2007 metų pabaigos, o nuo 2008 metų – atvirkščiai. 2005 m. užfiksuotas didžiausias TUI padidėjimas (47,57 proc.), 2008 – eksporto (28,52 proc.). Nustatyta, jog TUI svyravimai didžia dalimi lemia eksporto kitimą. TUI didina eksporto apimtį šalyje, kadangi TUI įmonėse įdiegia aukštesnes technologijas, kurios teigiamai veikia įmonių produktyvumą, pagaminama daugiau kokybiškų produktų, naujos įmonės atitinka regiono vystymosi kryptis, stiprina verslo sritis į kurias investuojama, dažnai į tas, kurių regione trūksta. Labai stiprūs, tiesioginiai ir reikšminiai ryšiai egzistuoja tarp TUI paslaugų, statybos bei žemės ūkio sektoriuose ir eksporto. Eksportas procentine išraiška labiausiai turėtų padidėti, TUI 1 proc. padidėjus paslaugų sektoriuje, mažiausiai – statybos sektoriuje. TUI svyravimai ūkio sektoriuose didžia dalimi lemia eksporto svyravimus, TUI svyravimai paslaugų sektoriuje labiausiai lemia eksporto kitimą ($R^2 = 0,9648$). Eksportas labiausiai turėtų išaugti milijoną litų investavus į žemės ūkio sektorių, mažiausiai – paslaugų sektorių. Tolimesnė prekių ir paslaugų eksporto, o iš esmės ir visos ekonomikos, raida stipriai priklausys nuo to, kaip pavyks paskatinti investicijas į šalies ūkio eksportuojančius sektorius.

Lietuvos ekonomikos išsivystymo lygį leidžia įvardinti gyventojų užimtumo ir nedarbo rodikliai, tačiau buvo nustatyta, jog TUI neturi reikšminės įtakos nedarbo lygio ir bedarbių skaičiaus kitimui, nedarbo lygį ir bedarbių skaičių didžia dalimi lemia nuolat kintančios aplinkos sąlygos, darbo rinką vieną pirmųjų pasiekė griauamosios ekonominės krizės jėgos. Dirbančiųjų

skaičius, laipsniškai didėjęs nuo pat įstojimo į ES ir 2008 metų pavasarį pasiekęs piką, pradėjo mažėti. Didėjantis nedarbas ir tirpstantis darbo užmokestis blogino namų ūkių finansų padėtį, o įmonių investicijas stabdė dideli nepanaudoti gamybos pajėgumai ir apmiręs skolinimas.

Taip pat buvo nustatyta, jog TUI neturi reikšminės įtakos infliacijos lygio kitimui analizuojamu laikotarpiu, rodiklio kitimui reikšminės įtakos turėjo maisto produktų ir degalų brangimas bei sparčiai augantis darbo užmokestis paslaugų sferoje iki 2008 metų, o nuo 2009 metų infliacijos sumažėjimą nulėmė smukusios disponuojamosios gyventojų pajamos, perkamoji galia, nors ir buvo padidintas pridėtinės vertės mokestis bei komunalinių paslaugų kainos bei išaugusi emigracija.

Galima teigti, jog analizuojamu laikotarpiu Lietuvos ekonomika augo ir stiprėjo iki 2007 metų pabaigos, tačiau 2008 metais šalies ūkio raidos pobūdis pasikeitė iš esmės – po keletą metų trukusios sparčios plėtros atslinko nuosmukis, šalies investicinis klimatas prastėjo. Lietuvoje TUI srautui didžiausią teigiamą efektą per trumpą laikotarpį duotų biurokratinių kliūčių verslui panaikinimas, pramoninių parkų išplėtojimas, paskatų sistemos kryptingoms investicijoms taikymas ir valstybės kontaktų su potencialiais investuotojais suaktyvinimas. Būtina ženkliai pagerinti investicinį klimatą, kadangi TUI nauda šalies ūkiui yra ne tiek gaunamos lėšos, kiek knowhow, prekių ženklai, lengvesnis priėjimas prie naujų rinkų, vietinės ekonomikos integracija į tarptautines vertės kūrimo grandines. Be užsienio kapitalo paramos sunku tikėtis proveržio aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų sektoriuje ar taikomuosiuose tyrimuose.

Lietuvoje yra tinkamos sąlygos investuoti į įvairias pramonės ir verslo šakas, tačiau trūksta papildomų paskatų investuotojams, todėl *siūlome* investicinį klimatą gerinti:

- *Mažinant mokesčius užsienio investuotojams.* Esamų mokesčių lengvatų užsienio investuotojams nepakanka, todėl būtina kurti palankią verslui mokesčine aplinką, mažinti biurokratinius mokesčių administravimo trukdžius, būtina nustatyti darbdavio į valstybinio socialinio draudimo fondą mokamų įmokų maksimalų dydį.

- *Plečiant bendrą šalies infrastruktūrą.* Būtina gerinti susisiekimo infrastruktūros būklę, plėsti susisiekimo oru ir jūrų transportu geografią bei dažnumą, šalinti geležinkelių sistemos trūkumus.

- *Skatinant klasterizaciją ir formuojant technologinius centrus.* Jau veikiančių ir kuriamų pramoninių parkų mokslo slėnių ir kitų pramoninių teritorijų valdymas turėtų būti perduotas pelno siekiantiems operatoriams. Būtina sukurti ir įgyvendinti bendrą tarptautinės rinkodaros programą bei plėtoti bendrą klasterių ir tyrimų centrų infrastruktūrą, privalu skatinti integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų – slėnių kūrimą, kuo geriau išnaudojant turimą mokslo potencialą bei skatinant gamybos ir mokslo bendradarbiavimą.

- *Spartinanat teritorijų planavimo ir statybų dokumentų tvarkymo procesus.* Lietuvai būtina išspręsti tam tikras problemas, susijusias su sudėtingomis ir ilgomis žemės įsigijimo ir teritorijų planavimo dokumentų rengimo bei derinimo procedūromis. Miestų ir rajonų savivaldybėms būtina paruošti teritorijų bendruosius planus, be kurių negalima formuoti ir detaliųjų planų. Taip pat privalu iki galo sutvarkyti poįstatyminių teisės aktų bazę, reguliuojančią leidimų gyventi ir dirbti išdavimą bei su tuo susijusias procedūras.

- *Šalinant biurokratinės ir verslo administravimo kliūtis.* Būtina nedelsiant šalinti susikaupusias biurokratinės ir verslo administravimo kliūtis, kurios yra įvardijamos kaip vienas didžiausių trukdžių investuotojams. Būtina tobulinti teisės aktus, liberalizuojant darbo santykius darbdavio ir darbuotojo susitarimu, supaprastinant darbo laiką reglamentuojančias taisykles bei mažinant biurokratizmą, apskaičiuojant darbo laiką ir administruojant darbo santykius.

- *Didinant inovacijų lygį.* Būtina plėsti aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų sektorių bei didinti įmonių, kuriančių didelės pridėtinės vertės produktus, skaičių. Taip pat būtina užtikrinti inovacijas ir investicijas skatinančių institucijų bendradarbiavimą, optimaliai panaudoti šalies MTP ir slėnius.

- *Kuriant patrauklios valstybės įvaizdį.* Būtina padidinti Lietuvos kaip patrauklios tiesioginėms užsienio investicijoms šalies žinomumą sukuriant Lietuvos informacinę duomenų bazę, kurioje investuotojas galėtų rasti reikiamos patikimos ir išsamios informacijos apie potencialius verslo partnerius, įmones, organizacijas, specialistus, siūlomus parduoti (nuomoti) žemės sklypus ir nekilnojamąjį turtą, juose esančią inžinerinę ir susisiekimo infrastruktūrą, statybų leidimus, mokslo ir studijų institucijas, naudingas sutartis, regione esančios darbo jėgos kvalifikaciją ir kt. visuose Lietuvos regionuose. Tikslinga būtų parengti investicijoms patrauklios valstybės įvaizdžio kūrimo priemonių planą naudojantis pasaulyje pripažinto šalies ekonominio įvaizdžio kūrimo konsultanto paslaugomis.

Remiantis naujųjų ES šalių pavyzdžiu, siekiant pritraukti stambius ir strateginius investuotojus siūlome Lietuvoje sukurti paskatų sistemą užsienio investuotojams, apimančią šiuos aspektus:

- Mokestinių nuolaidų taikymą laisvosiose ekonominėse zonose;
- Mokestinių nuolaidų taikymą ne LEZ teritorijoje;
- Paramą naujų darbo vietų sukūrimui;
- Paramą darbuotojų apmokymui/ perkvalifikavimui;
- Paramą žemės įsigijimui;
- Paramą pastatų įsigijimui;
- Paramą įrangos įsigijimui;
- Paramą infrastruktūros kūrimui;

- Paramą tyrimams ir plėtrai;
- Paramą moksliniams tyrimams.

Norint bent pamėginti konkuruoti dėl pasaulio (ar Europos) investicijų, būtina sukurti aiškia ir skaidrią investicijų skatinimo politiką. Būtina turėti aiškius politiniame lygyje priimtus sprendimus, padedančius pritraukti užsienio kapitalą į Lietuvą, kuris būtų naudojamas ne fiziniam kapitalui didinti, o verslumui skatinti bei naujoms žinioms įgyti.

LITERATŪRA

1. Bartosevičienė, V. (2006). *Ekonominės statistikos praktikumas*: mokomoji knyga. Kaunas: Technologijos leidykla.
2. Barzdenytė, B. (2001). *Tiesioginių užsienio investicijų poveikis Lietuvos respublikos mokėjimų balansui. Verslas, vadyba ir studijos*: mokslo darbai. Vilnius: Technika.
3. Bende-Nabende, A. (2002). *Globalisation, FDI, Regional Integration and Sustainable Development*. The University of Birmingham. [Interaktyvus] [žiūrėta 2010-03-06] Prieiga per Internetą: <http://www.ashgatepublishing.com/pdf/tis/9780754619376_US.pdf>
4. Bernatonytė, D. (2007). *Tarptautinė prekyba*. Kaunas: Technologija.
5. Blikienė, R., Boguslauskas, V., Valančienė, L. (2007). *Ekonometrika: praktiniai darbai*: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.
6. Blomstrom, M., Kokko, A. (2003). *The Economics of Foreign Direct Investment Incentives* [Interaktyvus]. [žiūrėta 2010-03-15]. Prieiga per internetą: <<http://www2.hhs.se/eijswp/168.pdf>>
7. Bodie, Z., Kone, A., Marcus, A. J. (2002). *Investments*. McGraw-Hill Higher Education. A division of the McGraw-Hill Companies.
8. Boguslauskas, V. (2007). *Ekonometrika: mokomoji knyga*. Kauna: Technologija.
9. Boguslauskas, V. (2003). *Ekonometrikos pagrindai*: vadovėlis. Kaunas: Technologija.
10. Brakman, S., Garretsen, H., Charles van Marrewijk, Arjen van Witteloostuijn. (2006). *Nations and firms in the global economy. An introduction to international economics and bussines*. Cambridge university press. First published.
11. Busse, M., Groizard, L. J. (2006). *Foreign Direct Investment, Regulations, and Growth*. [Interaktyvus] [žiūrėta 2009-11-25]. Prieiga per internetą: http://econ.worldbank.org/external/default/main?pagePK=64165259&theSitePK=469372&piPK=64165421&menuPK=64166093&entityID=000016406_20060414121859
12. Cameron, R., Neal, L. (2003). *A concise economic history of the world*. Oxford University Press.
13. Campos, F. N., Kinoshita, Y. (2008). *Foreign Direct Investment and Domestic Financial Reform: A Marriage Made in Heaven?* [Interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-15]. Prieiga per internetą: <http://www.imf.org/external/np/vc/2008/032408.htm>
14. Cibulskienė, D., Butkus, M. (2007). *Investicijų ekonomika: realiosios investicijos*: mokomoji knyga. VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla.
15. Cuthbertson, K., Nitzsche, D. (2001). *Investments spot and derivatives markets*. John Wiley&Sons, LTD.
16. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2000). *Statistika ir jos taikymas I*. Vilnius: TEV.
17. Čiegis, R. (2008). *Darnus ekonomikos vystymasis*: mokomoji knyga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
18. Damodaran, A. (2002). *Investment valuation*. John Wiley&Sons, Inc.
19. Davulis, G. (2003). *Ekonomikos teorija*. Vilnius.
20. Ginevičius, R., Rakauskienė, O. G., Patalavičius, R., Tvaronavičienė, M., Kalašinskaitė, K., Lisauskienė, V. (2005). *Eksporto ir investicijų plėtra Lietuvoje*. Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas.
21. Jakutis, A., Petraškevičius, V., Stepanovas, A., Šečkutė, L., Zaicev, S. (1999). *Ekonomikos teorijos pagrindai*. Kaunas: Smaltija.
22. Kalinauskas, Ž. (2008). *Ūkio statistika*. Vilnius.
23. Kancerevyčius, G. (2006). *Finansai ir investicijos*. Kaunas: Smaltijos leidykla.
24. Kosack, S., Tobin, J. (2006). *Funding self-sustaining development: The role of aid, FDI and government in economic success. International Organization: Cambridge University Press*. [Interaktyvus] [žiūrėta 2010-04-25]. Prieiga per internetą: <<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=365104>>

25. Kvainauskaitė, V. (2004). *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*. Kaunas: Technologija.
26. McGrath, T. P. (1999). *Tarptautinės ekonomikos pagrindai*. Vilnius: Margi raštai.
27. Purlys, Č., Treigienė, D. (2006). *Investment management*. Vilnius, „Technika“.
28. Rakauskienė, O, G. (2006). *Valstybės ekonominė politika*. Vilnius.
29. Ryan, T. M., Jacobs, C. A. (2005). *Using investor relations to maximize equity valuation*. John Wiley&Sons, Inc.
30. Rutkauskas, A. V., Stankevičius, P. (2006). *Investicinių sprendimų valdymas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
31. Samuolis, G. (2001). *Tiesioginės užsienio investicijos – verslo plėtros pagrindas šalyje. Verslas, vadyba ir studijos: mokslo darbai*. Vilnius: Technika.
32. Theodore H. Moran, Edward M. Graham, Magnus Blomstrom. (2005). *Does Foreign Direct Investment Promote Development?* DC: Institute for International Economics and the Center for Global Development.
33. Vainienė, R. (2005). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba.
34. Vytauto didžiojo universitetas, ekonomikos ir vadybos fakultetas. (2005). *Ekonomika: mokomoji knyga*. Vilnius: Vytauto didžiojo universiteto leidykla.
35. Bendrasis vidaus produktas (BVP) [interaktyvus] [žiūrėta 2009-01-16]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M2010210&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3108&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>>>.
36. Ekonominis investicijų klimatas [interaktyvus]. Kauno ekonominė zona [žiūrėta 2009-11-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.ftz.lt/page.php?lang=lt&page=privalumai>>.
37. Ekspertai atsako į verslininkų klausimus [interaktyvus]. Verslo banga [žiūrėta 2009-11-06]. Prieiga per internetą: <<http://verslas.banga.lt/lt/leidinys.full/3d9d7171c678a>>.
38. Laisvos ekonominės zonos Lietuvoje [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos ūki ministerija [žiūrėta 2009-11-16]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/investicijos/lez/lez.php?print=true>.
39. Lietuvos ekonomikos perspektyvos [interaktyvus]. DnB NORD bankas [žiūrėta 2010-11-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.dnb nord.lt/lt/about/review/>>.
40. Lietuvos ekonominės plėtros agentūros 2007 m. veiklos ataskaita [interaktyvus]. Verslo vartai. [žiūrėta 2009-12-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.lepa.lt/lt/templates/Template2,textFooter.showTextPrintVersion.direct?sp=130000000000000308>>.
41. Lietuvos pramonė būdinama iš letargo miego [interaktyvus]. Vilniaus diena [žiūrėta 2010-11-08]. Prieiga per internetą: <<http://vilniaus.diena.lt/dienrastis/priedai/turtas/lietuvos-pramone-budinama-is-letargo-miego-117960>>.
42. Pramoniniai parkai [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos ūki ministerija [žiūrėta 2009-11-08]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/investicijos/lez/pram-park.php>.
43. Tarptautinių investicijų balansas ketvirtinis [interaktyvus] [žiūrėta 2009-11-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.lb.lt/statistics/statbrowser.aspx?group=7235&lang=lt&orient=vert>>.
44. Tiesioginės užsienio investicijos [interaktyvus]. Statistikos departamentas [žiūrėta 2011-01-07]. Prieiga per internetą: <<http://klaipedatsv.stat.gov.lt/lt/pages/uzs?PHPSESSID=ad847b1cde102b4f5d801869e037ebb1>>.
45. Tiesioginės užsienio investicijos [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-12]. Prieiga per internetą: <<http://finansai.tripod.com/investicijos.htm>>.
46. Tiesioginės užsienio investicijos [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=1898>>.

47. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje per 2004 m. padidėjo 18 procentų [interaktyvus] [žiūrėta 2010-11-26]. Prieiga per internetą: <<http://www.vtv.lt/naujienos/statistiniai-duomenys/.....lietuvoje-per-2004-m.-padidejo-18-pro-5.html>>.

48. Tiesioginės užsienio investicijos metų pradžioje [interaktyvus] [žiūrėta 2009-11-06]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveelections.asp?MainTable=M2030204&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3072&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>>>.

49. Tiesioginės užsienio investicijos metų pradžioje pagal ekonominės veiklos rūšis [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-06]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveelections.asp?MainTable=M2030203&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=4475&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>>>.

50. Tiesioginės užsienio investicijos metų pradžioje pagal savivaldybes [interaktyvus] [žiūrėta 2009-02-04]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveelections.asp?MainTable=M2030204&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3106&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>>>.

51. Tiesioginės užsienio investicijos metų pradžioje pagal šalis investuotojas [interaktyvus] [žiūrėta 2009-02-22]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveelections.asp?MainTable=M2030202&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3073&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>>>.

52. Tiesioginės užsienio investicijos rajone – džiuginanti statistika [interaktyvus]. Akmenės rajono savivaldybė [žiūrėta 2010-12-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.akmene.lt/index.php?cid=4010>>.

53. Tiesioginių užsienio investicijų apžvalga [interaktyvus] [žiūrėta 2010-11-06]. Prieiga per internetą: <http://www.lepa.lt/files/File/InfoCentras/Atsisiusti/2007_lietuvos_ekonomikos_apzvalga.pdf>.

54. Vilkas, E. Tiesioginės užsienio investicijos [interaktyvus] [žiūrėta 2009-11-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.veidas.lt/lt/leidinys.full/45c9830e93b41>>.

55. Атрощенко, Д (2004). Совершенствование инвестиционных процессов в структурной экономике. Диссертацияю Ставропольский государственный университет. Ставрополь.

56. Орузбаева, Г. Шералиев, С. Кыргызстан прямые иностранные инвестиции в экономику [interaktyvus] [žiūrėta 2009-11-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.cac.org/journal/cac-09-2000/21.Sheral.shtml>>.

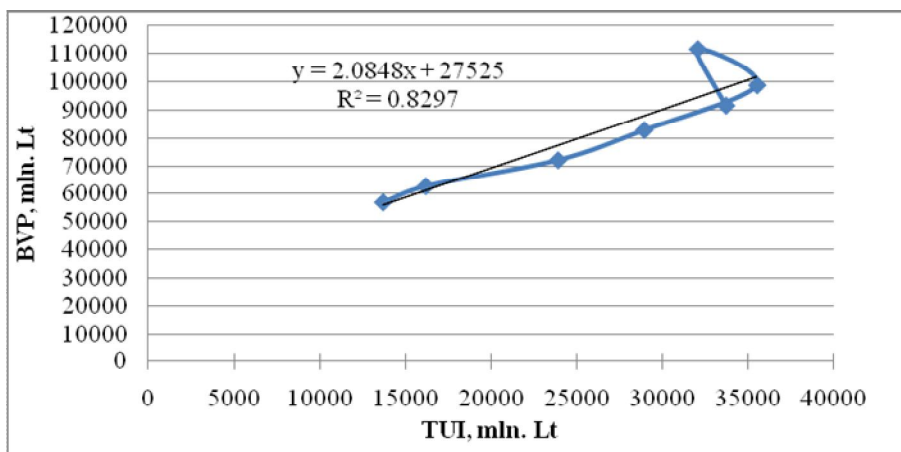
57. Финансовые институты [interaktyvus] [žiūrėta 2010-11-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.rcb.ru/ke/2007-14/8557/>>.

PRIEDAI

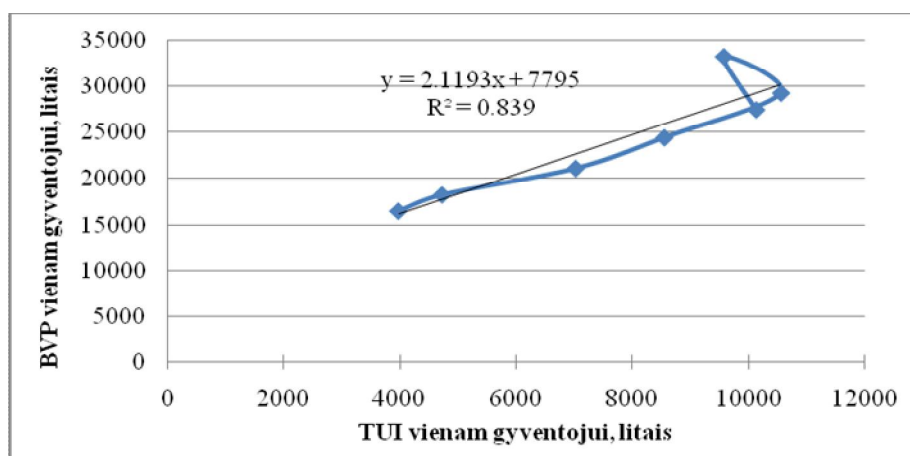
Analizės formulės

Aritmetinis vidurkis	$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_i x_i$	n- kintamųjų skaičius; x_i - kintamųjų reikšmės	(1)
Dispersija	$\sigma_x^2 = \frac{1}{n} \sum_i (x_i - \bar{x})^2$	n- kintamųjų skaičius; x_i - kintamųjų reikšmės; \bar{x} - aritmetinis vidurkis	(2)
Standartinis nuokrypis	$\sigma_x = \sqrt{\sigma_x^2}$	σ_x^2 - dispersija	(3)
Absoliutus lygio padidėjimas/ sumažėjimas	$\Delta y = y_i - y_0$ (bazinis)		(4)
	$\Delta y = y_i - y_{i-1}$ (grandininis)		(5)
Didėjimo/ mažėjimo tempas	$T_d = \frac{y_i}{y_0} \times 100$ (bazinis)	y_0 - pradinis dinamikos eilutės lygis; y_i - ataskaitinio laikotarpio	(6)
	$T_d = \frac{y_i}{y_{i-1}} \times 100$ (grandininis)		(7)
Padidėjimo/ sumažėjimo tempas	$T_p = T_d - 1$, jei T_d - išreikštas koeficientais $T_p = T_d - 100$, jei T_d - išreikštas %	dinamikos eilutės lygis; y_{i-1} - lygis, esantis prieš lygį y_i	(8)
			(9)
Padidėjimo tempo 1 % absoliutinė reikšmė	$\Delta 1\% = 0,01 y_{i-1}$		(10)
Koreliacijos koeficientas	$r_{xy} = \frac{\sum (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x_i - \bar{x})^2 \cdot \sum (y_i - \bar{y})^2}}$	x_i - vieno kintamojo reikšmės; y_i - kito kintamojo reikšmės; \bar{x} - vieno kintamojo vidurkis; \bar{y} - kito kintamojo vidurkis.	(11)
Koreliacijos koeficiento reikšmingumo tikrinimas			
Koreliacijos koeficiento transformavimas į dydį z	$z = \frac{1}{2} \ln \frac{1+r}{1-r}$		
Jeigu imties tūris mažesnis nei 25 objektai, dydis z transformuojamas Hotelingo transformacija	$z^* = z - \frac{3z+r}{4(n-1)}$		

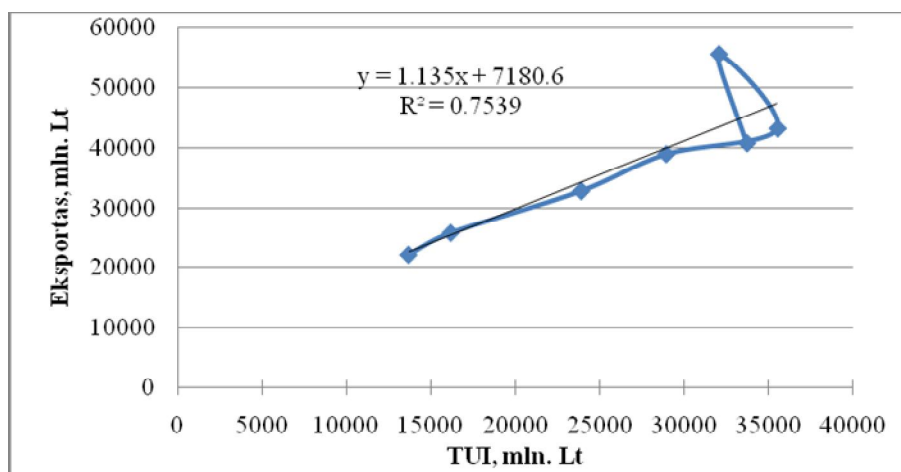
Kiekybinio ryšio tarp TUI ir pagrindinių makroekonominių rodiklių įvertinimas

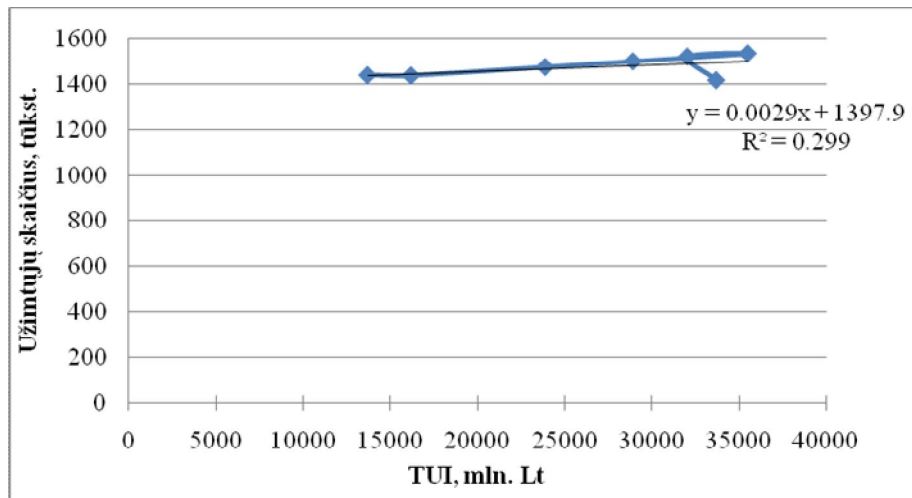
1 pav. Ryšio tarp TUI ir BVP įvertinimas (mln. Lt)

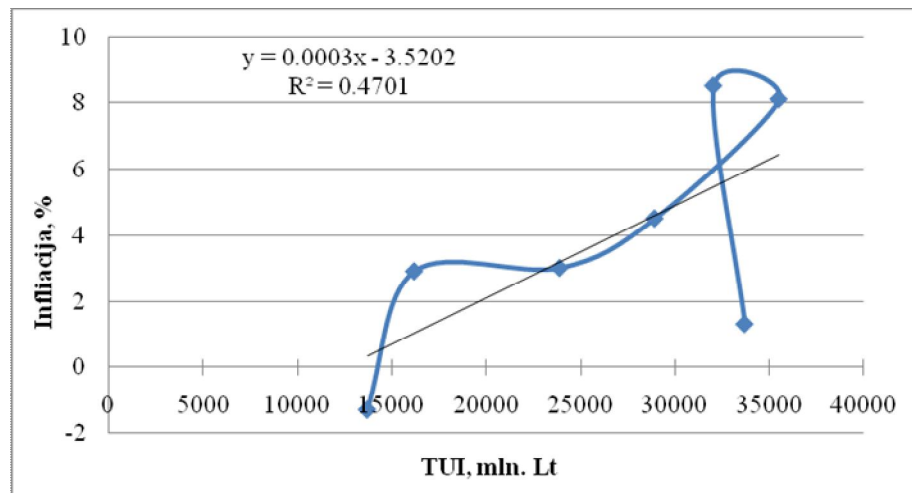
2 pav. Ryšio tarp TUI vienam gyventojui ir BVP vienam gyventojui įvertinimas (litas)

3 pav. Ryšio tarp TUI ir eksporto įvertinimas (mln. Lt)

4 pav. Ryšio tarp TUI ir užimtųjų skaičiaus įvertinimas (mln. Lt, tūkstančiais)

5 pav. Ryšio tarp TUI ir infliacijos įvertinimas (mln. Lt, procentais)

Tarptautinių investicijų ketvirtinis balansas

Mln. Lt							
	2003 m. I V ketv.	2004 m. I V ketv.	2005 m. I V ketv.	2006 m. I V ketv.	2007 m. I V ketv.	2008 m. I V ketv.	2009 m. I V ketv.
1. Tiesioginės investicijos Lietuvoje	13 699,41	16 192,56	23 895,79	28 924,65	35 503,93	32 040,44	33 695,86
1.1. Akcijos ir reinvesticijos	11 583,93	13 878,65	20 746,82	25 419,02	29 969,80	24 090,08	24 857,39
1.1.1. Reikalavimai	0,02	0,28	0,16	1,44	0,01	-	-
1.1.2. Įsipareigojimai	11 583,95	13 878,93	20 746,98	25 420,46	29 969,81	24 090,08	24 857,39
1.2. Kitas kapitalas	2 115,48	2 313,91	3 148,97	3 505,63	5 534,13	7 950,36	8 838,47
1.2.1. Reikalavimai	303,74	418,11	822,50	1 325,67	1 992,32	1 544,74	2 203,06
1.2.2. Įsipareigojimai	2 419,22	2 732,02	3 971,47	4 831,30	7 526,45	9 495,10	11 041,53
2. Investicijų portfelis	5 737,59	7 127,01	8 677,04	12 027,02	13 447,88	9 820,71	17 259,48
2.1. Nuosavybės vertybiniai popieriai	397,66	437,16	929,87	2 128,99	1 752,62	571,39	805,97
2.1.1. Bankai	143,20	108,46	80,81	540,11	302,35	64,07	87,57
2.1.2. Kiti sektoriai	254,46	328,70	849,06	1 588,88	1 450,27	507,32	718,40
2.2. Skolos vertybiniai popieriai	5 339,93	6 689,85	7 747,17	9 898,03	11 695,26	9 249,32	16 453,51
2.2.1. Obligacijos ir vekseliai	5 065,81	6 426,94	7 452,73	9 898,03	11 688,89	9 245,42	16 373,10
2.2.1.1. Lietuvos bankas	-	-	-	-	-	-	-
2.2.1.2. Valdžia	4 852,37	6 070,57	6 991,43	9 545,54	10 865,64	8 743,83	15 746,97
2.2.1.3. Bankai	172,01	351,13	461,30	338,19	800,03	467,56	610,51
2.2.1.4. Kiti sektoriai	41,43	5,24	-	14,30	23,22	34,03	15,62
2.2.2. Pinigų rinkos priemonės	274,12	262,91	294,44	-	6,37	3,90	80,41
2.2.2.1. Lietuvos bankas	-	-	-	-	-	-	-
2.2.2.2. Valdžia	110,32	157,16	255,51	-	-	-	8,03
2.2.2.3. Bankai	3,80	101,23	38,75	-	6,37	3,88	67,37
2.2.2.4. Kiti sektoriai	160,00	4,52	0,18	-	-	0,02	5,01
3. Išvestinės finansinės priemonės	28,17	7,37	11,63	79,12	96,60	322,41	375,40
3.1. Lietuvos bankas	-	-	-	-	-	-	-
3.2. Valdžia	-	-	-	-	-	-	-
3.3. Bankai	0,00	0,00	8,90	79,12	96,60	322,41	375,40
3.4. Kiti sektoriai	28,17	7,37	2,73	-	-	-	-
4. Kitos investicijos Lietuvoje	15 270,09	17 115,11	24 796,04	35 070,55	51 564,02	60 304,09	52 245,06
4.1. Įsiskolinimai už prekes ir paslaugas	3 969,84	4 167,10	5 661,82	5 705,90	6 411,09	5 914,23	4 085,77
4.1.1. Valdžia	-	-	-	-	-	-	-
4.1.2. Kiti sektoriai	3 969,84	4 167,10	5 661,82	5 705,90	6 411,09	5 914,23	4 085,77
4.2. Paskolos	9 735,29	10 952,20	16 647,22	26 129,12	41 247,41	51 917,72	44 744,15
4.2.1. Valstybės vardu	2 105,90	1 277,50	741,22	673,97	360,90	659,85	2 925,74
4.2.1.1. TVF	123,43	66,03	-	-	-	-	-
4.2.1.2. Kitos ilgalaikės	1 740,77	1 211,47	741,22	673,97	360,90	659,85	2 925,74
4.2.1.3. Trumpalaikės	241,70	-	-	-	-	-	-
4.2.2. Bankai	4 062,03	5 316,48	12 439,39	18 739,69	30 410,06	40 097,19	33 193,95
4.2.2.1. Ilgalaikės	1 282,51	2 818,95	7 185,83	13 267,30	23 187,93	29 182,22	26 973,78

3 priedo tęsinys

4.2.2.2. Trumpalaikės	2 779,52	2 497,53	5 253,56	5 472,39	7 222,13	10 914,97	6 220,17
4.2.3. Kiti sektoriai	3 567,36	4 358,22	3 466,61	6 715,46	10 476,45	11 160,68	8 624,46
4.2.3.1. Ilgalaikės	3 347,13	3 736,22	2 984,13	6 209,52	9 722,43	10 436,00	8 084,54
4.2.3.2. Trumpalaikės	220,23	622,00	482,48	505,94	754,02	724,68	539,92
4.3. Grynieji pinigai ir indėliai	1 071,12	1 761,91	2 286,63	2 897,81	2 483,27	2 025,65	2 872,97
4.3.1. Lietuvos bankas	0,45	10,21	25,76	236,38	151,54	131,62	395,32
4.3.2. Bankai	1 070,67	1 751,70	2 260,87	2 661,43	2 331,73	1 894,03	2 477,65
4.4. Kiti įsipareigojimai	493,84	233,90	200,37	337,72	1 422,25	446,49	542,17
4.4.1. Lietuvos bankas	185,37	-	-	-	922,94	-	18,26
4.4.2. Valdžia	-	-	-	-	-	-	-
4.4.3. Bankai	143,45	127,71	103,52	227,25	290,19	245,89	436,00
4.4.4. Kiti sektoriai	165,02	106,19	96,85	110,47	209,12	200,60	87,91

Tiesioginės užsienio investicijos metų pabaigoje pagal šalis investuotojas

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Iš viso pagal valstybes	Investuotojai	2652	2901	3150	3151	3396	3615	3876
	TUI, tūkst. litų	13699420	16192560	23895790	28924600	35503930	32040440	33695860
Europos Sąjunga	Investuotojai
	TUI, tūkst. litų	10477110	12350660	15796680	24294620	28321150	26067690	26557740
ELPA šalys	Investuotojai
	TUI, tūkst. litų	911350	990560	1036020	1451510	1926600	2156020	2379840
NVS šalys	Investuotojai
	TUI, tūkst. litų	827680	1416680	5930600	1859820	3638560	1881120	2334760
Airija	Investuotojai	19	27	38	44	49	49	48
	TUI, tūkst. litų	32182	53585	91650	107400	267320	249140	295450
Austrija	Investuotojai	28	27	30	28	35	42	45
	TUI, tūkst. litų	49409	506420	517890	130900	194220	218070	245800
Baltarusija	Investuotojai	34	37	40	38	45	59	84
	TUI, tūkst. litų	6224	17751	20740	26000	128090	147230	124460
Belgija	Investuotojai	20	30	30	32	33	39	41
	TUI, tūkst. litų	67400	55985	43380	55300	80270	141580	201850
Bulgarija	Investuotojai	2	3	3	4	10	12	13
	TUI, tūkst. litų	179	646	670	500	1170	1760	-8180
Čekijos Respublika	Investuotojai	22	22	26	23	29	32	30
	TUI, tūkst. litų	15240	23065	46940	46700	56290	63520	51960
Danija	Investuotojai	212	234	234	241	260	264	273
	TUI, tūkst. litų	2374357	2465827	3791620	4396400	4491140	2756380	3356610
Estija	Investuotojai	187	224	248	251	295	311	342
	TUI, tūkst. litų	1150698	1238663	1776550	1713300	2030070	2742880	2498130
Graikija	Investuotojai	6	5	6	6	7	6	10
	TUI, tūkst. litų	512	489	630	100	-580	730	-12060
Islandija	Investuotojai	8	11	15	27	35	24	22
	TUI, tūkst. litų	16225	23059	40770	125100	233550	159090	194970
Ispanija	Investuotojai	8	6	10	17	24	25	20
	TUI, tūkst. litų	3102	2498	563	13474	43660	52040	13200
Italija	Investuotojai	46	47	61	57	61	62	69
	TUI, tūkst. litų	85929	75205	111290	102400	96370	86290	67940
Izraelis	Investuotojai	17	22	24	24	19	21	24
	TUI, tūkst. litų	4763	9024	18920	22900	64290	131530	56330
Jungtinė Karalystė	Investuotojai	130	127	146	140	165	165	163
	TUI, tūkst. litų	679210	561631	425700	392900	621190	667450	513930
JAV	Investuotojai	198	191	184	164	138	138	135
	TUI, tūkst. litų	1162066	1034193	654450	701800	677100	836870	890820
Kanada	Investuotojai	16	14	16	15	13	14	13
	TUI, tūkst. litų	95447	127110	135010	118700	127380	148140	171860

Kazachstanas	Investuotojai	5	6	7	7	6	8	10
	TUI, tūkst. litų	10649	12611	15100	15600	17710	16010	16180
Kinija	Investuotojai	24	33	37	28	34	39	54
	TUI, tūkst. litų	22572	10540	10930	10300	12670	7530	8820
Kipras	Investuotojai	23	26	27	34	47	61	63
	TUI, tūkst. litų	165887	280275	205020	702100	824760	972680	844760
Latvija	Investuotojai	167	210	246	259	310	341	399
	TUI, tūkst. litų	212082	180579	301340	412100	1633020	1967930	1421260
Lenkija	Investuotojai	126	126	130	141	156	160	174
	TUI, tūkst. litų	278456	290016	392710	6492600	6259240	1921910	3560930
Lichtenšteinas	Investuotojai	10	11	10	7	4	6	5
	TUI, tūkst. litų	82171	79754	93220	64200	57820	54500	81860
Liuksemburgas	Investuotojai	24	28	32	32	30	31	33
	TUI, tūkst. litų	200507	141547	231910	789900	633730	792330	713210
Nyderlandai	Investuotojai	94	109	113	115	127	153	164
	TUI, tūkst. litų	467687	704024	704930	710700	1495710	2116360	2311260
Norvegija	Investuotojai	133	160	183	185	192	204	212
	TUI, tūkst. litų	421081	460586	488500	766000	1098180	1248580	1242200
Panama	Investuotojai	4	3	5	6	6	6	7
	TUI, tūkst. litų	11712	12254	11640	12600	19460	21110	42370
Prancūzija	Investuotojai	51	54	64	65	74	69	79
	TUI, tūkst. litų	154418	210971	266600	282000	464490	711280	754450
Rusija	Investuotojai	135	149	157	144	157	167	178
	TUI, tūkst. litų	796174	1366240	5879930	1804000	3467020	1682320	2150010
Slovakija	Investuotojai	4	2	3	3	4	6	9
	TUI, tūkst. litų	11691	10378	8620	16800	25870	26450	35490
Suomija	Investuotojai	143	166	179	185	185	202	208
	TUI, tūkst. litų	1172707	1255580	1526260	1932800	1810550	1768360	1593700
Švedija	Investuotojai	162	174	204	211	229	234	237
	TUI, tūkst. litų	2009785	2435434	2643890	3039600	4056590	5318810	3942110
Šveicarija	Investuotojai	42	48	54	56	62	67	76
	TUI, tūkst. litų	391882	427158	413530	496300	537050	693850	860810
Turkija	Investuotojai	7	11	7	8	9	11	13
	TUI, tūkst. litų	51948	56575	17180	3400	4010	3570	460
Ukraina	Investuotojai	24	28	25	23	22	18	25
	TUI, tūkst. litų	7255	12238	7360	8100	17300	18490	24950
Vengrija	Investuotojai	10	11	12	13	16	20	22
	TUI, tūkst. litų	10058	16132	16300	18100	14710	15960	50620
Vokietija	Investuotojai	457	451	467	440	425	443	437
	TUI, tūkst. litų	1334795	1839152	2552340	2792500	3040340	3175690	3445950
Kitos šalys	Investuotojai	50	65	73	71	73	92	121
	TUI, tūkst. litų	88501	89115	390287	578226	863780	949760	1892730

Tiesioginės užsienio investicijos metų pabaigoje pagal ekonominės veiklos rūšis

	2003	2004	2005	2006	2007
AQ Iš viso pagal ekonomines veiklas					
Įmonės	2458	2689	2877	2791	2906
Tiesioginės užsienio investicijos, tūkst. litų	13699414	16192560	23895800	28924600	35503940
AB Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė					
Įmonės	49	50	49	57	54
Tiesioginės užsienio investicijos, tūkst. litų	111744	127770	168100	170300	195875
C Kasyba ir karjerų eksploatavimas					
Įmonės	11	13	13	17	22
Tiesioginės užsienio investicijos, tūkst. litų	115135	140050	159700	156400	187216
D Apdirbamoji gamyba					
Įmonės	546	551	591	559	543
Tiesioginės užsienio investicijos, tūkst. litų	4260179	5503200	9457600	11510300	12586804
DA Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba					
Įmonės	66	62	62	54	52
Tiesioginės užsienio investicijos, tūkst. litų	1602017	1670080	1618500	1433900	1522580
17 Tekstilės gaminių gamyba					
Įmonės	41	48	48	49	46
Tiesioginės užsienio investicijos, tūkst. litų	303376	262960	326900	315882	310518
18 Drabužių siuvimas (gamyba) kailių išdirbimas ir dažymas					
Įmonės	60	52	55	50	51
Tiesioginės užsienio investicijos, tūkst. litų	100798	95900	153800	116961	139581
19 Odų rauginimas ir išdirbimas; lagaminų, rankinių, balno reikmenų, pakinktų ir avalynės gamyba					
Įmonės	9	7	7	4	4
Tiesioginės užsienio investicijos, tūkst. litų	12821	8320	2000	1166	1215
20 Medienos bei medienos ir kamštienos gaminių, išskyrus baldus, gamyba; gaminių iš šiaudų ir pynimo medžiagų gamyba					
Įmonės	94	91	94	88	83
Tiesioginės užsienio investicijos, tūkst. litų	194812	217780	206000	308800	349255
DE Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba ir spausdinimas					
Įmonės	39	41	44	42	43
Tiesioginės užsienio investicijos, tūkst. litų	155493	161280	204900	219700	239778
2324 Rafinuotų naftos produktų ir chemijos gaminių gamyba					
Įmonės	25	18	18	17	19
Tiesioginės užsienio investicijos, tūkst. litų	779758	1327820	4820000	7386800	8112850
25 Guminių ir plastikinių dirbinių gamyba					
Įmonės	33	28	29	27	27

Tiesioginės užsienio investicijos metų pabaigoje pagal ekonominės veiklos rūšis

		2008	2009
TOTAL Iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis	Įmonės	3013	3127
	TUI, tūkst. litų	32040440	33695860
A Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	Įmonės	62	63
	TUI, tūkst. litų	295730	303040
B Kasyba ir karjerų eksploatavimas	Įmonės	8	8
	TUI, tūkst. litų	149100	71740
C Apdirbamoji gamyba	Įmonės	484	472
	TUI, tūkst. litų	7114500	8919980
C10_TO_C12 Maisto produktų, gėrimų ir tabako gamyba	Įmonės	47	46
	TUI, tūkst. litų	1553250	1513630
C13_C14 Tekstilės gaminių gamyba; drabužių siuvimas (gamyba)	Įmonės	81	86
	TUI, tūkst. litų	403870	397230
C16_TO_C18 Medienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba ir spausdinimas	Įmonės	92	86
	TUI, tūkst. litų	564660	657480
C19_C20 Rafinuotų naftos produktų gamyba; chemikalų ir chemijos produktų gamyba	Įmonės	18	16
	TUI, tūkst. litų	2453350	4299820
C21 Pagrindinių vaistų pramonės gaminių ir farmacinių preparatų gamyba	Įmonės	3	2
	TUI, tūkst. litų	231050	452370
C22 Guminių ir plastikinių gaminių gamyba	Įmonės	28	27
	TUI, tūkst. litų	309630	283170
C24_C25 Pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrenginius, gamyba	Įmonės	41	42
	TUI, tūkst. litų	151050	123070
C26 Kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių gamyba	Įmonės	14	16
	TUI, tūkst. litų	83110	87660
C28 Niekur kitur nepriskirtų mašinų ir įrangos gamyba	Įmonės	23	22
	TUI, tūkst. litų	117720	104960
C29 Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių gamyba	Įmonės	8	5
	TUI, tūkst. litų	260930	63540
C30 Kitų transporto priemonių ir įrangos gamyba	Įmonės	8	8
	TUI, tūkst. litų	174640	162990
C31_TO_C33_C15C23C27 Kitos gamybos rūšys	Įmonės	121	116
	TUI, tūkst. litų	811240	774060
D Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	Įmonės	13	15
	TUI, tūkst. litų	2346930	2652900
E Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	Įmonės	11	15
	TUI, tūkst. litų	55750	57900
F Statyba	Įmonės	181	190
	TUI, tūkst. litų	1057820	1033760

G Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	Įmonės	1044	1108
	TUI, tūkst. litų	4491520	4498230
G45 Variklinių transporto priemonių ir motociklų didmeninė ir mažmeninė prekyba bei remontas	Įmonės	91	102
	TUI, tūkst. litų	382750	294350
G46 Didmeninė prekyba, išskyrus prekybą variklinėmis transporto priemonėmis ir motociklais	Įmonės	780	819
	TUI, tūkst. litų	2996020	2819730
G47 Mažmeninė prekyba, išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų prekybą	Įmonės	173	187
	TUI, tūkst. litų	1112750	1384150
H Transportas ir saugojimas	Įmonės	193	209
	TUI, tūkst. litų	567150	676080
H49 Sausumos transportas ir transportavimas vamzdiniais	Įmonės	86	90
	TUI, tūkst. litų	113710	121630
H50 Vandens transportas	Įmonės	7	9
	TUI, tūkst. litų	179500	322700
H51 Oro transportas	Įmonės	3	4
	TUI, tūkst. litų	11970	7180
H52 Sandėliavimas ir transportui būdingų paslaugų veikla	Įmonės	92	101
	TUI, tūkst. litų	245890	212550
H53 Pašto ir pasiuntinių (kurjerių) veikla	Įmonės	5	5
	TUI, tūkst. litų	16080	12020
I Apgyvadinimo ir maitinimo paslaugų veikla	Įmonės	85	95
	TUI, tūkst. litų	307380	245050
J Informacija ir ryšiai	Įmonės	154	161
	TUI, tūkst. litų	4287100	4324670
J59_J60 Kino filmų, vaizdo filmų ir televizijos programų gamyba; programų rengimas ir transliavimas	Įmonės	11	12
	TUI, tūkst. litų	153930	79750
J61 Telekomunikacijos	Įmonės	28	28
	TUI, tūkst. litų	3956390	4033160
J58_J62_J63 Leidybinė, kompiuterių programavimo, konsultacinė, informacinių paslaugų veikla	Įmonės	115	121
	TUI, tūkst. litų	176780	211760
K Finansinė ir draudimo veikla	Įmonės	59	60
	TUI, tūkst. litų	5335490	4926670
K64 Finansinių paslaugų veikla, išskyrus draudimą ir pensijų lėšų kaupimą	Įmonės	24	29
	TUI, tūkst. litų	4669690	4334330
K65 Draudimo, perdraudimo ir pensijų lėšų kaupimo, išskyrus privalomąjį socialinį draudimą, veikla	Įmonės	10	8
	TUI, tūkst. litų	634570	559390
K66 Pagalbinė finansinių paslaugų ir draudimo veikla	Įmonės	25	23
	TUI, tūkst. litų	31230	32950
L Nekilnojamojo turto operacijos	Įmonės	224	223
	TUI, tūkst. litų	3514520	3771860

M Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	Įmonės	311	320
	TUI, tūkst. litų	809400	895150
M69 Teisinė ir apskaitos veikla	Įmonės	38	42
	TUI, tūkst. litų	213800	292450
M70 Pagrindinių buveinių veikla; konsultacinė valdymo veikla	Įmonės	95	97
	TUI, tūkst. litų	409470	312990
M71 Architektūros ir inžinerijos veikla; techninis tikrinimas ir analizė	Įmonės	62	61
	TUI, tūkst. litų	49540	75360
M72 Moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla	Įmonės	10	9
	TUI, tūkst. litų	19660	24600
M73 Reklama ir rinkos tyrimas	Įmonės	85	84
	TUI, tūkst. litų	110690	185650
M74_M75 Projektavimo, fotografavimo ir vertimo veikla; veterinarinė veikla	Įmonės	21	27
	TUI, tūkst. litų	6240	4100
N Administracinė ir aptarnavimo veikla	Įmonės	125	125
	TUI, tūkst. litų	415900	433040
N77 Nuoma ir išperkamoji nuoma	Įmonės	43	39
	TUI, tūkst. litų	321040	261420
N78_TO_N82 Įdarbinimo, kelionių agentūrų, apsaugos ir tyrimo veikla; pastatų aptarnavimas ir kraštovaizdžio tvarkymas, administracinė veikla; įstaigų aptarnavimo veikla	Įmonės	82	86
	TUI, tūkst. litų	94860	171620
P Švietimas	Įmonės	14	14
	TUI, tūkst. litų	11230	16770
Q Įmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	Įmonės	12	14
	TUI, tūkst. litų	59490	58610
R Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	Įmonės	16	17
	TUI, tūkst. litų	130440	106630
R90 Kūrybinė, meninė ir pramogų organizavimo veikla	Įmonės	4	4
	TUI, tūkst. litų	750	130
R92_R93 Azartinių žaidimų ir lažybų organizavimo veikla; sportinė veikla, pramogų ir poilsio organizavimo veikla	Įmonės	12	13
	TUI, tūkst. litų	129690	106500
S Kita aptarnavimo veikla	Įmonės	17	18
	TUI, tūkst. litų	24600	25360
S95_S96 Kompiuteri ir asmeninių bei namų ūkio reikmenų taisymas; kita asmenų aptarnavimo veikla	Įmonės	16	17
	TUI, tūkst. litų	18110	18140
T_P_N_T Privataus nekilnojamojo turto įsigijimas ir pardavimas	Įmonės
	TUI, tūkst. litų	1066390	678420